COMENTARIILE

SAŬ

plicarea Epistoleĭ către Galatenĭ

A celuĭ întru sânţĭ părinteluĭ nostru

IOAN CHRISOSTOM

Archiepiscopul Constantinopoleĭ

ɪducere din limba elină, ediţia de Oxonia, 1852.

de

Archim. Theodosie Athanasiu
Egumenul Bis. Sf. Spiridon

IAŞĬ
OGRAFIA EDITOARE „DACIA“ P. ILIESCU & D. GROSSU
1901

COMENTARIILE

SAU

EXPLICAREA EPISTOLEI CĂTRĂ GALATENI

A celuĭ întru sânțĭ părinteluĭ nostru

IOAN CHRISOSTOM

Archiepiscopul Constantinopoleĭ

„Pavel Apostol, nu de la ómenĭ, nicĭ prin ómenĭ, ci prin Iisus Christos și Dumnedeŭ Tatal, carele l-a înviat din morțĭ, și toțĭ frațiĭ ceĭ împreună cu mine, Bisericilor Galatieĭ, char vóuĕ și pace de la Dumnedeŭ Tatăl nostru și de la Domnul Iisus Christos".

(Cap. I, 1—3).

Exordul acesteĭ epistole e plin de suparare, în același timp și de înțelepciune, și nu numaĭ exordul, ci, cum s'ar dice, chiar întreaga epistolă. A discuta în tot-deauna cu blândețe fața de discipulĭ, când póte e nevoe și de asprime, nu este fapt al unuĭ adevĕrat învațĕtoriŭ, ci al unuĭ vătămătoriŭ și dușman. Pentru aceia și Mântuitorul, discutând de multe orĭ cu discipuliĭ, câte odată cu multă înțelepciune întrebuința și asprime în cuvênt; acum fericesce, eară altă dată mustră. Așa bună-óră dicênd luĭ Petru: «Fericit eștĭ Simone, fiul luĭ Iona» (Matheiŭ 16, 17. 23) și făgadu-

ind a așeḑa temelia bisericeĭ pe mărturisirea făcută de el, nu după mult timp de la aceste cuvinte ḑice: «Fugĭ în dosul meŭ, Satana, că-mĭ eștĭ scandal». In alt loc earașĭ: «Incă și voĭ sunteţĭ nepricepuţĭ» (Mat. 15, 16), și în fine băgase în iĭ atâta teamă, în cât vĕḑêndu-l vorbind cu femeia Samariteanca „nu aŭ cutezat a-l întreba, ce cauţĭ, saŭ ce vorbescĭ cu dênsa?“ (Ioan 4, 27), ci i-aŭ amintit despre mâncare. Acestea sciindu-le Pavel și călcând pe urmele Invăţătoruluĭ, îșĭ varia cuvêntul după trebuinţa discipulilor; acum decĭ taie și arde, eară altă dată cu multă abilitate aplică medicamentele cuvenite. Corintenilor bună-óră li ḑicea: „Dară ce voiţĭ? cu toiag să vin la voĭ, saŭ cu duchul blândeţeĭ și al iubireĭ?“ (I Corinth. 4, 21), eară Galatenilor: „O, Galatenĭ fără de minte“ (Gal. 3, 1. 6, 17. 4, 19), și aceasta nu o dată numaĭ, ci și a doua óră și a treia óră întrebuinţează ast-feliŭ de mustrare. La finele epistoleĭ earășĭ certându-ĭ li ḑicea: „Nimenĭ să nu-mĭ facă vre-o supĕrare“, pe când în alt loc earășĭ o îndreaptă, ḑicênd: „Fiiĭ meĭ, pe cariĭ earășĭ cu durere vĕ nasc“ și multe de acestea. Cum că epistola e plină de supărare, se póte vedea din prima lectură. Dară trebue a spune, ce anume l-a putut întărita contra discipulilor sĕĭ; și aceasta nu e o chestiune mică saŭ de despreţuit, căcĭ în asemenea cas nicĭ el nu ar fi întrebuinţat o ast-feliŭ de mustrare. A se irita pentru lucrurĭ întâmplătóre și de puţină valóre, póte fi fapta unor bărbaţĭ micĭ de suflet, greoĭ și ticăloșĭ, în tocmaĭ cum și a nu se îngriji de lucrurile marĭ e fapta unor molaticĭ și somnoroșĭ. Inse Pavel nu este dintr'aceștia. Așa dară care póte fi pacatul care l-a mișcat pe dênsul atât de mult? Mare cu adevĕrat și covârșitoriŭ era, căcĭ a-

cest păcat îĭ înstrĕină pe toţĭ de Christos, după cum însuşĭ maĭ la vale dice: „Iacă eŭ Pavel vĕ dic vóuĕ că de vĕ veţĭ circumcide, Christos nu vĕ va folosi cu nimic“ (Cap. 5, 2. 4), şi earăşĭ: „Câţĭ căutaţĭ a vĕ justifica prin lege, aţĭ cădut din char“ (Ibidem, vers 4—5). Dară ce este aceasta? E necesar deci a desfăşura faptul maĭ clar. Oare-cariĭ chreştinĭ dintre Iudeĭ, stăpâniţĭ încă de prejudiţiile Iudaismuluĭ, îmbătaţĭ tot-odată şi de slavă deşartă, voind a-şĭ apropia loru-şĭ demnitatea învăţĕtorilor, aŭ venit între Galatenĭ, unde învăţaŭ că trebue a se circumcide, a păzi Sâmbetele şi lunile nouă şi a nu îngădui pe Pavel, care combătea aceste obiceiurĭ. Căcĭ diceaŭ iĭ, că discipuliĭ luĭ Petru, Iacob şi Ioan, ceĭ ântĕĭ Apostolĭ aĭ luĭ Christos şi petrecătorĭ cu el, nu împedecaŭ aceste obiceiurĭ. Şi în adevĕr că nu împedecaŭ, însĕ aceasta nu-o făceaŭ ~~fiind-că~~ o credeaŭ ca dogmă, ci maĭ mult ca concesie la slăbăciunile Iudeilor cariĭ credeaŭ; pe când Pavel predicând evanghelia gintilor, nu avea necesitate de ast-feliŭ de concesiunĭ. Înşelătoriĭ aceia, însĕ, fără a spune causele pentru care ceĭ-l alţĭ concedaŭ, amăgiaŭ pe ceĭ simpli dintre Galatenĭ, dicêndu-li, că nu trebuie a îngădui pe Pavel, căci acesta de abia erĭ şi astă-dĭ s'a arătat, pe când ceĭ de pe lângă Petru sunt ceĭ ântĕĭ; acesta (Pavel) a fost discipul al Apostolilor, pe când aceia aŭ fost aĭ luĭ Christos; acesta (Pavel) e singur, pe când ceĭ de pe lângă Petru sunt mulţĭ, şi stâlpiĭ bisericeĭ. Pe lângă aceasta 'l defăĭmaŭ ca ipocrit, dicênd că chiar el care combate circumcisiunea acum, altă dată se vede făcênd us de ea, şi altfeliŭ vĕ predică vóuĕ, altfeliŭ predică altora.

Decĭ când el (Pavel) a vĕdut o naţiune întreagă în ferbere, şi un foc puternic aprins în biserica Galatenilor şi întreaga clădire ameninţată a cădea, a fost

cuprins de o nemulţemire şi o mânie dreaptă. Aceasta o şi învedereazǎ el dicênd: „Aşi voi să fiŭ acum la voi şi să-mi schimb vocea mea“ (Capit. 4, 20). Sub astfeliŭ de nemulţemire deci, el scria acéstă epistolă, justificându-se pentru tóte. De la început deci, el se adresază direct la faptul care-i săpa considerația lui, adecă la aceia despre care vorbiaŭ duşmanii luĭ, că cei-l-alţi (Petru, Iacob şi Ioan) a fost discipulii aĭ luĭ Christos, eară el (Pavel) a fost discipulŭ al Apostolilor. De aceia şi începe epistola astfeliŭ: „Pavel Apostol, nu de la ómeni, nicĭ prin ómeni“. Înşelătoriĭ aceia, cum am spus deja, diceaŭ că el (Pavel) este cel maĭ de pe urmă dintre toţi apostoliĭ, şi ca de aceştia a fost invăţat. Petru însě, Iacob şi Ioan aŭ fost chemaţi şi maĭ ântêiŭ şi corifeĭ sunt aĭ apostolilor; pe lângă aceasta şi credinţa o aŭ primit de la Christos, şi decĭ lor maĭ cu samă trebue a crede de cât luĭ Pavel; aceia nu împedecă circumcisiunea, şi nicĭ de a nu păzi legea. Acestea decĭ şi altele ca acestea spunêndu-li, spre a înjosi pe Pavel pe de o parte, eară pe de alta spre a înălţa slava celor-l-alţi, nu dóră spre a-ĭ lăuda, ci spre a amăgi pe Galateni. ĭ-a convins de a fi atenţi la prescripţiunile legeĭ, fără nicĭ un folos. Cu drept cuvênt decĭ începe în aşa mod epistola. Fiind că iĭ ĭĭ batjocureaŭ învăţĕtura luĭ, dicênd că a luat-o de la ómeni, pe când învăţĕtura luĭ Petru era de la Christos, chiar de la începutul epistoleĭ se ridică contra acesteĭ acusaţiunĭ, dicênd că el este „Apostol nu de la ómeni, nicĭ prin ómeni“.

L'a botezat cu adevěrat Anania, dară nu el l-a scăpat din rătăcire şi nicĭ că el l-a atras la credinţă, ci însuşi Christos de sus ĭ-a vorbit cu acea voce, prin care el a fost atras. Pe Petru şi pe fratele luĭ, pe Ioan şi pe fratele luĭ ĭ-a chemat Mântuitorul, pe când

umbla pe lângă marea Galileiĭ, eară pe Pavel l-a ridicat la ceriurĭ. Şi după cum aceia nu aŭ fost chemaţĭ de a doua óră, ci imediat părăsindu-şĭ mrejele şi cele-l-alte, ĭ-aŭ urmat, tot aşa şi el, de la ântĕia chemare a fost ridicat la cea maĭ mare înălţime, şi odată cu botezul şi rĕsboiŭ ne 'mpăcat contra Iudeilor a început, şi a covêrşit pe ceĭ-l-alţĭ Apostolĭ. „Am muncit maĭ mult de cât dênşiĭ“ (I Corinth. 15, 10). In această epistolă însĕ nu dice aşa, ci-ĭ place de a se pune pe aceiaşĭ linie. Ceia ce-l preocupa era, nu de a se arăta pe sine maĭ pre sus de ceĭ-l-alţĭ, ci de a nimici scopul inşelăciuneĭ. Ceia ce dice maĭ ântĕiŭ, „nu de la ómenĭ“, era comun tuturor Apostolilor, căcĭ predica 'şĭ are începutul şi rădăcina de sus; eară când dice: „nicĭ prin ómenĭ“, aceasta este particular al Apostolilor, căcĭ nu prin ómenĭ ĭ-a chemat, ci însuşĭ Mântuitorul prin sine. Dară de ce nu a amintit el despre chemarea sa şi să dică: „Pavel chemat nu de la ómenĭ“, ci a amintit de apostolie? Fiind că despre aceasta era vorba. Duşmaniĭ luĭ diceaŭ că i s'a încredinţat învăţĕtura de ómenĭ, de apostolĭ, şi decĭ lor trebuia să urmeze. Dară cum că nu de către ómenĭ i s'a încredinţat învăţĕtura şi apostolatul, o declară Luca dicênd: „Implinind iĭ serviciul Domnuluĭ şi postind, a dis spiritul sânt, osebiţi-mĭ pe Barnaba şi pe Pavel“ (Fapt. 13, 2), de unde se invederează că autoritatea fiuluĭ şi a sântuluĭ Duch este una şi aceiaşĭ. Decĭ când dice că era trimis de Duchul sânt, se înţelege că de Fiul a fost trimis. Aceasta o invederează el şi în alte locurĭ, atribuind-o spirituluĭ luĭ Dumnedeŭ. Aşa de pildă discutând cu presviteriĭ Miletuluĭ dice: „Luaţĭ aminte de voĭ înşi-vĕ şi de turma la care spiritul sânt v'a pus păstorĭ şi episcopĭ“ (Fapt. 20, 28), de ş

în altă epistolă dice: „Pe carii i-a pus Dumnedeŭ în biserică, ântêĭ pe Apostolĭ, al doilea pe Profeţĭ, apoĭ pe Păstorĭ şi Dascălĭ“ (I Corinth, 12, 28). Astfeliŭ deci el cu indeferenţă întrebuinţază cuvêntul, şi câte odată acţiunile luĭ Dumnedeŭ le numesce ale sântuluĭ Duch, eară altă dată acele ale sântuluĭ Duch le ia ca ale luĭ Dumnedeŭ. De altfeliŭ şi gurile ereticilor le astupă când dice: „Prin Iisus Christos şi Dumnedeŭ Tatăl“. Dacă Pavel ar fi mencionat numaĭ de Tatăl prin acea particulă „prin“, póte că iĭ ar fi născocit sofisme, dicênd că acel „prin“ se potrivesce Tatăluĭ, la care se raportează acţiunea fiuluĭ; dară acum el mencionând de Fiul şi de Tatăl la un loc, şi întrebuinţând cuvêntul în comun, o astfeliŭ de suposiţiune nu-şĭ maĭ are locul de a fi. Acum el face aceasta nu ca cum ar atribui tatăluĭ tóte acţiunile fiuluĭ, ci arată că acest cuvênt nu introduce nicĭ o deosebire esenţială. Ce vor dice decĭ aceĭ ce-şĭ închipuesc órecare împuţinare, când la botez se pronunţă acele cuvinte: „în numele Tatăluĭ şi al Fiuluĭ şi al Sântuluĭ Duch. se botează, etc.“? căcĭ dacă prin faptul că Fiul se pune după tatăl ar presupune inferioritatea fiuluĭ, iată aicĭ Apostolul începe cu Fiul şi apoĭ vine la Tatăl? ce am putea dice decĭ? Dară să nu pronunţăm nimic defăimatoriŭ. Nu trebue a ne revolta certându-ne cu dênşiĭ pentru adevĕr, ci chiar de s'ar înfuria iĭ de o mie de orĭ, este totuşĭ necesar ca noĭ să păzim măsurile evseviei. Şi după cum nu am numi pe fiul maĭ mare de cât tatăl, prin faptul că Pavel mencionează maĭ ântêiŭ pe Christos, căci aceasta ar fi cea maĭ de pe urmă nebunie şi exageraţie de orĭ ce impietate; ast-feliŭ şi în acel loc unde Fiul e pus după Tatăl, nu trebue a considera pe Fiul inferior Tatălu

„Celuĭ ce l-a înviat din morțĭ“. Dară ce facĭ, Pavele? Vroind a introduce în credință ómenĭ cariĭ Iudaisază nu aducĭ la mijloc nimic din acele argumente strălucite, ca de pildă când scriaĭ Filipenilor dicênd, că „In chipul luĭ Dumnedeŭ fiind, nu a socotit a fi ca o răpire întocmaĭ cu Dumdeŭ“ (Filip. 2, 6.), ceia ce după aceasta scriind Ebreilor strigaĭ că „Este strălucirea slaveĭ, și characteriul ipostasuluĭ luĭ“ (Ebr. 1, 3.), ceia ce încă din început fiul tunetuluĭ (Ioan) striga, că „La început era cuvêntul, și cuvêntul era la Dumnedeŭ, și Dumnedeŭ era cuvêntul“ (Ioan 1, 1. 5. 19 etc.), ceia ce însușĭ Iisus vorbind de multe orĭ Iudeilor dicea, că aceleașĭ lucrurĭ le póte săvîrși ca și Tatăl, și că are aceeașĭ putere; nimic din acestea nu spuĭ, ci lăsând la a parte tóte acestea 'țĭ amintescĭ numaĭ de economia corporală a luĭ, și aducĭ la mijloc crucea și mórtea? Da, respunde el, căcĭ de ar fi fost vorba de nisce ómenĭ, cariĭ nu-șĭ închipuiaŭ lucrurĭ marĭ de Christos, póte că era bine de a li spune acelea; dară acum fiind vorba de ómenĭ cariĭ trebue a fi pedepsițĭ și carii dacă s-ar depărta de lege se vor rescula contra nóstră, de aceia decĭ amintesc de un fapt, prin care e desființată orĭ ce necesitate de lege, voiŭ să dic de bine-facerea cruciĭ și a învieriĭ, accesibilă tuturor. Căcĭ a dice: la început era cuvêntul, și că în chipul luĭ Dumnedeŭ era, și a se face egal luĭ Dumnedeŭ, și altele de acest feliŭ, arătaŭ de sigur Dumnedeirea cuvêntuluĭ, însă aceasta nu ar fi contribuit cu nimic în casul de față; pe când dicând: „celuĭ ce l'a înviat din morțĭ“, se amintesce prin aceste cuvinte capitalul bine-facerilor luĭ pentru noĭ, ceia ce nu puțin contribuia în chestiunea ce-l preocupa. Căcĭ mulțĭ dintre

ómenĭ obicinuesc o da atenţiune nu cuvintelor cari represintă măreţia luĭ Dumnedeŭ, ci acelor cari arată bine-facerea luĭ către ómenĭ. Pentru aceia decĭ trecênd acelea cu vederea, vorbesce despre binefacerea făcută nouĕ. Dară ereticiĭ daŭ asalt nefolositoriŭ când dic: iată că Tatăl învieadă din morţĭ pe Fiul. După ce dînşiĭ s-aŭ fost înbolnăvit odată, cu voia lor asurdesc, când e vorba de cele maĭ înalte dintre dogme; eară când e vorba de cele înjosite, care sunt dise în scriptură ast-feliŭ, fie cu privire la corp, fie pentru respectul către Tătăl, fie pentru altă óre-care economie, iĭ acestea le preferă: pe care examinându-le prin ele înseşĭ, vom vedea că tocmaĭ pe dênşiĭ iĭ vatămă. Şi in adevĕr eŭ cu plăcere i-aşĭ întreba: din ce causă vorbesc aşa? óre voiesc a arăta pe fiul slab şi neputincios de a învia un corp? şi cu tóte acestea credinţa în el, ba chiar şi umbrele credinciośilor în el făceaŭ de a învia morţiĭ. Apoĭ ceĭ credincioşĭ, deşi eraŭ şi dênşiĭ muritorĭ, dacă numaĭ cu umbra acelor corpurĭ de lut, saŭ cu umbra bainelor cu cari eraŭ îmbrăcate acele corpurĭ, şi totuşĭ înviiaŭ pe ceĭ morţĭ, óre el pe sine însuşĭ nu a putut să se ridice din morţĭ? Şi cum óre, nu este aceasta o nebunie pe faţă şi o sporire de demenţă? Ce? nu l-aĭ audit pe dênsul dicênd: „Risipiţĭ templul acesta, Şi în treĭ dile îl voiŭ ridica“? (Ioan 2, 19, 10, 18), şi earăşĭ: „putere am de a'mĭ pune sufletul meŭ, şi putere am earăşĭ de a-l lua“? Şi pentru ce se dice că tatăl l-a înviat din morţĭ? Pentru aceia că şi tatăl face tot ce şi el (fiul) face: şi maĭ dice aceasta apoĭ în respectul tatăluĭ, şi din causa slăbiciuneĭ auditorilor.

„Şi toţĭ fraţiĭ ceĭ împreună cu mine“. De ce óre nicĭ intr'o epistolă n'a adaos el aceste vorbe,—ci saŭ că'şĭ pune numaĭ numele seŭ, saŭ douĕ

și treĭ nume de ale discipulilor luĭ? pe când aicĭ pune o mulțime, și nicĭ nu-ĭ mencioneadă pe nume; din ce causă face el aceasta? Dușmaniĭ luĭ il defăĭmaŭ, că el singur predică contra legeĭ mosaice, și că numaĭ el introduce inovațiunĭ in dogme. Voind decĭ de a resturna bănuiala lor, a intercalat în epistolă și pe frațĭ, probând că ceia ce scrie, o face după părerea comună a tuturor.—„Bisericilor Galatieĭ", Nu numaĭ un singur oraș, nicĭ două saŭ treĭ, ci în întreaga națiune a Galateniior se întinsese acest foc al înșălăciuneĭ. Privesce și de aicĭ indignarea luĭ, căcĭ el nu dice: iubiților saŭ celor sănțițĭ cum obicĭnuesce pe aiurea, ci simplu „Bisericilor Galatieĭ". Aceasta-l arată pe dênsul ca avênd durere mare și profund mâniat asupra lor, ne numindu-ĭ după numele lor saŭ săĭ salute cu acea iubire obicinuită luĭ, ci să adresază tuturor bisericilor; și nicĭ măcar nu adauge bisericilor luĭ Dumnedeŭ, ci simplu: „Bisericilor Galatieĭ". Așa dară chiar din început se grăbesce de a atinge starea lor revoluționară; pentru care pune și numele biserice, rușinându-ĭ, și punêndu-ĭ pe toțĭ la un loc. De alt-feliŭ iĭ ca desbinațĭ în multe părțĭ nicĭ că ar fi putut a fi numițĭ cu această denumire, pentru că numele de biserică este nume, ce însamnă concordanța și conglăsuire. „Char vóuĕ și pace de la Domnul nostru Iisus Christos și de la Dumnedeŭ tatăl". Peste tot locul pune de necesitate această formulă, eară maĭ cu samă scriind Galatenilor; fiind că dênșiĭ eraŭ primejduițĭ a cădea din char, de aceia se rógă luĭ Dumnedeŭ pentru dênșiĭ de a-l recâștiga earășĭ; și tot-o-dată fiind că iĭ se resboiaŭ contra luĭ Dmnedeŭ, îl rógă de a-ĭ reîntórce spre pace. „Dumnedeŭ tatăl" (Θεοῦ πατρός). Și de aice earășĭ se dovedesc ereticiĭ vinovațĭ. Căcĭ

lic iĭ, că Ioan de aceia dice în exordul evangheliei: «Şi Dumnedeŭ era cuvêntul» (καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος), puiênd pe Dumnedeŭ nearticulat, pe când cuvêntul (ὁ λόγος) este articulat, —pentru că introduce dumnedeirea fiului ca maĭ mică de cât a tatăluĭ; şi earăşĭ că acolo unde Pavel vorbesce de fiul ca fiind în chipul luĭ Dumnedeŭ (ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχειν), nu vorbesce despre tatăl, pentru ca şi aicĭ numele luĭ Dumnedeŭ se găsesce nearticulat. Dară aicĭ ce vor putea spune, când Pavel dice nu numaĭ de la Dumnedeŭ, ci „de la Dumnedeŭ Tatăl"? Tată numesce aicĭ pe Dumnedeŭ, nu ca să-ĭ colacheze, ci certându-ĭ fórte aspru îĭ aminitesce causa pentru care iĭ aŭ devenit fiĭ; căcĭ nu prin lege, ci prin baea renascereĭ s'aŭ învrednicit de această cinste. De aceia peste tot locul şi chiar de la început face a se întrevedea urmele binefacereĭ luĭ Dumnedeŭ, şi numaĭ cât nu dice: voĭ, robĭ aĭ luĭ, duşmanĭ şi înstreinaţĭ de dênsul, cum aşa fără de veste numiţĭ tată pe Dumnedeŭ? nu cumva óre v'a acordat legea această înrudire? de ce dară părăsind pe acel ce v'a adus în această înrudire, alergaţi earăşĭ spre pedagog? Dară nu numaĭ numele de tată, ci şi numele fiuluĭ este suficient de a arăta binefacerea, căcĭ Iisus de aceia se va numi: «că el va mântui pe poporul seŭ de păcatele lor» (Math. 1, 21). eara denumirea de Christos înseamnă ungerea Sf Duch.

„Celuĭ ce s'a dat pe sine pentru păcatele nostre" (vers. 4). Vedĭ aşa dară, că nu a purtat vre un serviciŭ de sclav saŭ forsat, şi nicĭ că s'a preda de cineva, ci singur s'a dat pe sine? aşa că, când tu audĭ pe Ioan dicênd, că pe fiul seŭ cel unul născut l-a dat tatăl pentru noĭ, să nu împuţinezĭ pentru aceasta demnitatea fiuluĭ, şi nicĭ să'ţĭ închipuesi ceva omenesc. Căcĭ deşi se dice că tatăl l-a dat, n

se spune aceasta pentru ca tu să înțelegĭ vr'un serviciŭ de sclav, ci ca să aflĭ că aceasta a fost și părerea tatăluĭ, ceea ce de alt.feliŭ și Pavel a arătat dicênd: „după voința luĭ Dumnedeŭ și tatăl nostru"; nu după ordin, ci dupa voință. Și fiind că una și aceeașĭ este voința tatăluĭ și a fiuluĭ, apoĭ ceia ce a voit fiul, aceasta și tatăl a voit. „Pentru pacatele nóstre". In miĭ și nenumarate rele am petrecut, și eram vinovațĭ de cea maĭ grea pedeapsă; legea nu numaĭ că nu ne-a scapat, ci ne-a și condamnat, pe de o parte scoțênd maĭ în evidență pacatul, eară pe de altă parte ne-putênd a ne elibera saŭ a înceta urgia luĭ Dumnedeŭ. Fiul luĭ Dumnedeŭ însĕ, chiar și acest imposibil l-a făcut posibil, deslegând pacatele, pe dușmanĭ punêndu-ĭ în rîndul prietinilor, și dăruindu-ni și alte miĭ de bunătățĭ. Apoĭ dice: „ca să ne scótă dintr'acest secul viclean". Uniĭ ereticĭ se acață de această vorbă, defăimând viața presentă, și pentru aceasta aduc chiar mărturia luĭ Pavel. Iată, dic iĭ, că el a numit seculuĭ present viclean. Dară, spunemĭ, ce óre este secul? timp în dile și óre. Dară ce? intervalul dilelor este viclean, saŭ póte și drumul sóreluĭ? Dară aceasta nimenĭ nu ar dice-o vre-o-dată, chiar de ar căde în cea maĭ de pe urmă rătăcire. Insă, dic ereticiĭ, nu a vorbit de timp, ci a numit vicleană viața presentă. Și cu tóte aceste vorbele mencionate nu spun așa ceva; însĕ voĭ nu insistațĭ asupra cuvintelor, din care de alt-feliŭ singurĭ v-ațĭ împletit acusațiunile, ci înși-vĕ vĕ deschidețĭ calea erminieĭ (explicăreĭ). Decĭ ni vețĭ permite și nóuĕ a explica cele dise, și aceasta cu atât maĭ mult, cu cât interpretările nóstre sunt și evsevióse și aŭ rațiunea de a fi. Decĭ, ce am dice noĭ? că nicĭ un rĕŭ nu ar deveni vre-odată causa vre-unuĭ bine, pe când viața presentă este motiv de miĭ de

cununĭ și de atâtea recompense. Chiar însușĭ Pavel o laudă în mod iperbolic, când dice: „eară dacă traiesc în corp, este fructul lucruluĭ, și ce voiŭ alege, nu sciŭ“ (Filip. 1, 22). Dară alegerea el și-o propune în a trăi aicĭ, pentru care preferă traiul de aicĭ, de cât a se descompune și a fi cu Christos. Dacă ar fi vicleană, nu ar fi spus el acestea despre dênsul. Nicĭ odată nu a întrebuințat cineva rĕul spre a ajuge la bine, după cum se scie, că nu desfrênarea ne va duce la înțĕlepciune, saŭ invidia la familiaritate și prietenie. Și chiar Pavel când vorbesce despre corp că: „legeĭ luĭ nu se supune, căcĭ nicĭ nu póte“ (Rom. 8, 7), lasă a înțelege, că rĕutatea rĕmănênd rĕutate nu póte să fie virtute. Așa dară când audi dicêndu-se secul viclean, tu să înțĕlegĭ faptele cele viclene, intențiunea cea stricată. Căcĭ dóră n'a venit Christos ca să ne omóre și să ne scótă din viața presentă, ci ca lăsându-ne în lume, să ne pregătească de a ne face vrednicĭ de viața cea din ceriurĭ. De aceia și dice el, pe când conversa cu tatăl: „Și aceștia rĕmân în lume, eară eŭ vin la tine. Nu mĕ rog ca să-ĭ ridicĭ pe dênșiĭ din lume, ci ca să-ĭ păzescĭ de cel viclean“ (Ioan 17, 11. 15), adecă de rĕutate. Dară dacă nu te mulțumescĭ cu acestea dise, și încă stăruiescĭ a numi vicleană viața presentă, atuncĭ nu condamna pe ceĭ ce se sinucid. Căcĭ precum nu merită acusațiunĭ cel ce se scapă pe sine din vr'un rĕŭ, ci din contra e vrednic de cununĭ, tot asemenea și cel ce prin o mórte forsată, prin ștreang saŭ în alt mod, încetând de a trăi, nu ar fi drept de a fi acusat, după voĭ. Dară pe uniĭ ca aceștia și Dumnedeŭ iĭ pedepsesce maĭ mult ca pe ucigașĭ, și noĭ cu toțiĭ 'ĭ detestăm, cu drept cuvênt: căcĭ dacă a omori pe alțiĭ este un fapt rĕŭ, cu atât maĭ mult încă a se omori pe sine. Dacă, decĭ, viața

presentă este vicleană, ar trebui să încununăm pe ceĭ ce ne omóră, fiind că ne scapă de viclenie. Afară de acestea, chiar din cele ce ḑic iĭ, se prind în vorbe. Aşa bună-óră ḑic, că sórele este Dumneḑeŭ, eară după sóre şi pe lună o numesc Dumneḑeŭ, închinându-li-se ca unor cause a multor bunătăţĭ; însĕ acestea le ḑic bătêndu-se în capete. Şi în adevĕr, dacă trebuinţa acestora cum şi a tuturor stelelor spre nimic alt nu contribuie, de cât numaĭ spre păstrarea vieţeĭ presente, pe care iĭ o numesc vicleană, hrănind corpurile şi luminându-le şi producênd fructe, cum atuncĭ aceştĭ ḑeĭ, după părerea vóstră, întrebuinţază atâta osteneală în compunerea şi susţinerea uneĭ vieţĭ viclene? Însĕ nicĭ stelele nu sunt Dumneḑeĭ, Dómne păzesce, ci lucrurĭ făcute de Dumneḑeŭ spre trebuinţa nóstră, şi nicĭ lumea nu este vicleană. Dacă tu însă îmĭ spuĭ póte de ucigaşĭ, de desfrênaţĭ şi de profanatoriĭ mormintelor, apoĭ tóte acestea nu aŭ a face nimic cu viaţa presentă, căcĭ aceste păcate nu sunt resultatul vieţeĭ corporale, ci resultatul intenţiunilor corupte. Pentru că dacă acestea ar fi resultate ale vieţeĭ presente, nimenĭ nu ar putea fi liber şi curat, pe resonul că ea (viaţa) le clironomisesce în totul. Acum privesce la acele însuşirĭ ale vieţeĭ corporale, de care nimenĭ nu se póte dispensa. Şi care sunt acestea? a mânca, a bea, a dormi, a cresce, a simţi fómea, setea, a se nasce, a înceta din viaţă, şi în fine tóte de acest feliŭ. De acestea nimenĭ nu scapă, nicĭ păcătosul, nicĭ dreptul, nicĭ împĕratul, nicĭ prostul, ci toţĭ suntem supuşĭ aceleĭ necesităţĭ a natureĭ. Tot aşa şi a face rĕle; dacă ar fi aceasta moştenit de viaţa de la natură, nimenĭ de sigur nu le-ar putea evita, după cum nu se pot evita nicĭ acelea. Să nu-mĭ spuĭ însĕ, că sunt rarĭ ceĭ ce fac fapte bune, pentru că de necesităţile corporale nu veĭ găsi nicĭ odată vre-unul scăpat. Ast-feliŭ că întru cát se va găsi mă-

:ar unul făcênd faptă bună, întru nimic nu se va vătăma chestiunea. Ce spuĭ, nenorocitule şi nemerniculе? este vicleană viaţa presentă, în care am cunoscut pe Dumnedeŭ, în care filosofăm asupra vieţeĭ viitóre, în care am devenit din ómenĭ îngerĭ, şi dănţuim cu puterile cele de sus? Care altă dovadă vom maĭ căuta, spre a ne încredinţa despre părerea vóstră, cea vicleană şi coruptă? Pentru ce Pavel a numit corupt secolul present? A usat şi el de obiceiul comun; căcĭ şi noĭ obicĭnuim a dice: astă-dĭ am avut o di rea, criticând prin aceasta nu timpul, ci fapta şi împrejurarea. Tot asemenea şi Pavel, criticând intenţiunile cele viclene, se conformă obiceiuluĭ; arată totodată însĕ, că Christos ne-a mântuit de păcatele cele d'inainte şi ne-a asigurat de viitoriŭ. Căcĭ când el dice: „cel ce s'a dat pe sine pentru pĕcatele nóstre" aceia a arătat; eară când adaoge: „pentru ca să ne scótă dintr'acest secol viclean", invederează siguranţa pentru viitoriŭ. Pe când legea a fost neputinciósă chiar cătră una din acestea, charul a fost puternic cătră amândouĕ. „După voinţa luĭ Dumnedeŭ şi tatăl nostru". Fiind că dênşiĭ (Galatenii) credeaŭ că nu ascultă de Dumnedeŭ, dătătorul legeĭ, dacă părăsind vechiul testament vor intra în noul testament, şi pentru aceasta se temeaŭ, vine Pavel şi li îndreptează această bănuială a lor, dicênd că aceasta e şi părerea tatăluĭ. Şi nicĭ că dice simplu „tatăluĭ" ci „tatăluĭ nostru", ceia ce pune incontinuŭ, ruşinându-ĭ pe dênşiĭ şi arătându-li că Christos e acel ce pe tatăl sĕŭ l'a făcut tată şi al nostru.

„Căruia se cuvine slava în vecĭ amin" (vers. 5). Şi aceasta e ceva noŭ în scrierile luĭ Pavel; căcĭ vorba «amin» nu o găsim nicĭ într'o epistolă pe la început, ci după multe altele.

Aicĭ însĕ, arătând că cele vorbite eraŭ suficiente

în acusarea Galatenilor, și că cuvêntul era desăvêrșit, pune pe „amin“ chiar în exord, de vreme ce crimele vĕdite nicĭ că aŭ nevoe de multă osteneală. Amintind de cruce, de înviere, de rescumpĕrarea de păcate, de siguranța de viitoriŭ, de părerea tatăluĭ, de voința fiuluĭ, de char, de pace, de tot darul luĭ, sfârșesce cuvêntul cu doxologie. Și nu numaĭ din această causă a făcut aceasta, ci și spre a se minuna de mărimea charuluĭ celuĭ revărsat în cel maĭ înalt grad, și spre a înțelege cine eraŭ iĭ și ce aŭ făcut Dumnedeŭ pentru dênșiĭ, fără veste și în clipeala ochiuluĭ, ceea ce de alt-feliŭ neputênd a representa cu cuvêntul a și terminat în doxologie, înălțând luĭ Dumnedeŭ nu valórea eĭ, ci lauda cuvenită luĭ pentru lumea întreagă. Pentru aceia decĭ imediat după aceasta și întrebuințează cuvinte fórte aspre, întocmaĭ ca și cum ar fi fost înflăcărat grozav de ideea binefacerilor luĭ Dumnedeŭ. Dicênd „Căruia este slava în vecĭ amin“, începe cu cele maĭ aspre mustrărĭ, scriindu-li: „Mĕ mir că atât de curând vĕ abatețĭ de la Christos, carele v-a chemat prin char, la altă evanghelie“ (vers. 6). Așa dară, fiind că prin păzirea legeĭ credeaŭ că vor putea mulțemi pe tatăl, întocmaĭ cum credeaŭ și Iudeiĭ când persecutaŭ pe Christos, tocmaĭ acest fapt îl arată maĭ ântêiŭ, că adică nu numaĭ pe Christos ci și pe tatăl îl întărâtaŭ iĭ făcênd aceasta. Nu vĕ abatețĭ numaĭ de la Christos, dice, ci și de la tatăl, când facețĭ așa. Căcĭ după cum vechiul testament nu este lucrare numaĭ a tatăluĭ, ci și a fiuluĭ, ast-feliŭ și charul nu este numaĭ al fiuluĭ, ci și al tatăluĭ, și decĭ tóte sunt comune „Tóte ale tatăluĭ meŭ, ale mele sunt“. (Ioan [illegible] 15). Decĭ când dice, că se abat și de la tatăl [illegible] aicĭ două crime de odată, adecă, abaterea. [illegible] cea maĭ grabnică abatere. Și cu tóte acestea tocmaĭ con-

trariul era demn de acusare, adecă dacă după un timp maĭ îndelungat s-ar fi abătut. Cel ce cade de la ântêiul atac, dă probă de cea maĭ mare slăbăciune. Pentru aceia iĭ şi acusă dicênd: dară ce? nicĭ nu aŭ nevoe de timp înşăletoriĭ voştri, ci de la ântêiul atac, sunt în stare de a vĕ nimici? Şi care scuză o veţĭ putea avea?; căcĭ dacă în afacerĭ amicale ast-feliŭ de fapte sunt o crimă, şi demn de condamnat este cel ce părăsesce pe unul dintre prietiniĭ seĭ ceĭ maĭ principalĭ şi maĭ folositorĭ, înţelegĭ de câtă pedeapsă nu póte fi vinovat cel ce se depărtează de Dumnedeŭ, care îl chiamă la dênsul. Când decĭ apostolul dice: „mĕ mir", nu o spune aceasta numaĭ ca să-ĭ ruşineze, că după atâta dar, după iertarea pacatelor şi după acea filantropie iperbolică aŭ dezertat spre jugul sclăvieĭ, ci în acelaşĭ timp arată şi ce feliŭ de idee avea despre dênşiĭ,—mare şi bine formată; căcĭ dacă i-ar fi credut pe dênşiĭ atât de simpli şi lesne de amăgit, nicĭ că s'ar fi maĭ mirat de faptul întâmplat. Dară fiind că v-am credut dintre ceĭ curaţĭ, dice el, şi dintre ceĭ câştigaţĭ cu multă trudă, de aceia mĕ mir; ceia ce de alt-feliŭ era de ajuns de a-ĭ recâştiga şi a-ĭ readuce la starea dinainte. Aceasta o învederează şi pe la mijlocul epistoleĭ, când dice: „Atâta a-ţĭ suferit în zadar, dacă cu adevĕrat în zadar" (Cap. 3, 4). „Vĕ abateţĭ". Nu a dis „v-aţĭ abătut", ci „vĕ abateţĭ", adecă: nu cred încă şi nicĭ că consider amăgirea vóstră ca complectă, şi sunt convins că ceia ce a-ţĭ perdut, se póte earăşĭ recâştiga. Aceasta o şi dice el maĭ departe cu maĭ multă claritate: „Eŭ am încredere în voĭ că nimic altă nu veţĭ cugeta" (Cap. 5, 10).

„Cel ce v-a chemat pe voĭ prin harul lu Christos". Chemarea este a tatăluĭ, însă motivu chemăriĭ este fiul; el este cel ce ne-a împăcat şi ne-

dat darul, căcĭ nu ne-am salvat din faptele legeĭ. „Tóte ale mele, ale tale sunt, ḑice, şi ale tale ale mele“ (Ioan 17, 10). Aşa dară şi acestea sunt ale tatăluĭ, şi acelea sunt ale fiuluĭ, comune adecă la amândoĭ. Nu ḑice: „vĕ abateţĭ de la evanghelie“ ci „de la Dumneḑeŭ, cel ce v'a chemat pe voĭ“, adecă pune aicĭ tocmaĭ aceia ce este maĭ înfricoşat şi maĭ suficient de a-ĭ speria. Căcĭ ceĭ ce voiaŭ a-ĭ amăgi pe dênşiĭ, nu o făceaŭ fără de veste şi imediat, ci abătêndu-ĭ de la fapte cu încetul, fără a se încerca pentru moment a-ĭ abate şi de la persóne. De alt-feliŭ aşa e amăgirea diavoluluĭ, ca să nu-şĭ întindă cursele góle; căcĭ de ar fi ḑis: «depărtaţi-vĕ de Christos,» de sigur că s'ar fi păḑit de iĭ ca de nisce înşelătorĭ şi vătămătorĭ; acum însĕ, lăsându-ĭ în credinţa lor, cu viclenie atacă numele evangheliei, surpând ast-feliŭ în libertate, prin cele arătate, întreaga clădire, şi ascunḑênd ca după nisce cortine, prin numele acestea, pe dărîmătoriĭ de zidiurĭ.

Decĭ, fiind că înşelăciunea lor iĭ o numiaŭ evanghelie, cu drept cuvênt apostolul se luptă contra acestuĭ nume, ḑicênd: „La altă evanghelie, care nu este alta“ (vers. 7): şi bine ḑice, pentru că nicĭ nu este alta. Dară după cum pătimesc ceĭ bolnavĭ, cariĭ se vatămă prin mâncărĭ vârtóse şi tarĭ, aceasta a păţit-o şi Marcion în casul de faţă. Acăţându-se de vorbele apostoluluĭ, ḑice: iată că şi Apostolul a ḑis. că nu este altă evanghelie; şi ast-feliŭ discipuliĭ luĭ nicĭ că primesc pe toţĭ evangheliştiĭ, ci numaĭ pe unul, pe care-l fórfecă după cum voiesc. Dară ce însamnă când el ḑice: „După evanghelia mea şi predica luĭ Iisus Christos?“ (Rom. 16, 25). Cu adevĕrat că sunt de ris cele ce spun iĭ; însĕ orĭ cât de ridicole sunt theoriile lor, totuşĭ este necesar de

a le censura pentru cel ce se amăgesc ușor. Ce dicem însě noĭ ?: că chiar miĭ de persóne de ar scrie evangheliĭ, însě scriŭ aceleașĭ fapte, tóte la un loc compun o singură evanghelie, și nimic din mulțimea celor scrise nu ar putea vătăma pe una din ele; precum earășĭ, dacă chiar unul singur ar fi scriitorul și totușĭ ar spune lucrurĭ contrare, cele scrise nu pot fi un tot complect. Când noĭ dicem una evanghelie saŭ maĭ multe, aceasta nu stă în numěrul scriitorilor, ci se judecă identitatea saŭ deosebirea celor dise. De unde urmează cu certitudine, că și cele patru evangheliĭ sunt una singură evanghelie. Când câte-șĭ patru spun aceleașĭ fapte, nu póte fi deosebire între ele din causa deosebireĭ dintre persóne, ci este una și aceiașĭ, pentru concordanța celor spuse prin ele. Nicĭ Pavel nu dice acum cu privire la numěrul lor, ci asupra deosebireĭ celor vorbite. Dacă, însě, alta este evanghelia luĭ Matheiŭ, și alta a luĭ Luca, în ce privesce puterea celor scrise și exactitatea dogmelor, apoĭ atuncĭ bine fac că se acață de vorba luĭ Pavel; dară dacă sunt una și aceiașĭ, conteneascâ vorbind prostiĭ și prefăcêndu-se a nu sci aceasta, ce de alt-feliŭ póte fi priceput și de copiiĭ ceĭ micĭ. „Sunt unia cariĭ vě tulbură și voiesc să strice evanghelia luĭ Christos“; adecă, pe cât timp vețĭ fi sănătoșĭ la minte, pe cât timp vețĭ vedea lucrurile drept și nu încrucișat, închipuindu-vě lucrurĭ ce nu există,—nu vețĭ cunósce altă evanghelie. Căcĭ dupre cum un ochiŭ tulburat vede alt-ceva în locul realitățeĭ, tot ast-feliŭ și o minte tulburată în desordinea raționamentelor viclene, pătimesce acelașĭ lucru, adeca întocmaĭ ca și nebuniĭ, cariĭ îșĭ închipuiesc cu totul alt-ceva de cât realitatea. Însě aceastâ nebunie e cu mult maĭ grozavă, căcĭ lucreadă vătămare nu în cele corporale, ci în cele spirituale, nu în lumina o-

cnuluI trupesc aduce vatamare, ci în a celor sufletescî.

„Și voiesc să strice evanghelia luĭ Christos.“. De și iĭ nu întrodusese de cât o singură poruncă, saŭ cel mult două, din lege, adecă circumcisiunea și ținerea Sâmbetelor și a lunilor nouĕ, totușĭ apostolul îĭ mustră, probând că dacă se falșifică ceva cât de mic, se vatămă chiar întregul, căcĭ prin acéasta se strică evanghelia. Intocmaĭ ca și cu monedele împĕrătescĭ: când cineva taie saŭ distruge ceva cât de mic din characteristica lor, atuncĭ întregile monede sunt considerate de false; tot asemenea și acel ce strică chiar cea maĭ mică parte din credința sănătósă, singur se vatămă și chiar din început merge spre maĭ rĕŭ. Unde sunt acum ceĭ ce ne judecă pe noĭ, cum că o ceartă zădarnică ne povățuiesce de a ne desbina de iĭ? Unde sunt aceĭ ce dic, că nu este nicĭ o deosebire între noĭ și aceia, și că deosebirea nu provine de cât din iubirea de întâietate? Audă ce dice Pavel: că ceĭ ce introduc inovațiunĭ cât de micĭ, strică evanghelia. Aceștia înse nu introduc ceva mic, când dic că fiul luĭ Dumnedeŭ este creatură. Nu aĭ audit că și în vechiul testament se scrie, că cel ce adună lemne în diua Sâmbetei este pedepsit, de și nu se calcă de cât una din poruncĭ, și încă nu din cele marĭ? Nu aĭ audit cum Oza, pe când sprijinea chivotul legeĭ, ce urma a cădea, a murit imediat, pentru că s'a atins de el, fapt ce nu aparținea serviciuluĭ luĭ? Apoĭ dacă călcarea Sâmbeteĭ și atingerea de chivotul ce cădea la pământ a adus pe Dumnedeŭ într'atâta indignare, că nicĭ măcar de cea maĭ mică iertare nu a învrednicit pe cutezătoriŭ, óre cel ce vatămă dogmele cele înfricoșate și nespuse, se va bucura de iertare saŭ justificare? De sigur că nu. Și causa tuturor relelor este chiar aceasta, că noĭ nu ne indignăm pentru faptele cele micĭ. De aceia s'aŭ introdus cele maĭ marĭ pĕcate, pentru că nu se dă cu-

venita atenţiune spre cercetarea celor maĭ micĭ. Căcĭ întocmaĭ ca şi la corp, când ceĭ ce despreţuiesc ranele lasă a se nasce frigurĭ, putredire şi în fine mórte, tot aşa se întâmplă şi cu spiritele, când trecênd cu vederea cele micĭ, lasă a se introduce cele maĭ marĭ pĕcate. Cutare, ḑice, greşesce că postesce, de şi nu este vr'un lucru mare saŭ pĕcat de a nu posti; un altul e sănătos cu credinţa cea dreaptă, însĕ la un moment, făcênd pe ipocritul, a tradat-o; nicĭ aceasta nu e vr'o greşală mare; un altul mâniat a ameninţat a se departa de credinţa cea dreaptă, dară nicĭ acesta nu este vrednic de pedeapsă, căcĭ, ḑice, a greşit, din supărare şi mânie. Miĭ de pĕcate de asemenea natură ar găsi cineva pe fie-care ḑi introduse în bisericĭ. De aceea ne-am făcut de ris înaintea ginţilor şi a Ebreilor, făcêndu-se miĭ de schisme în biserică. Dacă ceĭ ce s'aŭ încercat a se depărta de aşeḑămintele dumneḑeescĭ, saŭ a mişca din ele ceva cât de mic, ar fi fost pedepsiţĭ după dreptate, nu s'ar fi născut molima de faţă şi nu ar fi căḑut asupra bisericilor atâta furtună. Veḑĭ cum Pavel numesce circumcisiunea desfiinţare a evangheliei. Acum însĕ sunt mulţi printre noĭ cariĭ postesc aceiaşĭ ḑi cu Iudeiĭ, şi Sâmbetele le ţin împreună cu dênşiĭ, eară noĭ răbdăm cu generositate, saŭ maĭ bine ḑis într'un mod mişelesc. Şi ce ḑic de Iudeĭ, când multe obiceiurĭ şi de ale ginţilor se păstrează de către aĭ noştri; ghicirĭ şi preghicirĭ după sborul paserilor, simbole şi semnele ḑilelor, ḑarurile de la nascere, şi acele hârtiuţĭ pline de tótă impietatea, pe care la nascerea copiilor le compun imediat spre rĕul capuluĭ lor, învăţându-ĭ de la început de a suprima ostenelele şi durerile spre câştigarea virtuţeĭ, şi punêndu-ĭ ast-felŭ sub tirania rĕtăcită a noroculuĭ. Dară dacă celor circumcişĭ Christos cu nimic nu li va folosi, celor ce-'şĭ atrag atâtea rele, cu ce-ĭ va folosi spre mântuire

credinţa lor? De şi circumcisiunea a fost dată de Dumnedeŭ, totuşĭ fiind-că prin evanghelie a fost desfiinţată ca nesevârşită la timp, tóte midlócele le întrebuinţa Pavel spre a o desrădăcina. Dară apoĭ Pavel punea atâta interes în desfiinţarea obiceiurilor Iudaice, ce se păzaŭ fără vr'un folos, şi noĭ să nu desrădăcinăm obiceiurĭ de ale ginţilor? Şi care justificare o vom avea? De aceia astă-dĭ interesele nóstre chreştinescĭ le facem cu vuet şi tulburare; învăţăceiĭ noştri plinĭ de trufie aŭ resturnat ordinea şi tóte aŭ devenit pe dos. Cât de puţin de i-ar admonesta cineva, îĭ necinstesc pe maĭ mariĭ lor, fiind-că noĭ îĭ educăm rĕŭ. Orĭ cât de nesuferiţĭ ar fi maĭ mariĭ lor, şi chiar de ar fi încărcaţĭ de miĭ de rele, totuşĭ nicĭ atuncĭ nu-ĭ este permis discipululuĭ a fi insubordonat. Dacă Mântuitorul vorbind de învăţătoriĭ Iudeilor dice, că de vreme ce staŭ pe scaunul luĭ Moisi, e drept de a fi ascultaţĭ de învăţĕceĭ, de şi aveaŭ fapte viclene, pe care ordonă de a nu le imita învăţĕceiĭ, de ce iertare pot fi vrednicĭ ceĭ ce necinstesc şi dispreţuiesc pe maĭ mariĭ bisericeĭ, cariĭ vieţuiesc cu blândeţe şi după charul luĭ Dumnedeŭ? Decĭ dacă nu e permis de a ne judeca uniĭ pe alţiĭ, cu atât maĭ mult pe învăţĕtoriĭ noştri.

„Dară dacă chiar eŭ, saŭ înger din ceriŭ v'ar predica altă evanghelie afară de ceea ce aţĭ primit-o, anathema să fie“ (vers 8).

Privesce înţelepciunea apostoluluĭ. Ca să nu dică cineva, că pentru slavă deşartă 'şĭ sprijine propriile sale credinţĭ, se dă anathemeĭ şi pe sine însuşĭ. Şi fiind că iĭ se refugiaŭ dese-orĭ la demnitatea şi autoritatea luĭ Iacob şi Ioan, de aceia a menciouat şi pe Ingerĭ. Să nu-mĭ spuĭ, dice, de Iacob şi de Ioan; chiar unul dintre căpiteniile Ingerilor din ceriŭ de ar corupe predica, anathema să fie. El nu dice simplu „din ceriŭ“, fiind că de alt-feliŭ şi preoţiĭ se numiaŭ

îngerî: „Buzele preotuluî să păzască cunoscința și gura luî legea să o caute, căcî el este îngerul luî Dumnedeŭ atot-stăpânitoriuluî“ (Malachia 2, 7), ci ca să nu credî că el vorbesce acum de aceștia, a adaos „din ceriŭ“, făcênd alusiune la puterile cele de sus. Și nu dice: dacă vor vesti ceva contrar, saŭ vor rĕsturna totul, ci dacă ar evanghelizza ceva cât de mic, pe lângă cele ce am evanghelizat noî, chiar de ar mișca ceva cât de neînsemnat, anathema să fie.

„Cum am dis deja, așa și acum earășî dic“ (vers. 9),— Pentru ca să nu credî că vorbele acestea sunt spuse din mânie, saŭ iperbolic, saŭ fără chibzuire, le pune earășî de a doua óră. Cel ce vorbesce ceva de la mânie, iute și retractează; dară cel ce de a doua óră spune acelașî lucru, probează că judecând serios a spus așa; că a aprobat maî înainte în mintea sa, și ast-feliŭ a pronunțat vorba. Când Abraam a fost rugat de bogatul din evanghelie ca să trimită pe Lazăr, a rĕspuns: „Aŭ pe Moisi și pe Profețî; dacă nu ascultă de aceia, nicî de morțiî înviațî nu vor asculta“ (Luca 16, 29. 31). Aicî Christos introduce pe Abraam vorbind, arătându-ni că sântele scripturî trebue a fi maî demne de credință, de cât chiar morțiî înviațî. Dară Pavel ce dice? Și când eu vorbesc de Pavel, earășî de Christos spun, pentru că el a fost care i-a mișcat sufletul: „chiar înger din ceriŭ pogorându-se“ adaoge, și cu drept cuvênt. Căcî îngeriî orî cât de marî ar fi, nu sunt de cât servitorî și supușî, pe când tóte sântele scripturî aŭ fost trimise nu de servitorî, ci de însușî stăpânul a tóte. Pentru aceia dice: „Dacă vĕ va predica cineva, pe lângă ceia ce v'am predicat“. El nu dice: cutare saŭ cutare, pentru că de

ce ar fi trebuit să mencioneze nume proprii, el care face us de aşa iperbolă, că pune la un loc pe toţi, şi pe cei de sus, şi pe cei de jos? Prin faptul că dă anathemei pe evanghelişti şi îngeri, el circumscrie ori ce demnitate, eară prin faptul că se dă singur anathemei, el circumscrie ori ce familiaritate şi legitimitate. Să nu-mi spui, dice, «că vorbesc acestea conapostolii şi tovarăşii tei», căci nici pe mine nu mĕ cruţ predicând ast-feliŭ de idei. Tóte acestea le face el, nu ca cum ar denunţa pe Apostoli ca pe unia ce calcă predica evangheliei, nu, Dómne păzesce, căci tot el spune: „Ori eŭ, ori aceia, aşa predicăm" (I Corinth. 15, 11), ci voind a arăta, că, când e vorba de adevĕr, nu îngăduie a i se spune de demnitatea persónelor.

„Ore acum caut favórea ómenilor, saŭ a lui Dumnedeŭ? Óre caut a placea ómenilor? dară dacă aşi plăcea ómenilor, nu aşi fi serv al lui Christos". (vers. 10).—De v-aşi amăgi pe voi, dice el, spunêndu-vĕ acestea, nu cumva óre aşi putea să mistific pe Dumnedeŭ, care scie şi cele ascunse a le cugetului, şi în care 'mi pun tótă silinţa de a'i plăcea? Ai vĕdut înţelepciune apostolică? ai vĕdut înălţime evanghelică? Acestea le scrie şi Corinthenilor dicênd: „Nu ca să ne justificăm, ci ca să vĕ dăm înlesnire de laudă" (II Corinth. 5 12), şi in alt loc earăşi: „Mie prea puţin 'mi este a fi judecat de voi, saŭ de judecata omenéscă" (I Corinth. 4, 3). Fiind că el ca învăţĕtoriŭ se vede forsat a se justifica înaintea discipulilor, o sufere aceasta, pe de-o-parte, eară pe de alta se mâhnesce, nu dóră din disperare, să nu fie una ca asta, ci pentru uşurinţa judecăţei celor amăgiţi, şi pentru că nu era crezut de dênşii. Pentru care şi dice a-

cestea, ca și cum ar spune: nu cumva óre vorba 'mĭ este către voĭ? nu cumva ómeniĭ aŭ a mĕ judeca? Cuvêntul meŭ este către Dumnedeŭ și pentru responsabilitățile cele de acolo fac totul; nu am ajuns la atâta ticăloșie a falșifica dogmele, pe când urmédă a ne justifica înaintea stăpânuluĭ a tóte pentru tóte cele ce predicăm. Ast-feliŭ că în acelașĭ timp justificându-se și tot în acelașĭ timp și ridicându-se contra lor, a scris acestea. Nu se cuvine învățăceilor de a judeca pe dascaliĭ lor; dar fiind că s'a resturnat ordinea lucrurilor, dice, și stațĭ ca judecătorĭ aĭ meĭ; aflațĭ că multă vorbă către voĭ în justificarea me nu voiŭ face; totul noĭ facem pentru Dumnedeŭ, și luĭ ne vom justifica asupra acestor dogme. Cel ce voesce a câștiga favórea ómenilor, face multe fapte bănuite și perverse, face us de înșălăciune și minciună ca să câștige favórea și să'șĭ atragă buna voință a auditorilor; pe când cel ce caută favórea luĭ Dumnedeŭ și se silesce a-ĭ plăcea, are nevoe de o judecată simplă și curată, pentru că Dumnedeŭ nu póte fi înșelat. De unde decĭ reesă în mod cert, că și noĭ, dice, nu din causă că iubim ântâietatea, vĕ scriem acestea, cu dorința de a avea slavă din partea vóstră, saŭ de a avea discipulĭ, căcĭ nu ne-am ocupat de a plăcea ómenilor, ci luĭ Dumnedeŭ. Dacă așĭ fi voit a plăcea ómenilor, așĭ fi fost încă printre Iudeĭ, așĭ fi persecutat încă biserica luĭ Dumnedeŭ. Cel ce despretuesce națiunea întrégă, pe familiarĭ, amicĭ și rude, și se lipsesce de atâta slavă, schimbându-le tóte pentru persecuțiunĭ, dușmăniĭ, resbóe și atacurĭ dilnice, este invederat că și acestea pe care le dice acum, nu le dice cu dorința de a avea slava ómenilor. Aceasta o a spus el, fiind că urma a povesti viața luĭ de maĭ 'nainte, cum și transformarea fără de veste, și a arăta cu probe evidente că cu adevĕrat el s-a schimbat, pentru ca să nu cré

dă, că face aceasta justificându-se lor. De aceia a și dis mai 'nainte: „Ore acum caut favórea ómenilor?“ Cunoscea el fórte bine când póte fi timpul oportun pentru corectarea discipulilor, și prin urmare scia când trebue a vorbi ceva înalt și mare. De și ar fi putut ca să aducă din altă parte dovedi spre a proba, că el predică cu dreptate, dovedi din semne, dic, din minuni, din pericolele prin care trecea, din închisori, din atacurile dilnice, din fóme, din sete, din golătate și din altele de acestea, dar fiind că cuvêntul lui nu era acum către apostolii cei mincinoși, ci către adevĕrații apostoli, carii erau compartași la tóte acelea, voiŭ să dic la primejdii, de aceia din altă parte începe vorba. Când se adresează apostolilor celor mincinoși, el pune pe față comparațiunea, aduce la mijloc rabdarea lui în primejdii și in fine dice: „Servitori ai lui Christos sunt? (ca un nebun vorbesc) mai mult eŭ; în ostenele mai mult, în bătăi peste mĕsură, în inchisori mai mult, în morți de multe ori“ (II Corinth. 11, 23), acum însă el vorbesce de traiul lui de mai 'nainte, și dice: „Vĕ fac cunoscut, fraților, că evanghelia predicată de mine nu este după om, căci nici nu am primit-o și nici nu m-am învățat de la om, ci prin descoperirea lui Iisus Christos“ (Vers. 11, 12). Privesce cum aceasta o susține cu tótă puterea, că adică a fost discipul al lui Christos, ne intervenind vr'un om, ci el prin sine însuși învrednicindu-l a-i descoperi intreaga cunoscință. Și care dovadă a-i putea da necredincioșilor, că Dumnedeŭ 'ți-a descoperit prin sine însuși, și nu prin intermediul cui-va, acele misterii negrăite? Viața me de mai 'nainte, dice; căci nu m-ași fi schimbat fără veste, dacă nu ar fi fost Dumnedeŭ care să-mi descopere.

Cei ce se învață de ómenI, când sunt violențI și înfocațI în chestiunile contrare, aŭ nevoe de timp și de multă artă, spre a se convinge; dară acesta schimbat fără de veste și tocmaI pe când furia luI atinsese punctul culminant, invederat că s'a învrednicit uneI vedeniI și învățăturI dumnedeescI, pentru ca astfeliŭ fără de veste să se întórcă la mintea sănătósă. Pentru aceia se vede forsat de a povesti despre viața sa de maI 'nainte, eară de marturI invócă faptele petrecute. «Cum că m'a învrednicit unul născut fiul luI Dumnedeŭ a mĕ chema prin sine însușI din ceriurI, voI nu scițI: și cum să sciţI, dacă n'ațI fost față? dară cum că am fost un persecutor aprig, aceasta o sciţI. Vestea despre asprimea me s-a propagat până la voI, de și distanța dintre Palestina și Galatia este mare; așa că de sigur nu s-ar fi împrăsciat într'atâta vestea, dacă nu era din parte-mI un exces de nesuferit la toțI». De aceia și dice: „A-țI audit despre petrecerea me în Iudaism, că peste mĕsură persecutam biserica luI Dumnedeŭ și o pustiam“ (Vers 13). VedI cum vorbesce de fiecare fapt și'l pune încă cu intensitate, și nu se rușineadă? Nu persecuta biserica așa cum s'ar întîmpla, ci încel maI 'nalt grad „peste mĕsură“, și nu-numaI persecuta, ci o și pustia, adică se încerca să o șteargă de pe fața pămêntuluI, să o nimicească, să o dărîme, să facă a dispărea, căcI aceasta e treaba pustiitoruluI. „Și progresam în Iudaism maI mult de cât ceI de aceiașI vîrstă cu mine în națiunea me, fórte râvnitoriŭ fiind de părintescele mele tradițiunI“ (Vers. 14). Și pentru ca să nu credI că faptul provenea din firea luI cea aprinsă, arată că totul făcea mișcat de zel, de și nu după o exactă cunoscință, și nu persecuta spre așI

resbuna vre-o dușmănie óre-care, saŭ pentru slava deșartă, ci „fórte râvnitoriŭ fiind de parintescele mele tradițiunĭ". Ceia ce el spune, așa și este; «căcĭ dacă cele ce făceam contra bisericeĭ, dice, nu le făceam pentru om, ci pentru zel dumnedeesc, greșit de sigur, însă zel înfocat, cum decĭ acum, alergând pentru biserică și cunoscênd cu exactitate adevĕrul, ășĭ face aceasta pentru slavă deșartă? Dacă chiar pe când greșam și totușĭ nu mĕ stăpânea o astfel de patimă, ci numaĭ zelul dumnedeesc mĕ aducea la aceasta, cu atât maĭ mult acum, când am cunoscut adevĕrul, ar fi drept de a fi scutit de orĭ-ce bănuială de felul acesta. Odată cu trecerea me în credința și dogmele bisericeĭ, am departat orĭ-ce prejudiciŭ Iudaic, arătând un maĭ mare zel de astă dată, ceia ce probează că cu adevĕrat eŭ am trecut la credința creștină, fiind stăpânit de zel dumnedeesc». Pentru că dacă n'ar fi fost aceasta, ce alta ar fi putut, spune-mĭ, ca să contribue la o ast-fel de transformare, și să-l decidă de a schimba cinstea cu insulta, liniștea cu primejdiile și odihna cu sbuciumarea? Nimic absolut, de cât numaĭ amorul înflăcărat pentru adevĕr.

„Cand a bine-voit Dumnedeŭ, cel ce m-a ales din pântecele maiceĭ mele și m-a chemat prin charul sĕŭ, ca să descopere pe fiul sĕŭ în mine, spre a-l predica printre ginți, nu m-am lipit de carne și sânge." (Vers 15, 16).

Priveșce ce voeșce el a arata aici: adecă că și timpul în care el a părăsit credința Iudaică a fost hotărît de Dumnedeŭ, și că după o óre-care iconomie Dumnedeească el a făcut aceasta. Căcĭ dacă încă din pântecele maiceĭ sale a fost ales a fi apostol, și a fi chemat la acest serviciŭ, și dacă a fost chemat atuncĭ, eară el a ascultat imediat, e cert că Dumnedeu, pentru o ca-

usă óre-care nesciută și necuprinsă de mintea omenéscă, a amînat până atuncĭ chemarea. Și care ar putea fi óre acea causă? Póte că așceptațĭ cu nerăbdare de a audi începutul istorieĭ, și de ce nu a fost chemat odată cu ceĭ doi-spre-dece; de cât ca să nu mĕ departez de ceea ce e maĭ urgent, lungind prea mult vorba, rog dragostea voastră de a nu așcepta ca să aflațĭ totul de la mine, ci a cerceta și prin voĭ înși-vĕ, și pe Dumnedeu al ruga ca să vĕ descopere. Și nouĕ ni-a dis cine-va, pe când vorbeam către voĭ despre transformarea luĭ, că din ce causă óre din Saul, cum se chema, l-a numit Pavel? Dară dacă póte a-țĭ uitat, apoĭ cetind în acea carte vețĭ sci tóte. De acum noĭ vom continua in șirul cuvîntuluĭ, și avem de gând să arătăm, cum earășĭ nimic omenesc nu a fost din cele petrecute cu dênsul, ci tóte au fost de la Dumnedeŭ, carele cu multă pronie a iconomisit tóte cele atingătóre de dênsul. „Și m-a chemat prin Charul sĕŭ". Dumnedeu, însă, dice că pentru virtutea luĭ l-a chemat: „Vas al alegereĭ 'mĭ este mie" (Fapt. 9 15.), eară către Anania dicea: „Ca să pórte numele meŭ înaintea ginților și a împăraților," adică, că este destoinic de a servi și a face lucrurĭ marĭ.

Aceasta se pune ca causă a chemăreĭ luĭ. El, însĕ, peste tot locul dice, că totul datoreșce charuluĭ și filantropieĭ luĭ celeĭ negrăite, cum bună-óră în următoriul loc unde dice: „Dară am fost miluit," nu că dóră am fost destoinc, saŭ apt, ci „ca să arate în mine tótă îndelunga răbdare, ca exemplu celor ce vor crede întrênsul, spre viața vecinică" (I Timotheiŭ 1, 16). Aĭ vĕdut umilință iperbolică? Pentru aceia, dice, eŭ am fost miluit, pentru ca nimenĭ să nu sĕ desnădăjduiască, căcĭ eŭ cel maĭ rĕŭ dintre toțĭ ómeniĭ, și încă m-am învrednicit de filantropia luĭ.

Aceasta o și declară când dice: „că în mine să arate tótă îndelunga rabdare, ca exemplu celor ce vor crede întrênsul.“

„Ca să descopere pe fiul sĕŭ în mine.“ Aiurea, însĕ, Christos dice: „Nimenĭ nu cunósce pe fiul, fără numaĭ tatăl, și nimenĭ nu cunósce pe tatăl fară numaĭ fiul, și căruia va voi fiul să-ĭ descopere“ (Luca 10, 22). Aĭ vĕdut că și tatăl descopere pe fiul, și fiul descopere pe tatăl? Tot ast-feliŭ și cu slava: și fiul slăvesce pe tatăl, și tatăl slăvesce pe fiul: „Slăvesce-mă pe mine, precum și eu te-am slăvit pe tine“ (Ioan 17, 1. 4.). „Ca să descopere pe fiul sĕŭ în mine.“ Dară de ce óre nu a dis: să descopere pe fiul sĕŭ mie, ci „în mine“? Pentru ca să arate, că nu numaĭ prin cuvinte a audit cele ale credințeĭ, ci că s-a și umplut de Duchul sânt; descoperirea ĭ-a luminat spiritul, eară pe Christos 'l avea în el vorbind. „Pentru a-l predica pe el printre ginți.“ Nu numaĭ faptul că a crezut, ci și acela că a fost desemnat de apostol al ginților, a provenit de la Dumnedeŭ. Ast-feliŭ mi s-a descoperit, dice, pentru ca nu numaĭ să-l vĕd, ci și altora să-l arăt. El nu dice, altora, în mod simplu, ci „ca să-l predic pe el printre ginți“ De aicĭ deja el începe exordul apologieĭ luĭ, ~~în~~ fața ~~discipulilor~~. Nu era necesar de a predica și Judeilor și ginților în acelașĭ feliŭ. „Nu m-am lipit de carne și sânge.“ Aicĭ face alusiune la apostolĭ, numindu-ĭ după natura lucrurilor. Dară dacă póte se dice și despre toțĭ ómeniĭ, nicĭ noĭ nu contrariem. „Nicĭ că m-am suit la Ierusalim, către apostoliĭ ceĭ maĭ 'nainte de mine“ (Vers. 17). Aceste cuvinte dacă le-ar examina cine-va, așa la su-

prafață, s-ar părea că sunt pline de o mare emfasă, și depărtate cu totul de înțelepciunea apostolică. A vota cine-va pentru sine însușĭ și a nu lua nicĭ un companion la părerea luĭ, pare a fi lipsă de minte. „Am vĕḑut ḑice om ce se crede pe sine de înțĕlept, înse maĭ multă speranță are de cât el cel nebun," (Proverbe 26, 12), și aiurea: „Vaĭ de ceĭ înțelepțĭ în ochiĭ lor și învățațĭ în părerea lor." (Isaia 5, 21), și earășĭ: „Nu vĕ faceți înțelepțĭ înaintea vóstră." Decĭ nu cine-va, care a auḑit atâtea de la alțiĭ, și pe care însușĭ le-a recomandat altora, ar fi putut să cadă în asemenea greșală; aceasta nu numaĭ Pavel, dară nicĭ cel maĭ de pe urmă om nu ar fi putut'o face. Dară, după cum am spus, această ḑicere luată și examinată așa pe de asupra, ar putea cine-va dintre auḑitorĭ să se revolteze, cu drept cuvênt; dacă însĕ vom adăoga și causa pentru care el a pronunțat'o, de sigur că toțĭ vor aplauda și admira pe apostol. Aceasta o vom face decĭ acum. Nu trebuie a examina cuvintele numaĭ la suprafață, fiind-că atuncĭ vor resulta multe inconveniente; dară nicĭ de a le tortura nu e bine, ci lucrul cel maĭ prudent este de a fi cu atențiune la cugetul scriitoruluĭ. Chiar în conversațiunile nóstre dacă nu vom avea în vedere această normă, și de nu vom examina intențiunea vorbitoruluĭ, vom suferi multe nemulțumirĭ, și tóte se vor resturna. Și de ce să vorbim de cuvinte, când chiar în fapte dacă nu păzeșce cineva această regulă, tóte se vor întórce pe dos? Așa bună-óră doctorul taie și desparte unul din óse, dară aceasta o fac de multe-orĭ și tălhariĭ. Apoĭ câtă prostie nu ar fi, dacă nu am putea distinge tălhariul de doctor? Și earășĭ: ucigașiĭ și marturiĭ pătimesc aceleașĭ durerĭ, fiind schingiuițĭ în timpul cât se cercetează crima; dară este mare distanță între uniĭ și

alții. Dacă, deci, nu vom păzi această regulă, nu vom putea pricepe asemenea lucruri, și vom considera pe Ilie, pe Samuil și Fenees de ucigași, eară pe Abraam de omoritoriŭ de copii, dacă, dic, vom examina lucrurile la suprafață, și nu vom avea în vedere și scopul făptuitorilor. Așa dară să examinăm și intențiunea lui Pavel, cu care a scris acestea; să vedem deci scopul lui, și care era în general intențiunea lui față de apostoli, și atunci vom pricepe cu ce anume plan le vorbea el acestea. Nu a dis el aceste vorbe spre a despreţui pe Apostoli, saŭ spre a se înalța pe dênsul. Nici acum nu a avut asemenea gând și nici maĭ 'nainte. Și cum o putea face aceasta, când și pe dênsul s-a dat anathemei? Nu, ci peste tot locul în evanghelie păzesce statornicia. Fiind că cei ce pustieau biserica diceaŭ, că trebuie a urma apostolilor, carii nu împedecă acestea, eară nu luĭ Pavel, care împedecă, din care causă se și introducea câte puțin retăcirea Iudaică, se vede nevoit a resista cu bărbăție contra lor, nu dóră că voia a vorbi ceva de rĕŭ contra apostolilor, ci a înăduși absurditatea celor ce cu nedreptate se înalțaŭ pe eĭ singurĭ. De aceia dice: „Nu mĭ-am lipit de carne și sânge". Era, cu adevĕrat, cea maĭ de pe urmă absurditate de a pune sub dependența ómenilor pe cel învățat de însușĭ Dumnedeŭ. Cel ce învață de la ómenĭ, cu drept cuvênt 'șĭ ia de tovarășĭ tot ómenĭ; dară acel ce s-a învrednicit de acea voce fericită, și a fost învățat tóte de către cel ce are tesaurul înțelepciuneĭ, pentru ce s-ar fi pus sub dependența ómenilor? Unul ca acesta e demn ca el să învețe pe ómenĭ, eară nu el să învețe de la ómenĭ. Deci nu a dis el acestea din ușurință, ci ca să arate demnitatea prediceĭ luĭ. „Nicĭ nu m-am suit, dice, la Ierusalim către Apostoliĭ ceĭ maĭ 'nainte de mine". O dice aceasta

fiind-că, spuneaŭ dușmaniĭ luĭ, că apostoliĭ aŭ fost chemațĭ maĭ 'nainte de cât dênsul la apostolat: dară dacă trebuia a comunica cu dênșiĭ, negreșit că cel ce 'ĭ-a descoperit luĭ predica 'ĭ-ar fi ordonat a face și aceasta. Dară ce? Nu s-a suit el óre la Ierusalim? Ba da, s'a suit, și încă nu în zadar, ci și folosindu-se cu ceva de la dênșiĭ. Când anume? Atuncĭ când în orașul Antiochiea, care maĭ 'nainte arătase mult zel, s-a fost făcut o întrunire de credincioșĭ tocmaĭ asupra casuluĭ de față, și se disputaŭ dacă trebuie a fi circumcișĭ credincioșiĭ dintre ginţĭ, saŭ că să nu fie silițĭ de a se circumcide; atuncĭ s-a suit Pavel împreună cu Sila. Dară acum cum zice el „nu m-am suit, nicĭ nu m-am lipit"? Maĭ 'ntêiŭ pentru aceia că el nu s-a suit din propria sa voință, ci a fost trimis de alțiĭ, și al doilea că nu s-a dus ca să învețe ceva de la dênșiĭ, ci ca să-ĭ convingă. El a avut de la început această părere, pe carea și apostoliĭ o aŭ aprobat după aceasta: aceea adecă că nu trebuie a se circumcide. Dară fiind că Antiochenilor nu li se părea a fi demn de credut, și daŭ atențiune maĭ mult celor din Ierusalim, s-a suit, nu că dóră avea nevoe de a cunósce ceva maĭ mult, ci ca să convingă pe ceĭ ce contradiceau, și diceaŭ că și ceĭ din Ierusalim sunt de aceiașĭ părere. Ast-felŭ decĭ, din început el tóte le cunoscea, și nu avea nevoe de dascal, și ceia ce după multă disputare trebuiaŭ a aproba apostoliĭ, el maĭ 'nainte încă de acea dispută le avea deja în el nestrămutat. Chiar și Luca exprimând această părere dice, că timp îndelungat a vorbit cu dênșiĭ (Antiocheniĭ) maĭ 'nainte de a se duce la Ierusalim. Dară fiind-că și părerea fraților era de a afla și pe acelor din Ierusalim, s'a suit pentru dênșiĭ, ear nu pentru vr'un interes al luĭ. Decĭ dacă acum el dice: „nu m-am suit" este ca cum ar fi dis, că nu s-a

suit la inceputul predicei lui, şi nici când s-a suit n'a făcut'o aceasta spre a învăţa ceva de la apostoli. Ambele acestea le şi însamnă el când dice: nu m'am lipit îndată de carne şi sânge": şi vedi că nu dice simplu „nu m-am lipit" ci dice „îndată" Dară dacă după aceasta s-a suit, nu a făcut'o spre a lua ceva de acolo.

„Ci m-am dus în Arabia". Privesce suflet înferbântat! El voia să cucerească de la început tocmai acele locuri necultivate până atunci şi în starea cea mai salbatică. Dacă ar fi asceptat pe lângă apostoli de la carii nu avea nimic de aflat, predica s'ar fi împedecat, şi atunci ar fi trebuit ca apostolii să împrăscie cuvêntul credinţei peste tot locul. De aceia fericitul acesta, fiind cu sufletul înferbântat, imediat s-a apucat de învĕţătura barbarilor şi a şelbaticilor, alegêndu-şi singur o viaţă agitată şi plină de dureri. Şi privesce încă şi umilinţa lui; căci după ce dice: „M-am dus în Arabia" adaoge imediat „Şi earăşi m-am întors în Damasc." El nu spune de faptele lui de acolo, nici pe cine şi câţi a catechisat, de şi se scie că îndată ce s-a botezat a arătat atâta zel, că într'atâta a confundat pe Iudei şi i-a adus la aşa iritaţie, în cât şi Iudeii şi Elinii îi întinsese curse spre a-l omorî, ceia ce nu s-ar fi petrecut dacă el nu ar fi sporit numĕrul credincioşilor. Fiind-că contrarii lui eraŭ biruiţi cu învăţĕtura, de aceia alergaŭ la omor, şi tocmai faptul acesta era un semn clar de biruinţa lui Pavel. Insă Christos nu l-a lăsat să móră, ci l-a păstrat în interesul cel mare al predicei. Şi cu tóte acestea el nimic nu spune de asemenea fapte, aşa că ceia ce spune, nu le vorbesce din ambiţiune, nici spre a fi credut ca cel mai mare dintre apostoli, şi nici ca cum ar fi fost măhnit pentru că-l despreţuiaŭ, ci numai că se temea ca nu cum-va

să provină de aicĭ vr'o vătămare predicei. Se numea dese-orĭ pe sine lepadatura și cel ântâiŭ dintre pacatoși,cel de pe urmă dintre apostolĭ și nevrednic de asemenea numire; și acestea tóte cine le dicea? El care a muncit maĭ mult de cât toțĭ, ceia ce denotă marea luĭ umilință. Cel ce nu cunósce nicĭ un bun în sine, însă vorbesce cu umilință despre sine, se póte numi înțelept. nicĭ într'un cas însă umilit; pe când cel ce vorbesce astfeliŭ, după atâtea cununĭ, acela este cu adevĕrat care scie a se modera.

„Și earășĭ m-am întors, dice, în Damasc", de și câte nu eraŭ acolo plănuite asupra luĭ?! Căci despre acest oraș dice el, că gubernatoriul regeluĭ Areta 'l pădia voind a prinde pe acest fericit apostol, ceia ce era cea maĭ mare probă de góna întreprinsă contra Iudeilor. Dară nimic de acestea nu spune aicĭ, și nicĭ acolo nu ar fi fost mencionate, dacă nu ar fi vĕdut timpul oportun de a fi trecute în interesul istorieĭ, ci ar fi tăcut, ca și aicĭ, unde dice simplu. că s-a dus și s-a întors, fără a menciona de cele petrecute acolo.

„Apoĭ după treĭ anĭ m-am suit în Ierusalim ca să cercetez pe Petru" (Vers. 18).

Ce ar fi putut a fi maĭ umilit de cât acest suflet nobil? Când după atâtea succese, fără să aĭbă nevoe de Petru, saŭ să aĭbă nevoe al asculta asupra prediceĭ, căcĭ era în aceiașĭ condițiune ca și dênsul..., dară nimic maĭ mult nu voiŭ maĭ dice,—și cu tóte acestea se suie la el, ca către cel maĭ mare și maĭ bătrân? Vedĭ cum li dă el respectul cuvenit, și nu numaĭ că nu se credea de cel maĭ mare, ci nicĭ chiar ca egal al lor? Aceasta se invederează din călătoria de față. Intocmaĭ după cum mulțĭ dintre frațiĭ noștri se duc spre a vedea pe barbațiĭ sânțĭ, cu ast-feliŭ de

sentiment s-a dus și Pavel la Petru, și încă póte cu maĭ multă umilință. Unia călătoresc spre a se folosi, pe când fericitul Pavel ne avênd necesă de a învăța ceva de la el, saŭ a primi vr'o îndreptare în predică, s'a dus numaĭ cu scopul de a-l vedea și a-l onora cu presența. „Ca să cercetez pe Petru". El nu dice, să věd pe Petru, ci „să-l cercetez", după cum fac, ceĭ ce se duc prin orașe marĭ și frumóse, spre a cerceta de vr'un prietin saŭ cunoscut. Ast-felĭŭ se credea el demn de multă cinste, numaĭ chiar de ar vedea pe Petru.

Aceasta se invederează și din Faptele Apostolilor, unde se spune, că după ce a venit la Ierusalim,—deja întorcênd la credință pe mulțĭ dintre ginți, și făcênd atâtea, pe care nicĭ unul din cei-l-alțĭ nu a făcut, în Panfilia, Licaonia și în națiunea Cilicenilor unde a corectat pe toțĭ din acea parte și 'ĭ-a întors la Christos,—maĭ 'ntâĭ a intrat la Iacob cu multă umilință, ca către un maĭ mare și maĭ de respectat. Apoĭ fiind sfătuit ascultă, de și era contra celor din casul de față. „Vedĭ, frate, 'ĭ dice Iacob, câte miriade de Iudeĭ sunt, cariĭ aŭ credut?... decĭ curățesce-te și cheltuesce pentru iĭ, spre a'șĭ rade capul etc."—și 'șĭ-a ras părul capuluĭ, și a sěvârșit tóte cele prescrise de lege. Unde nu se vătăma evanghelia, el era cel maĭ umilit dintre toțĭ; unde vedea însă nedreptățițĭ din causa umilințeĭ, eĭ! apoĭ atuncĭ el nu maĭ făcea us de asemenea calitate, căcĭ atuncĭ nu maĭ însemna a se umili, ci a vătăma și corupe pe discipulĭ. „Și am rěmas pe lângă el cincĭ-spre-dece dile". A se sui la Ierusalim numaĭ în scopul de a vedea pe Petru, înseamnă multul respect ce i-l da, eară a și sta pe lângă dênsul timp de atâtea dile, e semn de prietenie și dragoste

mare. „Pe alt apostol n-am vĕdut, fără numaĭ pe Iacob, fratele Domnuluĭ". (Vers. 19). Privesce prietinia cea mare, ce o avea către Petru, de vreme ce anume pentru dênsul s'a dus la Ierusalim, şi pe lângă dênsul a stat. Acestea le dic necontenit şi pretind a le ţinea în minte, pentru ca astfelĭŭ când veţĭ audi că se vorbesce ceva, ce se pare a fi contra luĭ Petru, nimenĭ să nu bănuească pe Apostol. Pentru aceasta însuşĭ el, corectând pare-că maĭ dinainte nisce asemenea bănuelĭ, dice cele de maĭ sus, ca ast-felĭŭ când se dice, că el s'a împotrivit luĭ Petru, să nu credĭ că vorbele luĭ sunt resultatul vre-uneĭ certe, saŭ duşmănil; căcĭ respectă pe barbat şi'l iubesce maĭ mult ca pe ceĭ-l-alţĭ, şi pentru nimenĭ din iĭ nu s-a suit, de cât numaĭ pentru Petru. „Pe alt apostol n-am vĕdut, dice, fără numaĭ pe Iacob". L-am vĕdut, dice, dară nu am fost învăţat de dênsul. Privesce cu câtă cinste 'l numesce şi pe acesta, căcĭ nu dice simplu, Iacob, ci adauge şi characteristica respectabilă a luĭ, ast-felĭŭ că şi cu aceasta el este dispensat de orĭ-ce bănuială de invidie.—Căcĭ dacă ar fi voit a-l menciona după numele cu care era cunoscut, ar fi putut să o facă aceasta din ceia-l-altă particularitate, şi să dică: al luĭ Cleopa, după cum dice şi Evanghelistul; însă nu a dis aceasta, fiind că credea că semnele characteristice ale apostolĭlor sunt aceleaşĭ, şi că entusiasmându-se pe sine însuşĭ, şi acela se va mândri. De aceia nu l-a numit ast-felĭŭ, cum am dis, ci „fratele Domnuluĭ", de şi nu era frate după trup al Domnuluĭ, ci numaĭ se credea aşa, şi cu tóte acestea el n-a esitat de a pune demnitatea barbatuluĭ. De alt-felĭŭ se şi probează din multe locurĭ din Sf. Scriptură cum el se găsea faţă de apostolĭ şi cum i se cuvenea de a fi. „Cele-ce vĕ scriŭ vóuĕ, iată înaintea luĭ Dum-

neḑeŭ o spun, că nu minţesc". (Vers, 20). Aĭ vĕḑut umilinţa acestuĭ suflet, cum strălucesce de-o-potrivă în tóte? Intocmaĭ ca şi înaintea tribunaluluĭ când el se luptă ca să scape de responsabilităţĭ, astfeliŭ a căutat şi în casul de faţă de a se justifica. „Apoĭ am venit în părţile Sirieĭ şi a le Ciliciei", adecă după ce a vĕḑut peĭ Petru. De aicĭ începe earăşĭ a se atinge de chestiunea ce'l preocupa, adecă că n-a fost în acel timp prin Iudeea, că el a fost trimis către ginţĭ, şi că nu s'a încercat a clădi pe temeliĭ strĕine. Pentru care ḑice, că nicĭ macar întâmplătoriŭ nu l-a vĕḑut; eară aceasta se învederează din cele următóre: „Eram, ḑice, necunoscut în persóna bisericilor Iudeeĭ, şi numaĭ auḑise, că cel ce ne persecuta altă-dată, acum evanghelizază credinţa, pe care atuncĭ o combătea". (Vers. 22. 23). Ce ar fi putut a fi maĭ cumpătat ca acest suflet? Când discuta cele ce tocmaĭ 'l acuzaŭ, ca de exemplu, cum persecuta biserica şi o pustiea, el tocmaĭ acestele trece într'un mod exagerat şi'şĭ desvĕlesce viaţa luĭ de maĭ 'nainte, eară acele ce trebuiaŭ a'l arăta în tótă strălucirea luĭ, le trece cu vederea. Putênd, dacă voia, ca să spună tóte succesele luĭ de prin acele locurĭ, nimic din tóte acestea nu ḑice, ci cu un cuvênt numaĭ, pare-că trecênd un noian nemărginit, ḑice: „Am venit în părţile Siriei şi a le Ciliciei" şi că „auḑise că cel ce ne persecuta altă-dată, acum predica credinţa pe care atuncĭ o combătea", şi alt nimic n'a maĭ adaos.—Dară ce voiesce el să spună când ḑice: „eram necunoscut bisericilor Iudeeĭ"? Pentru ca să afli, că atât era de departe de a li predica lor circumciderea, în cât nicĭ macar faţa luĭ nu era cu-

noscuta lor. „Și slăviaŭ pe Dumnedeŭ, în mine“ (Vers. 24). Judecă și în acest loc regula luĭ de umilință, cum o păzesce cu exactitate; căcĭ nu dice: că mĕ admiraŭ, mĕ lăudaŭ, saŭ se minunaŭ, ci totul atribuie Charuluĭ luĭ Dumnedeŭ. „Slăviaŭ, dice. pe Dumnedeŭ în mine“.

„Apoĭ după patru-spre-dece anĭ earășĭ m-am suit la Ierusalim cu Barnaba, luând cu mine și pe Tit; m-am suit în urma uneĭ descoperirĭ“. Causa ântăeĭ suirĭ dice că a fost Petru și cum că s-a suit spre al cerceta, eară causa suireĭ de a doua óră dice, că a fost revelațiunea Duchuluĭ Sânt. „Și li-am spus lor evanghelia pe care o predic ginților, eara în special celor credutĭ de maĭ însemnațĭ, ca nu cumva să alerg, saŭ să fi alergat în zadar“. (Cap. II. 1. 2.). Dară ce spuĭ Pavele? Tu, care în început nu aĭ găsit cu cale a o spune, și nicĭ macar după treĭ anĭ, ci tocmaĭ acum după trecere de patru-spre-dece anĭ trecuțĭ, li o spuĭ, nu cumva să alergĭ în zadar? Cât de bine era ca imediat după începerea prediceĭ să o fi făcut aceasta, de cât după atâța anĭ! De ce, decĭ, aĭ alergat, dacă nu eraĭ încredințat că nu în deșert alergĭ? Dară cine e atât de timpit, în cât să predice timp de atâța anĭ, fără să scie că predică bine? Și ceia ce e maĭ surprindătoriŭ încă, că sa suit la Ierusalim după revelațiune. Aceasta, cum am dis, e maĭ surprindătoriŭ ca faptul, că după patru-spre-dece anĭ s-a suit la Ierusalim ca să vadă dacă nu predică în zadar, însă e suficient a ni da deslegarea acestĕĭ chestiunĭ. Căcĭ de s'ar fi suit din propria luĭ voință, nicĭ că ar fi spus; nu ar fi cădut de sigur acest suflet fericit într-atâta ușurință, fiind că el este, care zice în alt loc: „Eŭ așa alerg, nu ca nesigur,

așa mĕ lupt, nu ca unul ce bate în aer“ (I Corinth. 9, 26). Dară dacă alergĭ nu ca nesigur, cum zicĭ: „Nu cumva alerg în deșert, saŭ am alergat“? De unde e cert, că dacă s'ar fi suit fără revelațiune, ar fi dovedit că este ușurel la minte. Dară faptul nu a fost atât de prostesc, pentru că, dacă Charul Sântuluĭ Duch l-a mișcat în casul de față, cine ar putea îndrăsni ca macar să bănuiască așa ceva? Pentru aceasta a și adăogat el: „după descoperire“, pentru ca maĭ 'nainte de deslegarea chestiuneĭ să nu-ĭ imputĭ vre-o ignoranță, cunoscênd că faptul nu e omenesc, ci iconomie dumnedeească, ce prevede multe din cele presente și viitóre. Deci, care e causa acesteĭ călătoriĭ? Precum când maĭ 'nainte s-a suit din Antiochia la Ierusalim, nu a făcut'o pentru dênsul, căcĭ el cunoscea că trebue a urma învățĕturilor luĭ Christos, ci voia a uni pe ceĭ desbinațĭ, ast-feliŭ și acum nu el avea nevoe de a sci dacă nu alérgă în zadar, ci ca să se convingă ceĭ ce-l acuzaŭ. Fiind-că aceștia aveaŭ o maĭ mare idee despre Petru și Ioan, și credeaŭ că Pavel se desbinase de dênșiĭ predicând evanghelia fără circumcisiune, pe când aceia o permiteaŭ, și ast-feliŭ credeaŭ că el sevêrșasce fapte contra legeĭ și prin urmare aleargă în zădar, „M-am suit, dice, și li-am spus evanghelia me“, nu ca să învăț eŭ ceva, ceia-ce și spune maĭ departe, ci ca să arăt celor ce bănuiaŭ acestea, că nu în zădar alerg. Spiritul prevĕdând o ast-feliŭ de dispută între dênșiĭ, a regulat ca el să se suie la Ierusalim și să comunice apostolilor evanghelia ce o predică. De aceia și dice: „după descoperire m-am suit“ și a luat ca marturĭ la aceasta pe Barnaba și pe Tit. „Și li-am comunicat lor evanghelia ce o predic printre ginți“ adecă acea fără circumcisiune, „și în deosebi celor păruțĭ ca ceĭ ânteĭ“. Dară

ce voiesce să spună el prin cuvintele: „în deosebi", —de şi de alt-feliŭ cel ce se ocupă a corecta credinţĭ comune, nu o face aceasta în deosebi, ci în public? Pavel însĕ nu face aşa; el nu avea nevoe de a învăţa ceva saŭ a corecta, ci voia a resturna pretextul celor ce se încercaŭ a amăgi. Decĭ fiind-că toţĭ s'ar fi scandalizat în Ierusalim, dacă ar fi contravenit cineva legeĭ, saŭ ar fi impedicat circumcisiunea, ceia ce şi ḑice Iacob către Pavel: „Vezĭ frate câte miriade sunt dintre Iudeniĭ cariĭ aŭ creḑut? şi toţĭ aceştia aŭ auḑit despre tine, că înveţĭ a se lepada de lege" (Fapt 21, 20. 22), de aceia nu a primit de a descoperi predica luĭ în faţa tuturor, ci în deosebi a spus'o celor păruţĭ ca maĭ marĭ, faţă cu Barnaba şi Tit, cariĭ urmaŭ a-ĭ servi de marturi contra celor ce'l acusaŭ, că nicĭ apostolilor nu li s-a părut a fi contrară evanghelia luĭ; şi decĭ iĭ ca marturĭ demnĭ de credinţă să adeverească aceasta.— Când zice: „celor păruţĭ de maĭ marĭ" nu o spune dóră spre a contesta că sunt maĭ marĭ, fiind-că şi despre dênsul ḑice: „mi se pare că şi eŭ am spiritul luĭ Dumneḑeŭ" (I Corinth 7, 40.). ceia ce e atitudine de om cumpătat, ci voesce a arata că aceasta era părerea tuturor şi prin urmare şi a luĭ. „Şi nicĭ Tit ce era cu mine, Elin fiind nu a fost silit a se circumcide" (Vers 3.). Ce este, „Elin fiind"?; adecă că era dintre Elinĭ, şi era necircumcis. Nu numaĭ eŭ predicam ast-feliŭ, ci şi Tit o făcea aceasta, şi de şi era necircumcis, totuşĭ nu l-aŭ forsat apostoliĭ a se circumcide. Ceia ce era o dovadă fórte mare că vorbele şi faptele luĭ Pavel nu aŭ fost nebagate în samă. Şi ce este maĭ mult că nicĭ nu eraŭ de faţă contradicătoriĭ luĭ, când aŭ poruncit apostoliĭ aceasta, ceia ce şi el invederează

când dice: „Pentru frații cei mincinoși ce se furișară“ (Vers 4). Dară cine sunt acei frați mincinoși? căcĭ aceasta e o chestiune nu puțin însemnată. In adevěr, dacă apostoliĭ aŭ permis a se circumcide, pentru ce acum numescĭ frați mincinoși pe ceĭ ce poruncesc a face acelașĭ lucru, după cum a fost și părerea apostolilor? Maĭ 'ntâiŭ nu este acelașĭ lucru a ordona să se facă ceva, și a ierta un fapt deja săvêrșit. Cel ce ordonă, o face aceasta cu meditație, ca fiind necesar; eară cel ce nu ordonă, și niciĭ nu împedecă pe cel ce voesce, nu că dóră iartă, ca și cum ar trebui să o facă aceasta, ci îndeplinesce ceva cu iconomie. Ast-feliŭ acelașĭ Pavel scriind Corinthenilor, dicea: „și earășĭ să vě întruniți“ (I Corinth. 7, 5. 7), vorbind către barbați și către femeĭ; apoĭ ca să nu crezĭ că zice acestea ca cum ar legifera, adaoge: „Eară aceasta o zic din sfat și nu după poruncă“. Nu era aceasta convingerea luĭ precedentă, ci numaĭ iertare a neînfrânăreĭ lor, pentru care și zice: „Pentru neînfrînarea vóstră“. Dară dacă voiescĭ a afla părerea luĭ, ascultă ce spune: „Voiesc ca toțĭ ómeniĭ să fie abstinențĭ ca și mine“. Ast-feliŭ și aicĭ; apostoliĭ permiteaŭ nu ca cum ar satisface legea, ci consimțênd slăbăciuneĭ Iudaice. Dacă ar fi căutat să satisfacă legea, nu ar fi predicat Iudeilor intr'un feliŭ și ginților în alt feliŭ. Dacă circumcisiunea era necesar a se observa de ceĭ necredincioșĭ, invederat este că trebuia a se îndeplini și de toțĭ credincioșiĭ. Dacă, decĭ, legiferaŭ ca ginţile să nu fie supărate din causa aceasta, ar fi arătat că prin concesiunĭ permiteaŭ și Iudeilor. Nu așa însě se purtaŭ frațiĭ ceĭ mincinoși, ci voiaŭ a-ĭ scóte de sub char și a-ĭ băga earășĭ sub jugul robieĭ. Și aceasta e prima diferență,

fórte însemnată de alt-feliŭ. A doua deosebire este, că apostolii făceaŭ aceasta în Iudeea, unde şi legea mosaică stăpânea, pe când fraţiĭ ceĭ mincinoşĭ peste tot locul, de vreme ce înriurise asupra tuturor Galatenilor. De aicĭ se vede cu certitudine, că ceia ce iĭ făceaŭ nu era spre edificarea, ci pentru distrugerea lor morală. Alt-feliŭ se permitea de apostolĭ, şi în alt mod lucraŭ fraţiĭ ceĭ mincinoşĭ. „Cariĭ s-aŭ furişat spre a spiona libertatea nóstre, pe carea o avem în Christos Iisus“ (Vers 4.). Vezĭ cum prin denumirea de spionĭ a dat pe faţă lupta acelora? Căcĭ spioniĭ nu intră pentru alt-ceva, de cât ca informându-se de cele a le contrarilor să'şĭ prepare uşurinţa în a-ĭ jefui şi a-ĭ nimici, întocmaĭ după cum făceaŭ atuncĭ fraţiĭ ceĭ mincinoşĭ, ce voiaŭ a-ĭ baga sub jugul robieĭ. Aşa că şi de aicĭ se invederează că alta era intenţiunea apostolilor şi alta a acelor fraţĭ mincinoşĭ, cu totul contrară celeĭ dintêĭ. —Aceia de sigur permiteaŭ, ca ast-feliŭ câte puţin să-ĭ scótă de sub robie, pe când ceĭ din urmă preparaŭ ast-feliŭ lucrurile ca maĭ mult să-ĭ supună robieĭ. Pentru aceia şi spionaŭ cu exactitate şi se interesaŭ cariĭ anume sunt ceĭ necircumcişĭ, după cum şi Pavel invederând aceasta, dicea; „s-aŭ furişat ca să iscodească libertatea nóstre“, arătând cu aceasta nu numaĭ numele lor, ci şi modul intrăreĭ lor pe furiş, cum şi viclenia lor.

„Cărora nu ne-am plecat cu supunere nicĭ un moment“ (vers. 5). Privesce nobleţa şi emfasa vorbeĭ. El nu dice „cu cuvêntul“ ci „cu supunere“ căcĭ înşelătoriĭ nu făceaŭ aceasta ca să înveţe ceva folositoriŭ, ci ca să supună şi să robească. De aceia şi dice, Apostolilor ne-am plecat, eară acestora câtuş de puţin. „Pentru ca adevĕrul evangelieĭ să

rémână între voĭ“ (vers. 5), pentru ca ast-feliŭ ceia ce anticipat am dis, să o adeverim prin fapte, căcĭ: „Cele vechĭ aŭ trecut, şi tóte s'aŭ făcut nouă“ (II Corinth. 5, 17), şi „De este cineva în Christos, făptură nouă este“ şi „Pe ceĭ circumcişĭ Christos nu-ĭ va folosi cu nimic“ (Galat. 5, 2). Acest adevĕr sciindu-l noĭ, dice, nu ne-am plecat nicĭ un moment. Dară fiind că fraţiĭ ceĭ mincinoşĭ 'ĭ puneaŭ în faţă atitudinea celor-l-alţĭ apostolĭ şi diceaŭ: cum apostoliĭ poruncesc a se păzi aceasta? privesce cu câtă înţelepciune desleagă acest contrast. Eĭ nu numesce adevĕrata causă, că adecă apostoliĭ concedând făceaŭ aceasta din iconomie, pentru că în asemenea cas s'ar fi făcut un rĕŭ auditorilor. Era absolut necesar, că ceĭ ce urmaŭ a se folosi de aicĭ, să nu cunóscă causa iconomieĭ, pentru că dacă s'ar fi invederat aceasta, totul s'ar fi nimicit. Pentru aceia numaĭ cel ce realisa această iconomie trebuia să cunóscă adevĕrata causă, nu însĕ şi ceĭ ce urmaŭ a se folosi de aicĭ. Şi pentru ca maĭ clar să fac ceia ce dic, mĕ voiŭ folosi de un exemplu luat chiar din materia ce ne preocupă. Insuşĭ fericitul Pavel, carele a desfiinţat circumcisiunea, urmând a trimite dascal Iudeilor pe Timotheiŭ, maĭ 'ntâiŭ l-a circumcis şi după aceia l-a trimis. A făcut aceasta ca să fie bine primit de auditorĭ, şi ast-feliŭ a intrat între dênşiĭ cu circumcisiune, pentru ca să desfiinţeze circumcisiunea. Dară adevĕrata causă numaĭ el o cunoscea şi cu Timotheiŭ, pe când discipulilor nu li-a spus nimic; pentru că dacă ar fi cunoscut iĭ că de aceia l-a circumcis, ca să desfiinţeze circumcisiunea, chiar de la început nu l-ar fi putut suferı ca să vorbească de aceasta, şi decĭ întregul folos s'ar fi nimicit; pe când acum ignoranţa lor li-a folosit fórte mult. Credêndu-l de păzitoriŭ al legeĭ mosaice, şi decĭ ceia ce el făcea era în armonie

cu legea, l'aŭ primit cu multă bună voință, atât pe el, cât și invățetura luĭ. După aceia apoĭ câte puțin fiind invațațĭ, iĭ s'aŭ depa tat de obiceiurile vechĭ, fapt ce nu s-ar fi putut realisa dacă ar fi sciut de la început. Dacă iĭ de la început ar fi sciut de aceasta, l-ar fi respins, respingêndu-l nu ar fi audit invățetura luĭ, și neaudindu-l ar fi rĕmas în rĕtăcirea cea dinainte; dară ca să nu se întâmple așa, nu li-a descoperit causa. De aceia și aicĭ el nu spune causa iconomieĭ, ci 'șĭ indreptă cuvêntul in altă parte dicênd:

„Eară despre ceĭ păruțĭ a fi maĭ marĭ, cine aŭ fost, nu mĕ interesază, Dumnedeŭ nu caută în fața ómenilor“ (vers. 6). Aicĭ nu numaĭ că nu se justifică pentru Apostolĭ, ci chiar 'ĭ apasă óre cum, ca să folosască pe ceĭ slabĭ. Ceia ce dice, așa și este; dacă aceia permit circumcisiunea, tot iĭ vor da samă înaintea luĭ Dumnedeŭ pentru aceasta; căcĭ nu dóră pentru că sunt marĭ saŭ exarchĭ, Dumnedeŭ va căuta în fața lor. Dară aceasta el nu o face pe față, ci iconomicos. Nu dice: dacă aceia tulbură predica, saŭ predică alăturea cu cele ordonate,—vor fi rĕspundĕtorĭ și 'șĭ vor lua pedeapsa meritată. Nimic din tóte acestea nu dice, ci crede a se atinge de dênșiĭ maĭ cu demnitate, spunênd: „Despre ceĭ păruțĭ a fi maĭ marĭ, cine aŭ fost nu mĕ interesaza“. Și nu dice, cine sunt, ci „cine aŭ fost“, arătând cu aceasta, că și iĭ contenise deja a predica circumcisiunea, în timp ce predica luĭ străbătuse peste tot locul „Cine aŭ fost“ cariĭ aŭ predicat ast-feliŭ, iĭ singur vor da respuns, căcĭ nu oamenilor ci luĭ Dumnedeŭ se vor justifica. Acestea le spunea el, nu că doară sĕ îndoia, saŭ că nu scia atitudinea lor, ci cum am dis, ast-feliŭ a credut el că e maĭ interesant a atinge chestiunea. Apoĭ ca să nu se pară că-ĭ acusă, și de aicĭ să se presupună vre-o bănuială de luptă, adaoge i-

mediat corectarea celor dise: „Mie cei păruţi de mai mari nu'mi-aŭ comunicat nimic mai mult" (Vers. 6). Dară ce voiesce să dică aici? «Ceia ce voi spuneţi, dice, eŭ nu sciŭ; un lucru 'l cunosc clar, că nu mi s-aŭ împotrivit apostolii, ci chiar aŭ convenit şi aŭ fost de acord cu mine», pentru că vorba: «mi-aŭ dat dreapta împărtăşirei (δεξιάς ἔδωκαν) aceasta probează. De cât acum nu spune aceasta, ci numai că nu l'aŭ învăţat ceva mai mult de cât scia el deja, că nu aŭ corectat şi nici n'aŭ adăogat ceva. „Mie însĕ cei păruţi a fi mai mari, dice nu mi-aŭ comunicat nimic alt," adecă, aflând de atitudinea şi predica me, nimic n'aŭ adăogat, nici aŭ corectat, sciind ii că de aceia m-am dus acolo, ca să li comunic lor, şi că după descoperirea spiritului m-am dus, şi că de şi aveam pe lingă mine pe Tit necircumcis, totuşi nici mie nu mi-aŭ spus ceva mai mult de cât sciam, şi nici pe Tit nu l'aŭ circumcis. „Ci din contra" (Vers. 7). Dară ce este aceasta, „din contra"?

Unii dic că el a spus aceasta arătând, că nu numai nu l-aŭ învăţat nimic, ci că chiar ii, apostolii, ar fi învăţat de la dênsul; de cât eŭ nu aşi dice aşa ceva. Şi în adevĕr ce ar fi putut ca să afle mai mult de la dênsul? de vreme ce fie-care dintre apostoli era deja desăvârşit în lucrul apostoliei. Deci, când el dice: „din contra" nu voiesce să spună aceasta ci că nu numai nu l-aŭ admonestat, ba încă chiar l-aŭ lăudat; căci contrariul dojenirei este lauda. Dară aici ar putea cine-va objecta: dacă l-aŭ lăudat, cum de n-aŭ desfiinţat circumcisiunea? Dară dacă ar fi dis că aŭ desfiinţat'o o credea aceasta ca fórte ruşinos, şi tot-odată ar fi introdus o luptă făţişă către cele mărturisite; şi earăşi, de mărturisa îngăduirea circumcisiunei, vedea bine că prin forţa lucrurilor va

cădea în ceia-l-altă extremitate.—Dacă decĭ aceia aŭ lăudat predica ta, şi totuşĭ iĭ permiteaŭ circumcisiunea apoĭ atuncĭ iĭ se luptaŭ între dênşiĭ. Aşa dară care póte fi deslegarea acesteĭ chestiunĭ? Ar fi putut ḑice, că făceaŭ aceasta din concesie către Iudeĭ; însĕ spunênd aşa ceva s'ar fi clătinat întreaga temelie a iconomieĭ. Şi tocmaĭ pentru aceia nu spune nimic, ci lasă lucrul în nedumerire şi îndoială, adăogênd: „Eară despre ceĭ păruțĭ ca maĭ marĭ... nu mĕ interesază", ca şi cum ar fi ḑis: «nu acus pe nimenĭ şi nicĭ că hulesc pe aceĭ sânțĭ; sciŭ iĭ bine ce aŭ făcut, căcĭ vor da samă luĭ Dumneḑeŭ. Lucrul cel interesant pentru mine este, că predica me n-aŭ combătut'o, nicĭ n'aŭ corejat'o şi nicĭ că aŭ adăogat ceva, ci aŭ şi lăudat'o şi aŭ consimțit, pentru care am marturĭ pe Tit şi Barnaba». Apoĭ adauge: „Decĭ vĕḑênd iĭ că mi s-a încredințat evanghelia la ceĭ necircumcişĭ, precum luĭ Petru la ceĭ circumcişĭ, 'mi-aŭ dat dreapta împărtăşireĭ (δεξιὰς ἔδωκαν) mie şi luĭ Barnaba", înțelegênd prin vorbele circumcisiune şi necircumcisiune nu faptul în sine, ci națiunile cunoscute ca conformându-se saŭ nu acestuĭ obiceiŭ. Pentru care şi ḑice: „Eară cel ce a lucrat în Petru spre apostolatul circumcisiuneĭ, acela a lucrat şi în mine la gințĭ" (Vers. 8). Decĭ precum prin cuvêntul necircumcisiune el numesce pe gințĭ, tot aşa şi prin cuvêntul circumcisiune numesce pe Iudeĭ. După aceia arată că este egal lor, şi nu se compară cu ceĭ-l-alțĭ ci de-a-dreptul cu corifeul apostolilor, arătând tot-o-dată că fie-care din iĭ se bucuraŭ de aceiaşĭ valóre. Decĭ fiind-că a adus proba de concordia dintre dênşiĭ, luându-şĭ curaj discută după aceia maĭ pe față, şi nu se mărginesce numaĭ la apostolĭ, ci să ri-

dică cu cuvêntul până la Christos și la Charul acordat luĭ de acela; eară marturĭ la aceasta ia pe apostolĭ, dicênd: „Decĭ Iacob, Chifa și Ioan cunoscênd charul luĭ Dumnedeŭ ce mi s'a fost dat“ (vers. 9). Nu a dis: audind, ci „cunoscênd“, adecă convingêndu-se din fapte. „Mĭ-aŭ dat dreapta împărtășireĭ mie și luĭ Barnaba“. Aĭ vědut cum câte puțin el a arătat, că aceasta a fost părerea și a luĭ Christos și a apostolilor? Dacă predica luĭ n'ar fi fost aprobată de Christos, nu i s'ar fi acordat și nicĭ că ar fi lucrat charul în el. Apoĭ, unde trebuia a se compara pe sine, pune în față numaĭ pe Petru, eară unde era nevoe de a invoca mărturiĭ, pe câteșĭ treĭ, ba încă cu marĭ laude: „Chifa, dice, Iacob și Ioan, ceĭ ce eraŭ credutĭ de stâlpĭ“. Earășĭ repetă cuvêntul „ceĭ părutĭ, ceĭ credutĭ“ (οἱ δοκοῦντες), nu ca cum ar voi să conteste aceasta, ci luând pe lângă părerea sa și pe a altora, ca și cum ar fi dis: «ceĭ marĭ și însemnațĭ, pe cariĭ toțĭ 'ĭ cunosc și-ĭ aŭ în cugetul lor, aceia 'mĭ sunt marturĭ al celor ce spun, că aceasta s'a părut și luĭ Christos, și iĭ s'aŭ convins din fapte și din chiar propria lor experiență. Pentru care 'mĭ-aŭ dat și dreapta (δεξιάς ἔδωκαν), și nu numaĭ mie, ci și luĭ Barnaba», „Ca ast-feliŭ noĭ să mergem la gintĭ, eară iĭ la ceĭ circumcișĭ“. O! câtă înțelepciune, și ce probă incontestabilă de concordanță! Prin aceasta se arată că aceleașĭ vederĭ 'ĭ călăuzaŭ pe toțĭ fără excepțiune, că tuturor li s'aŭ părut a fi nimerit ca aceia să predice Iudeilor, eară el ginților, după cum și dice: „ca noĭ să mergem la gintĭ, eară iĭ la circumcisiune“ (αὐτοί δέ εἰς περιτομήν). Vedĭ cum el și aicĭ numesce circumcisiune nu faptul în sine, ci pe Iudeĭ. Când voesce a spune de faptul circumcisiuneĭ, atuncĭ

pune alăturea cuvêntul circumcisiune, ca in pasag'ul urmatoriŭ: „Circumcisiunea folosesce, dacă îndeplinescĭ legea; eară dacă aĭ fost calcatoriŭ de lege, circumcisiunea ta s'a făcut necircumcisiune“ (Romanĭ 2, 25), și earășĭ: „nicĭ circumcisiunea póte ceva, nicĭ necircumcisiunea“ (Galat. 5, 6). Când însĕ prin acest cuvênt numesce pe Iudeĭ și nu faptul în sine, atuncĭ pune în față nu circumcisiunea, ci ginţile, ca antithesă. Ginţile se disting de Iudeĭ, precum și circumcisiunea de necircumcisiune, după cum dice și maĭ sus: „Cel ce a lucrat în Petru spre apostolatul circumcisiuneĭ, a lucrat și în mine la ginţĭ“, și aicĭ earășĭ, că: „noĭ la ginţĭ, eară iĭ la circumcisiune“; așa că prin acest cuvênt nu se înţelege faptul în sine, ci poporul Iudeŭ, spre deosebire de ginţĭ. „Numaĭ ca să ne aducem aminte de ceĭ saracĭ, ceia ce ne-am și silit a face“ (vers. 10). Ce este însĕ ceia ce dice el aicĭ? «In lucrul prediceĭ, dice, am împărţit lumea; eŭ la ginţĭ, eară aceia la Iudeĭ, după părerea luĭ Dumnedeŭ; însĕ pentru îngrijirea saracilor celor dintre Iudeĭ, eŭ prin mine am strîns de pre la alţiĭ pentru dênșiĭ». Dar cine sunt aceĭ saracĭ? Mulţĭ dintre Iudeiĭ din Palestina, cariĭ creduse, eraŭ persecutaţĭ și alungaţĭ, răpindu-li-se tóte averile lor, după cum o învederează prin epistola către Ebreĭ, dicênd: „Căcĭ jefuirea averilor vóstre aţĭ primit-o cu bucurie“ (Ebr. 10, 34); de asemenea scrie și Thesalonicenilor, proclamând bărbăţia lor: „Căcĭ și voĭ aţĭ imitat bisericele luĭ Dumnedeŭ din Iudeea, căcĭ și voĭ aţĭ suferit aceleașĭ de la connaţionaliĭ voștri, după cum și aceia de la Iudeĭ“ (I Thesal. 2, 14). Prin tóte acestea decĭ arată, că nu eraŭ persecutaţĭ

atât de mult credincioşii dintre Elini de către ceĭ de acest neam, remaşĭ în necredinţă, pe cât eraŭ de persecutaţĭ şi alungaţĭ ceĭ dintre Iudeĭ de către connaţionaliĭ lor; şi aceasta fiind că naţiunea Ebraică e cea maĭ crudă dintre tóte naţiunile. Pentru aceasta deci el pune mult interes, ca aceĭ saracĭ să se bucure de tótă îngrijirea, pentru care şi Romanilor, ca şi Corinthenilor, li scrie asupra acesteĭ chestiunĭ. Şi nu numaĭ că strînge banĭ, ci chiar el 'ĭ şi duce la destinaţie: „Acum deci plec la Ierusalim, ca să servesc pe sânţĭ“ (Rom. 15, 25), cariĭ aveaŭ necesitate până şi de hrana dilnică. Aceasta o arată şi aicĭ dicênd, că «părêndu-li se lor de a da eŭ ajutoriŭ în casul de faţă, am primit cu mulţemire şi n'am lipsit de la îndatorire». Prin tóte acestea probând concordia şi conglăsuirea faţă de dênşiĭ, la urmă se vede silit de a menciona despre conversaţia petrecută în Antiochia între dênsul şi Petru: „Eara când Petru a venit în Antiochia, m'am înpotrivit luĭ pe faţă, pentru că era vrednic de înfruntare. Căcĭ maĭ 'nainte de a veni óre-cariĭ de la Iacob, el mânca cu ginţile, eară după ce aŭ venit, se retrase-se şi se deosebi-se, temêndu-se de ceĭ circumcişĭ“ (vers. 11. 12).

Mulţĭ din ceĭ ce citesc acest pasaj în mod superficial, cred că Pavel a acusat atuncĭ pe Petru de ipocrisie; însă nu este aşa, Dómne păzesce! Din contra încă; vom afla aicĭ multă înţelepciune şi din partea luĭ Petru, ca şi din partea luĭ Pavel, multă înţelepciune, dic, ascunsă, spre folosul auditorilor. Maĭ întêiŭ e necesar a spune despre curajul luĭ Petru, cum adecă el în tóte ocasiunele apuca vorba înaintea celor-l-alţĭ apostolĭ. De aceia 'şi-a căpătat şi denumirea de aicĭ, pentru ne-încovoiarea şi statornicia în

credință. Când bună-óră aŭ fost întrebațĭ apostoliĭ de către Christos, el apucând înainte pe ceĭ-l-alțĭ respunde: „Tu escĭ Christos, fiul luĭ Dumnedeŭ celuĭ viŭ“ (Math. 16, 16. 22), când i s-aŭ încredințat și cheile împărăţieĭ cerurilor. De asemenea și în munte se vede singur vorbind, și când conversa Mântuitoriul despre cruce și despre mórtea luĭ, pe când toțĭ ceĭ-l-alțĭ tăceaŭ, el dice: „Fie-țĭ milă de tine“. Cuvintele acestea de și nu eraŭ resultate din o seriósă meditație, totușĭ isvoraŭ din o dragoste ferbinte. Și cu un cuvênt peste tot locul 'l vedem pe dênsul maĭ inferbântat ca ceĭ-l-alțĭ și asvârlindu-se în primejdiĭ. Când bună-óră a vědut că corabia se apropia de mal, fiind trasă de ceĭ-l-alțĭ, el nu a putut răbda ca să nu se ducă pe mare spre corabie. După învierea Domnuluĭ, pe când Iudeiĭ eraŭ ca nebunĭ, ucideaŭ și căutaŭ pe tóte căile ca să împrăscie și să desbine pe apostolĭ, el cel ântéiŭ ieșind în fața tuturor a slobodit vocea și a dis: că cel răstignit s'a înălțat, și că este în cerurĭ. Nu este tot una: de a deschide ușa încuiată și a face început unuĭ lucru, cu aceia de a fi cu curaj după săvêrșirea faptuluĭ. Decĭ, cel ce se expune în fața uneĭ asemenea primejdiĭ și în fața glótelor, cum ar fi putut să fie ipocrit? Cel ce a fost biciuit și legat, și totușĭ n'a trădat nimic din sinceritatea și curajul ce-l avea, și aceasta la începutul prediceĭ, în mijlocul metropoleĭ, unde era atâta primejdie, cum ar fi fost posibil, ca după trecere de atâta timp, în Antiochia, unde el a devenit fórte remarcat, unde nu era nicĭ o primejdie și unde el avea mărturia faptelor, să se teamă de credincioșiĭ dintre Iudeĭ? Cel ce nu s'a temut de Iudeĭ la începutul prediceĭ și în metropolă, cum după atâta timp, în loc streĭn, să se teamă de câțĭ-va revoltațĭ dintre dênșiĭ? Decĭ Pavel nu dice aceste cuvinte contra luĭ Petru, ci pornind de la ideia pro

nunțată deja: „Eară despre cei păruți de mai mari, și cine eraŭ aceia, nu mě interesază", vorbesce acestea. Dară pentru ca să nu mai stăm în nedomerire asupra acestor împrejurări, e absolut necesar de a desvolta causa vorbelor pronunțate. Apostolii, după cum am fost ḑis, permiteaŭ în Ierusalim a se circumcide, fiind-că nu era bine ca fără veste să-i îndepărteze de la lege. Venind, însě, în Antiochia nu mai observaŭ aceasta, ci trăiaŭ indeferent în mijlocul credincioșilor dintre ginți, ceia ce făcea și Petru. Dară după ce aŭ venit cei din Ierusalim și l-aŭ věḑut acolo predicând ast-feliŭ, el a încetat a mai predica așa, de teama ca nu cumva aceia să se scandaliseze, și s-a schimbat, iconomisând cu aceasta două lucruri: ântěiŭ, să nu scandaliseze pe cei dintre Iudei, și al doilea, să procure lui Pavel un pretext bine-cuvěntat de dojană. Dacă el, care predica în Ierusalim circumcisiunea, s-ar fi schimbat cu totul venind în Antiochia, creștinii dintre Iudei ar fi creḑut negreșit că a făcut aceasta de frica lui Pavel, și discipulii l-ar fi judecat de om fórte ușor, ceia ce nu puțin scandal ar fi putut aduce. Dacă el s-ar fi înpotrivit și ar fi rěspuns lui Pavel, carele de alt-feliŭ scia clar împrejurările, nu i-ar fi procurat o ast-feliŭ de bănuială; însě el scia bine sensul ideilor lui Pavel. De aceia, deci, Pavel admonestează, eară Petru rabdă și tace, ca ast-feliŭ dascalul fiind acusat și tăcênd în fața acusatoriului, discipulii mai ușor să se schimbe. Dacă nu s-ar fi petrecut nimic din tóte acestea, eară Pavel ar fi încurajat, nu ar fi făcut vre-o treabă mare; acum însě avênd un motiv puternic de dojană, a bagat mai mult gróza în discipulii lui Petru. Dacă Petru ar fi contrariat pe Pavel, cu dreptul ar fi putut cineva a-l blama, ca unul ce restórnă planul iconomiei; acum, însě, acela dojenind și acesta tăcênd, mare frică aŭ luat chreș-

tinii dintre Iudei. Pentru aceia cu multă asprime tratează pe Petru. Și închipuesce-ți cu câtă exactitate usază de cuvênt, dând a înțelege celor înțelepți, că nu din vre-o luptă óre-care provin aceste cuvinte, ci numaĭ avênd în vedere iconomia, despre care am spus. „Eară când Petru a venit, dice, în Antiochia m-am împotrivit luĭ pe față, pentru că era vrednic de înfruntare". Nu dice că era vrednic de înfruntat «de cătră mine», ci de cătră cei-l-alți. Dacă el cu adevĕrat l-ar fi înfruntat, n'ar fi pregetat a o spune și aceasta. Când dice: „m-am împotrivit luĭ pe față", face aici maĭ mult o figură ritorică. Dacă cu adevĕrat s'ar fi luptat între dênșii, nu ar fi făcut'o aceasta în fața discipulilor, ca să nu-i scandaliseze; acum însĕ a fost prielnică lupta lor pe față. După cum Pavel le-a concedat lor în Ierusalim, astfeliŭ aŭ făcut și iĭ în Antiochia. Care a fost înfruntarea? „Maĭ 'nainte de a veni óre-carii de la Iacob" — Petru era dascal în Ierusalim — „mânca cu ginţile, eară după ce a venit, se retrăgea și se osebia de dênșii, temêndu-se de cei circumciși". Dară nu se temea, ca sĕ nu se primejduiască,—pentru-că cel ce nu s'a temut la început, cu atât maĭ mult nu s-a temut atuncĭ,—ci se temea ca să nu se departeze de credință. De alt-feliŭ și Pavel dice Corinthenilor: „Mĕ tem ca nu cum-va șerpele ce a amăgit pe Eva, să vĕ corupă cugetele vóstre" (II Corinth. 11, 3.), și cătră Galateni: „Mĕ tem ca nu cumva în zadar să fi ostenit" (Galat. 4, 11). Nu aveaŭ iĭ frică de mórte, ci frică de perderea discipulilor, care li sguduia spiritul lor. „In cât și Barnaba s-a ademenit de ipocrisia lor" (Vers. 13). Să nu te mirĭ, dacă numesce această

faptă ipocrisie. Nu voesce să descopere planul, după cum am dis, ca ast-feliŭ aceia să se îndrepte. Şi fiind că dênşiĭ eraŭ fórte pironițĭ la prescripțiunile legeĭ, de aceia numesce faptul ipocrisie. şi mustră cu asprime, ca cu acest chip să restórne prejudiciul din rădăcină. Eară Petru ascultând acea mustrare nu respunde nimic, ci se preface că a greşit, ca ast-feliŭ prin dojana adresată luĭ să se îndrepteze ceĭ-l-alțĭ. Dacă Pavel ar fi dojenit pe ceĭ dintre Iudeĭ, aceştia s-ar fi alarmat asupra luĭ şi l-ar fi insultat, fiind-că nu aveaŭ mare considerație pentru dênsul; acum însĕ vĕdênd pe dascalul lor certat aspru şi tăcênd, nu puteaŭ să contradică vorbele luĭ Pavel şi nicĭ să-l disprețuiască.

„Dară când am vĕdut că nu merge drept pe calea adevĕruluĭ“ (Vers. 14). Nicĭ acest cuvênt să nu vĕ tulbure, căcĭ nu-l pronunță dóră ca să desprețuiască pe Petru, ci characterisază ast-feliŭ vorba, pentru ca ceĭ ce ascultaŭ dojana adresată luĭ Petru să se facă maĭ bunĭ. „Am dis luĭ Petru înaintea tuturor“. Vedĭ cum corecteadă pe alțiĭ? De aceia decĭ a dis în fața tuturor, ca audind iĭ să se corectede. Dară ce anume aĭ dis? spune-mĭ: „Dacă tu, Iudeŭ fiind, traescĭ ca ethniciĭ, şi nu ca Iudeiĭ, pentru ce forsezĭ pe gințĭ ca să traiască ca Iudeiĭ“? de şi nu ginţile aŭ fost adimenite de dênsul, ci Iudeiĭ. Dară atuncĭ de ce'l acusĭ de un fapt ce nu s-a întâmplat? de ce nu te adresezĭ celor dintre Iudeĭ, ci ginților? şi de ce acusi numaĭ pe Petru, pe câtă vreme şi ceĭ-l-alțĭ de pe lângă dênsul aŭ făcut pe ipocrițiĭ în casul de fată? Dară să maĭ vedem încă de ce'l acuză. „Dacă tu, dice, Iudeŭ fiind, trăescĭ ca şi ginţile, iară nu ca Iudeiĭ, pentru ce forsezĭ pe gințĭ sa trăiască ca Iudeiĭ“?

Dară ce voesce el să spună? Voesce de sigur ca să facă a nu fi bănuită dojana luĭ. Căcĭ dacă ar fi dis «rĕŭ facĭ de păzescĭ legea», l-ar fi mustrat ceĭ dintre Iudeĭ, pentru că a îndrăsnit contra dascalului lor, dară acum când el 'l acusă tocmaĭ din causa discipulilor seĭ, acelor dintre ginţĭ, dic, cu aceasta face a fi bine primit cuvêntul luĭ; şi nu numaĭ cu aceasta, ci şi cu aceia că dojana nu o adresază tuturor, ci numaĭ apostoluluĭ. „Dacă tu, dice, Iudeŭ fiind, trăiescĭ ca ethniciĭ, şi nu ca Iudeiĭ“, adecă, că numaĭ cât nu dice de-a dreptul: «imitaţĭ pe dascalul vostru, căcĭ iată el, Iudeŭ fiind, trăiesce ca şi ginţile». Dară nu o dice aceasta, pentru că n'ar fi primit sfatul luĭ, ci sub forma dojaneĭ el dă pe faţă părerea luĭ Petru pentru ginţĭ. Şi earăşĭ, dacă ar fi dis: «pentru ce forsezĭ pe ceĭ dintre Iudeĭ, ca să trăiască ca Iudeiĭ»?... cuvêntul ar fi fost fórte violent; acum însĕ el nu stă inpotriva discipulilor dintre Iudeĭ, ci înpotriva celor dintre ginţĭ, şi cu chipul acesta corectează pe ceĭ dintêĭ. Dojanele când nu sunt prea aspre şi grele, atuncĭ maĭ cu samă sunt bine primite. Dară apoĭ nicĭ dintre ginţĭ nu ar fi putut nimenĭ să acuse pe Pavel, carele vorbise pentru Iudeĭ. In fine, întregul plan al luĭ Pavel a reuşit. Petru a tăcut şi a primit epitetul de ipocrit şi ipocrisie, pentru ca ast-feliŭ să scape pe Iudeĭ de adevĕrata ipocrisie.

Când Pavel dice: „Dacă tu Iudeŭ fiind“ de la început vorba se rapórtă la Petru, maĭ departe însĕ generalisază acest cuvênt, căcĭ prenumerându-se şi el printre Iudeĭ, dice: „Noĭ din fire Iudeĭ, eară nu pĕcătoşĭ“ (vers. 15). Vorbele acestea, pe de-o parte sunt o mângâiere, eară pe de alta se cuprinde în ele şi o dojană pentru Iudeĭ. Aceasta o face el şi altă dată, când altul e înțelesul vorbelor luĭ, de cât acela ce s'ar părea. Romanilor, bună-óră, scriindu-li, dice:

„Acum însĕ plec la Ierusalim, spre a servi pe sânţi“ (Rom. 15, 25—26); de cât nu voiesce el prin aceasta să li spună pentru ce anume se ducea la Ierusalim, ci avea intenţiunea ca să li descepte zelul lor pentru eleimosină. Pentru că dacă ar fi voit să li spună causa, era de ajuns să dică: «mĕ duc la Ierusalim, ca să servesc pe sânţi», însĕ el, privesce, ce adaoge: „Căcĭ Macedonia şi Achaia aŭ bine-voit a face contribuţiune pentru săracil sânţilor din Ierusalim. Aŭ bine-voit iĭ, şi li sunt datorĭ“. Şi earăşĭ: „Căcĭ dacă ginţile s'aŭ împărtăşit de cele spirituale ale lor, sunt datóre a li servi lor şi în cele corporale“. Privesce, cum şi aicĭ linişteşce gândurile Iudeilor, construind frasa într'un mod atât de înţelept. „Noĭ, dice, din fire Iudeĭ, eară nu pĕcătoşĭ“. Privesce, cu câtă autoritate vorbesce. Dară cine sunt óre „Iudeiĭ din fire“? Nu proseliţiĭ, ci ceĭ crescuţĭ în lege din frageda copilărie, cariĭ părăsind viaţa de maĭ 'nainte, s'aŭ refugiat la credinţa în Christos. „Sciind că omul nu se îndrepteaza din fapte de ale legeĭ, ci prin credinţa în Iisus Christos; şi noĭ am credut în Iisus Christos“. Observă şi aicĭ cu câtă siguranţă vorbesce. «Nu am părăsit legea, dice, ca fiind rea, ci pentru că era neputinciósă şi slabă; căcĭ dacă ea nu procură justificarea, apoĭ circumcisiunea e de prisos». Aicĭ nu spune de cât atâta; maĭ departe însĕ arată, că nu numaĭ e de prisos, ci chiar e primejdiósă. Să se observe şi aceasta, că pe când la început dice: „Nu se îndrepteaza omul din faptele legeĭ“, cu cât inaintează, vorbesce tot maĭ apăsat. „Eară dacă căutând să ne îndreptăm în Christos,

ne-am aflat pĕcătoşi, óre Christos a fost serv al pĕcatuluĭ?“ «Dacă credinţa in el, dice, nu are putere de a îndrepta, ci este necesar earăşĭ a ne ocupa de lege, atuncĭ noĭ ceĭ ce am părăsit legea pentru Christos şi nu ne justificăm, ci suntem condemnaţĭ, vom găsi causa condemnăreĭ in el, pentru care părăsind legea, am alergat la credinţă». Aĭ vĕdut cât de departe a intins el vorba şi cu câtă putere s'a luptat? «Dacă, dice, nu trebue a părăsi legea, am părăsit-o pentru Christos insĕ, de care vom fi judecaţĭ». Dară de ce spuĭ acestea luĭ Petru şi-l mângăĭ, pe când el le cunósce maĭ exact ca toţi ceĭ-l-alţĭ? Nu óre luĭ ĭ-a arătat Dumnedeŭ, că nu trebuie a judeca pe cel necircumcis? Nu el óre, vorbind către Iudeĭ asupra acestor lucrurĭ, s'a impotrivit cu curaj in această chestiune? Nu el a trimis din Ierusalim ordine desluşite in această privinţă? Dară Pavel nu dice acestea ca să corecteze pe Petru; se părea numaĭ că vorba era adresată luĭ, in realitate insĕ el critica pe discipulĭ. Şi acestea le dice el nu către Galatenĭ, ci către ceĭ ce suferiaŭ de aceiaşĭ bólă ca şi dânşiĭ. Căcĭ dacă acum de şi póte mulţĭ nu se maĭ circumcid, insĕ postesc, saŭ păzesc Sâmbetele, le practică acestea cu dânşiĭ impreună, şi ast-feliŭ se sustrag singurĭ de sub Char. Dacă pe ceĭ ce fac us de circumcisiune numaĭ, Christos cu nimic nu li va folosi, când vor maĭ adaoge încă şi postul şi ţinerea Sâmbetelor, şi ast-feliŭ in loc de una vor păzi două poruncĭ, bagă bine sama primejdia, care cu timpul va deveni şi maĭ deficilă. Aceia păzaŭ la inceput tóte cele ordonate de lege, fiind că exista pe atuncĭ şi cetatea Ierusalimuluĭ, şi templul, şi in fine tóte cele-l-alte; aceştia insĕ, vĕdênd şi pedeapsa pe care aŭ primit-o Iudeiĭ, şi distrugerea cetăţeĭ, cum şi altele multe, ce îndreptare vor avea păzind legea, in timp ce chiar Iudeiĭ nu pot face aceasta, de şi ar voi mult? Te-aĭ îmbrăcat in

Christos, și te-aĭ făcut membru al stăpênuluĭ, te-aĭ înscris cetățan al cetățeĭ ceĭ de sus, și tu încă te tîrăscĭ pe lângă lege? Și cum e posibil ca tu să te bucurĭ de împĕrăția cea de sus? Ascultă pe Pavel, care dice, că prin păzirea legeĭ se rĕstórnă evanghelia. Și de veĭ voi, află modul cum se întâmplă aceasta, și atuncĭ înfricoșază-te și fugĭ de prăpastie. Pentru ce dară păzescĭ Sâmbăta și postescĭ cu aceia? Pentru că 'ți-a fost frică de lege și de litera eĭ? dară nu te-aĭ fi temut a părăsi legea, dacă nu aĭ fi disprețuit credința, considerând-o de slabă și neputinciósă de a mântui prin ea înséșĭ. Dacă te temĭ de nu veĭ păzi Sâmbăta, e cert că te temĭ de lege, pe care o credĭ că încă stăpânesce. Dacă este earășĭ necesitate de lege, apoĭ nu numaĭ de o parte a eĭ, nicĭ numaĭ de o singură poruncă, ci e necesitate de legea întreagă. Dară dacă e trebuință de întreaga lege, apoĭ câte puțin s'a sustras ideea justificăreĭ prin credință. Dacă păzescĭ Sâmbetele, de ce nu te și circumcidĭ? Dacă te circumcidĭ, de ce să nu și sacrificĭ? Dacă trebuie a păzi, apoĭ întreaga lege trebue să o păzescĭ, și dacă nu trebue a păzi legea întreagă, apoĭ nicĭ o parte din ea numaĭ. Dacă te înfricoșezi pentru călcarea uneĭ părțĭ și te temĭ ca nu cumva să fiĭ condamnat ca călcătoriŭ, cu cât maĭ mult trebuie ca să te temĭ pentru călcarea legeĭ întregĭ. Dară dacă contravenind legeĭ întregĭ, nu pedepsesce, e cert că nicĭ când se contravine uneĭ părțĭ din lege nu pedepsesce. Dacă e necesar a păzi întreaga lege, e necesar și de a nu asculta pe Christos, saŭ că ascultând pe Christos, ne vom face călcătorĭ de lege. Decĭ dacă trebuie a o păzi — ceĭ ce nu o păzesc sunt călcătorĭ de lege—negreșit că causa acesteĭ călcărĭ din partea nóstră este Christos. El este care a desființat legea asupra acestor prescripțiunĭ, și a ordonat a o desființa.

Vedĭ ce făceaŭ ceĭ ce iudaizaŭ? Pe Christos,—cau-

sa justificărei nóstre,—pe acesta 'l declară de causa păcatului, după cum dice și Pavel: „Decî Christos este servitor păcatuluī"? Apoī fiind-că a întins vorba până la absurditate, nicī că a maī fost nevoe pe urmă de contradicere, ci s'a mulțemit numaī cu negarea: „Să nu fie". Față de ideile impertinente și nerușinate nicī că e nevoe macar de a respunde cu vorbe, ci ajunge numaī de a tăgădui. „Căcī dacă zidesc earășī ceia ce am dărâmat, singur mě arăt de călcătoriŭ al legeī" (Vers. 18). Privesce înțelepciunea luī Pavel! Aceia voiaŭ a arăta că cel ce nu păzesce legea, este călcătoriŭ; el însě a întors cuvêntul cu totul din contra, probând că cel ce păzesce legea este călcătoriŭ, și nu numaī al credințeī ci chiar și al legeī. „Dacă zidesc earășī ceia ce am dărâmat", adecă legea. Ceia ce dice, așa și este. «Legea a contenit; eară aceasta am mărturisit'o prin faptul că am părăsit'o, și ne-am refugiat la mântuirea prin credință. Dacă decī ne certăm acum spre a stabili legea, chiar eī (legeī) ne facem călcătorī, pentru că ne certăm de a ținea aceia ce Dumnedeŭ a desființat». Apoī arată și modul cum s'a desființat. „Căcī eŭ prin lege am murit legeī", (vers. 19). Acest pasaj are un îndoit aspect. Saŭ că vorbesce aicī de legea Charuluī, pentru că obicīnuesce și aceasta a o numi lege, cum bună-óră: „Căcī legea spirituluī viețiī m-a eliberat... etc." (Rom. 8, 2), saŭ că vorbesce de legea veche, arătând că prin însești această lege a murit legeī, adică că chiar această lege «m-a povățuit de a nu-ī maī da nicī o atențiune, și dacă ī-aș da atențiune, așī călca-o» Cum și în ce mod? Moisi dice: „Profet va ridica voě Domnul Dumnedeŭ dintre frațiī voștri, ca

și mine; pe acela sa-l ascultați" (Deut. 18, 15), vorbind de Christos; așa că cei ce nu ascultă de dênsul, contravin legei. Mai putem înțelege și în alt mod vorbele: „prin lege am murit legei". In adevĕr, legea poruncesce a îndeplini tóte cele scrise în ea, eară pe cei ce nu ascultă 'l pedepsesce; deci cum nimeni nu a împlinit legea, toți am murit prin ea. Privesce cum și aici el cu cumpătare atacă legea; nu dice: legea a murit pentru mine, ci „eŭ am murit legei". Ceia ce dice, așa și este. «Precum celui mort nu i se póte pretinde de a se supune poruncilor legei, tot așa nu mi se póte pretinde și mie, celui ce am murit și m-am eliberat de blestemul ei. Deci să nu se ordone celui mort, pe care l-a omorît legea, nu numai corporalminte, ci și spiritualminte, prin care a intrat în lume mórtea corporală» Cum că aceasta o dice, o a invederat prin cele ce urmeadă: „Ca să viez lui Dumnedeŭ, dice, m-am restignit împreună cu Christos" (Vers. 20). Deci fiind-că a dis: „am murit", ca să nu-i spună cineva: dară cum de trăiesci?, a adaos și causa vieții și a arătat că pe de-o-parte legea l-a omorît fiind viŭ, eară pe de alta că mort, cum era, Christos luându-l l-a înviat prin mórtea lui, și prin mórte a dăruit lumei viață. Această viață el o numesce nemuritóre, pentru că aceasta probează vorbele: „ca să viez lui Dumnedeŭ" și „împreună cu Christos m-am rĕstignit". Dară cum dici, că cel ce este viŭ și respiră încă, s'a restignit împreună cu el? Că Christos s-a restignit, e cert; dară tu cum te-ai restignit, și trăiesci încă? Privesce cu câtă înțelepciune explică el și aceasta, căci dice: „Viez, dice nu eŭ, ci vieaza în mine Christos". Când el dice,

„M-am restignit împreună cu Christos“, face alusiune la botez, eară când dice: „viez nu eŭ“, dă a înțelege viața după botez, prin care ni se mortifică tóte mădulărele.

„Viază în mine Christos“, adecă nimic nu fac din acelea pe care Christos nu le voesce. După cum prin cuvêntul mórte el nu înțelege mórtea comună, ci mórtea de pěcate, ast-feliŭ și viața o înțelege ca scăpare de pěcate. «Nu e posibil în alt mod a via luĭ Dumnedeŭ, de cât numaĭ mort cu pěcatul. Precum Christos a răbdat mórtea corporală, așa și eŭ am suferit mórtea pěcatuluĭ». „Omorîțĭ decĭ membrele vóstre cele de pe pamênt, care sunt: curvia, necurățenia, precurvia“ (Colloseni 3, 5), și earășĭ: „Omul nostru cel vechiŭ s-a restignit“ (Rom. 6, 6.), ceia ce s-a făcut prin baea renascereĭ. După aceasta apoĭ dacă remâĭ mort cu păcatul, viezĭ luĭ Dumnedeŭ; dară dacă earășĭ înviezĭ cu pěcatul, ți-aĭ vătămat viața. Pavel însă nu a făcut așa, ci a remas mort cu totul. «De viez, dice, luĭ Dumnedeŭ, o altă viață, de cât acea din lege, am murit legeĭ, și nu maĭ pot păzi nimic din ale legeĭ».

Privesce acum și curățenia viețeĭ luĭ, și admiră acel fericit suflet. El nu dice: viez eŭ, ci „viază în mine Christos“. Cine ar putea să scótă o ast-feliŭ de voce? Fiind-că el s-a dat supus luĭ Christos, căcĭ a îndepărtat tóte cele lumescĭ, și totul făcea după voința aceluia, nu a dis: viez în Christos, ci maĭ mult încă: „viază în mine Christos“. Precum pěcatul, când stapênesce, el este care viază și pórtă spiritul unde voesce, ast-feliŭ și când el este mort, tóte cele plăcute luĭ Christos se îndeplinesc; așa că o ast-feliŭ de vieață nicĭ nu maĭ este pămêntească, fiind-că el este acel ce viază în noĭ, lucrează și stă-

pênesce. Find-că dicea: „m-am restignit impreună cu el“, și „nu maĭ viez eŭ“, ci am murit, ceia ce multora li se părea neprobabil, adauge: „Dacă acum viez în corp, viez prin credința în fiul luĭ Dumnedeŭ“. «Și acestea, dice, sunt cu privire la viața intelectuală; eară dacă 'mi-ar examina cineva și viața sensuală, ar găsi că și aceasta o datoresc credințeĭ în Christos. Pe cât eram vrednic de cea maĭ mare pedeapsă pe când mĕ aflam în viața veche și sub lege, și de mult încă așĭ fi fost perdut, căcĭ: „Toțĭ aŭ pĕcătuit și sunt lipsițĭ de slava luĭ Dumnedeŭ“ (Rom. 3, 23); fiind-că toțĭ eram sub hotărîre, și de aceia toțĭ aŭ murit, dacă nu în realitate, cel puțin în hotărîre, pe atâta acum, când a venit Christos și s-a predat pe sine morțiĭ, de la care ne-a smult pe toțĭ, sunt vrednic de mângâiere». Ast-feliŭ că: „Dacă acum viez în corp, prin credința viez“, adecă, prin credința în el. Find-că dacă nu era așa, nimic n-ar fi împedecat de a fi nimicițĭ cu toțiĭ, după cum s-a întâmplat la potop. Înse presența luĭ Christos dămolind urgia luĭ Dumnedeŭ, a făcut ca să vĭețuim prin credință. Cum că aceasta dice, ascultă cele ce urmează. Dicênd el că: „Dacă acum viez în corp, viez prin credința“, adauge: „în fiul luĭ Dumnedeŭ, care m-a iubit și s-a dat pe sine pentru mine“. Dară ce facĭ, Pavele, de usurpezĭ un fapt comun. săvêrșit pentru lumea întreagă, și ți-l însușescĭ ca propriŭ al tĕŭ? Nu aĭ dis: celuĭ ce ne-a iubit pe noĭ, ci „Celuĭ ce m-a iubit pe mine“, și cu tóte acestea evanghelistul dice: „Așa a iubit Dumnedeŭ lumea“, (Ión 3, 16), și chiar tu însu-țĭ dicĭ: „Carele n'a crutat nicĭ pe propri-

ul sěŭ fiŭ, ci l-a dat pe dênsul" nu numaĭ pentru tine, ci „pentru toțĭ" (Rom. 8, 32), și earășĭ in alt loc dice: „ca să-șĭ pregătească luĭ popor ales" (Tit. 2. 14).Decĭ ce este ceia ce el dice aicĭ? Pricepênd descurajarea natureĭ omenescĭ, cum și îngrijirea nepovestită a luĭ Christos, de ce anume i-a scapat și ce li-a dăruit, și fiind aprins de dorul de el, vorbesce ast-feliŭ, ceia ce de alt-feliŭ făceaŭ și profețiĭ, căcĭ și iĭ 'șĭ însușiau de multe orĭ pe Dumnedeŭ ca al lor propriŭ, precum: „Dumnedeul meŭ, Dumnedeul meŭ, către tine mânec" (Psalm. 63. 1). Afară de aceasta el maĭ arată prin cuvintele de maĭ sus, că fie-care dintre noĭ datorim atâta recunoscință și mulțemire luĭ Christos, câtă ar datora dacă ar fi venit numaĭ pentru el. Nu s-ar fi dat în laturĭ de a arăta chiar pentru unul numaĭ o ast-feliŭ de iconomie, pentru că într'atâta iubesce el pe fiecare om, întru cât ar iubi lumea întreagă. Sacrificiul luĭ s'a proadus pentru întreaga natură, fiind suficient de a elibera pe toțĭ; însă ceĭ ce fac us de bine-facerea luĭ, numaĭ aceia sunt adevěrațiĭ credincioșĭ. Și cu tóte acestea el nu s'a dat în laturĭ de la aceastǎ iconomie, de a chema, adecă, la sine pe toțĭ fără osebire. Precum cina din evanghelie a fost pregătită pentru toțĭ, eară dacă nu aŭ voit ceĭ chemațĭ să vină, el n-a strins bucatele de pe masă, ci a chemat pe alțiĭ, așa a făcut și în casul de față. Și oaea cea rătăcită, dintre cele nouă-decĭ și nouă, una singură era, și totușĭ n-a disprețuit'o. Despre acest fapt discutând Pavel altă-dată cu Iudeiĭ face alusiune la dênsul și dice: „Dară ce, și dacă nu aŭ credut óre-cariĭ? nu cumva óre necredința lor va nimici credința luĭ Dumnedeŭ? să nu fie! Fie Dumnedeŭ adevěrat, și tot omul mincinos"

(Rom, 3, 3. 4). «Decĭ el te-a iubit pe tine ast-feliŭ, în cât s-a predat pe sine, și tu care nu aveaĭ nicĭ o speranță de mântuire aĭ fost adus la o ast-feliŭ de viață; și acum după atâtea bunătățĭ ce aĭ primit, te întorcĭ earășĭ la cele vechĭ»? După ce decĭ a expus precis cele isvorâte din raționament, la urmă declară cu voce puternică, și dice: „Nu desființez charul luĭ Dumnedeŭ" (Vers. 21). Audă aceasta ceĭ ce Iudaisează și daŭ atențiune încă și acum legeĭ, căcĭ către dênșiĭ vorbesce el acestea. „Căcĭ dacă îndreptarea este prin lege, atuncĭ Christos a murit în zadar". Ce póte fi maĭ grozav ca pĕcatul acesta? Ce póte fi maĭ rușinos de cât asemenea vorbe? Dacă decĭ Christos a murit, e cert că legea nu avea puterea de a ne îndrepta; dară dacă legea ne îndreaptă, mórtea luĭ Christos a fost prisoselnică. Și cum s-ar putea aceasta, când faptul întrupăreĭ luĭ Christos întrece orĭ-ce raționament omenesc, și inspiră atâta frică? când misterul acesta negrăit, pe care Profețiĭ l-aŭ dorit, Patriarchiĭ l-aŭ predis, îngeriĭ se spăĭmântaŭ vĕdênd—misteriŭ ce aŭ fost mărturisit de toțĭ ca culmea îngrijireĭ luĭ Dumnedeŭ pentru neamul omenesc,—cum s-ar putea, dic, ca să se spună că acest misteriŭ s-a făcut în zadar și fără scop? Înțelegênd el decĭ exagerația absurdităţeĭ, dacă s-ar dice de cineva că asemenea fapt a fost de prisos,—căcĭ aceasta resulta din cele ce iĭ făceaŭ,—întrebuințază vorbe fórte aspre asupra lor, și dice:

„O Galatenĭ fără de minte! Dară cine v-a fermecat pe voĭ, ca să nu ascultațĭ de adevĕr; pe voĭ în ochiĭ cărora Iisus Christos a fost descris așa, ca cum ar fi fost rĕstignit printre voĭ?" (Capit. 3, 1). De aicĭ el trece în alt capitul. In cele dintâĭ el a aratat, că nu era apostol

de la ómeni, și nici prin ómeni, și nici că a avut nevoe de învățětura apostolilor; aici însě dându-se pe sine de dascal demn de credință, vorbesce cu maĭ multă îndrăsneală și face comparațiune între credință și lege. La începutul epistolei el dice: „Mě mir că așa de curând vě abateți", eară aici dice: „O Galateni fară de minte". De sigur că era mult indignat contra lor, fiind-că după ce s'a justificat asupra atitudinei sale, indignarea luĭ a isbucnit cu tótă puterea și cu dovada cerută. Dacă 'i numesce lipsiți de minte, să nu te miri, căci nu face aceasta ca călcătoriŭ al legei și al lui Christos, care ordonă de a nu dice fratelui „nebune", ci maĭ ales încă ca aprig păzitoriŭ al acesteĭ ordinațiuni. Nu se dice numaĭ: cel ce numesce pe fratele seŭ nebun, ci cel ce „fără causă" 'l numesce așa. Dară óre, care din iĭ ar fi meritat maĭ după dreptate această denumire, de cât ceĭ ce în urma atâtor împrejurărĭ, ca și cum nimic nu s'ar fi petrecut, s-aŭ dedat faptelor de maĭ 'nainte? Dacă, deci, numesci pe Pavel din această causă insultătoriŭ, apoĭ și pe Petru 'l veĭ numi omorîtoriul luĭ Anania și al Sapfireĭ. Deci dacă a dice asemenea vorbe este o nebunie, cu atât maĭ mult în casul de față. Tu însă judecă, că el nu usează de la început de această asprime, ci după dojanele ce le-a dat, așa că iĭ primiaŭ acum certarea nu de la dênsul direct, ci de la înseșĭ probele culpabilitățeĭ lor. Căcĭ numaĭ după ce a arătat cum iĭ îndepărtează credința, eară mórtea luĭ Christos o consideraŭ de prisos, adauge și certarea lor, și încă nu după că meritaŭ, căcĭ eraŭ vrednicĭ de cuvinte încă și ma aspre. Privesce acum cum din capul loculuĭ el s dămolesce, de și atacase. Nu dice: cine v-a amăgit saŭ cine a abusat de voĭ? saŭ cine v-a înăucit ci: „cine v-a fermecat?" ceia ce înseamnă o ac

monestare demnă de laude. Aceasta probează că ceia ce iĭ făceaŭ maĭ 'nainte era vrednic de invidiat, dară că faptul săvêrşit acuma era bântuirea diavoluluĭ, ce mugea înfricoşat pentru fericirea lor. Când audi aicĭ de invidie, cum şi in evanghelie de ochiŭ viclean, ceia ce însamnă acelaşĭ lucru, să nu credĭ cum că razele optice ale ochilor sunt acele ce vatămă pe ceĭ ce privesc. Nu póte fi rĕŭ ochiul în sine, ci aicĭ Christos ast-feliŭ numesce invidia. Acţiunea ochilor este de a vedea lucrurile aşa cum sunt; însĕ a vedea ceva cu invidie, provine dintr'o intenţiune lăuntrică coruptă. Fiind-că prin acest simţ întră în spiritul nostru forma lucrurilor vĕdute; fiind că în cele maĭ multe casurĭ invidia să zimislesce din causa bogăţieĭ, şi fiind că bogăţia se vede cu ochiĭ ceştĭ trupescĭ, deasemenea şi stăpêniile, apoĭ din această causă a numit ochiŭ viclean şi invidios nu ochiul în sine, ci pe acela ce privesce cu invidie şi viclenie. Dicênd el: „cine v-a fermecat?", arată că iĭ o fac aceasta, nu ca cum s'ar îngriji ca să complecteze lipsurile (defectele) ce le aveaŭ, ci ciuntind încă autoritatea fiinţeĭ supreme. Pentru că acţiunea invidieĭ e nu de a complecta defectele, ci chiar de a sustrage ceva din cele complecte, şi a vătăma întregul. Acestea le dice, nu ca cum invidia ar avea vre-o putere prin sine însĕ-şĭ, ci ca să probeze, că ceĭ ce vineaŭ şi învăţaŭ în acest sens, o făceaŭ aceasta din invidie. „In ochiĭ cărora Iisus Christos a fost descris aşa, ca cum ar fi fost restignit printre voĭ". Şi cu tóte acestea el a fost restignit nu în ţara Galatenilor, ci în Ierusalim. Cum deci dice: „printre voĭ"? Arată prin aceasta puterea credinţeĭ, care póte să vadă şi de departe. De alt-feliŭ nicĭ că dice: s-a restignit, ci „a fost descris aşa, ca cum

ar fi fost restignit", arătând că cu ochiĭ credințeĭ aŭ vĕḑut maĭ exact chiar, de cât unia din ceĭ ce aŭ privit faptul fiind presențĭ. Mulțĭ din aceia privind, nu s-aŭ folosit cu nimic; aceștia, însĕ, nu aŭ vĕḑut cu ochiĭ trupescĭ, dară prin credință aŭ vĕḑut maĭ exact. Acestea le ḑice și certându-ĭ în acelașĭ timp, și lăudându-ĭ; lăudându-ĭ pentru că aŭ primit faptul cu atâta convingere; certându-ĭ însĕ, pentru că pe cel ce l-aŭ vĕḑut gol pentru dênșiĭ, restignit, insultat, batjocorit, adăpat cu oțet, acusat de tâlharĭ, impuns cu sulița în cóstă,—căcĭ aceasta invederează prin cuvintele: „a fost descris ca cum s-ar fi restignit",—pe acela părăsindu-l, aŭ alergat earășĭ la lege, nerușinându-se macar de patimile luĭ. Tu, însĕ, gândesce-te și la aceasta, cum el pretutindenea, lăsând la o parte și ceriul, și pămêntul, și marea, și tóte cele-l-alte, predică numaĭ puterea luĭ Christos, purtênd peste tot locul crucea luĭ. Aceasta era maĭ cu samă principalul îngrijireĭ luĭ pentru noĭ.

„Aceasta numaĭ voiesc să aflu de la voĭ: Prin fapte de a le legeĭ a-țĭ primit spiritul, saŭ prin auḑirea credințeĭ"? (Vers. 2.). «Fiind-că nu pricepețĭ cuvintele lungĭ, ḑice, și nicĭ nu voițĭ să observațĭ cu scumpătate măreția iconomieĭ, eŭ voiesc a vĕ convinge prin o vorbă scurtă și prin o probă imediată, de vreme ce vĕd din parte-vĕ cea maĭ mare nerecunoscință». Maĭ sus, din cele spuse, a convins pe Petru, aicĭ însĕ se ridică asupra lor și li pune în față nu împrejurărĭ petrecute aiurea, ci de acelea petrecute chiar printre dênșiĭ; proba o scóte nu numaĭ din cele date lor în comun, ci și din cele chărăzite lor în particular. Pentru care și ḑice: „Aceasta numaĭ voiesc să aflu de la voĭ: prin fapte de a le legeĭ a-țĭ primit spiritul saŭ

prin audirea credinţeĭ"? «A-ţĭ primit spiritul sânt, dice, a-ţĭ săvêrşit minunĭ şi semne multe, înviind morţiĭ, vindecând pe ceĭ leproşĭ, profetizând şi vorbind în limbĭ străine. Dară óre această putere v-a dat'o legea? Dară maĭ 'nainte nimic n-aţĭ făcut din acestea. Aşa dară credinţa v-a dat această putere? Apoĭ atuncĭ nu este óre cea maĭ mare nebunie, ca voĭ care v-aţĭ învrednicit de atâta binefacere de la credinţă, să o lasaţĭ şi earăşĭ să vĕ re'ntórceţĭ la lege, care nu v-a procurat nimic din acestea»? „Aşa de fară de minte sunteţĭ? începênd în spirit, acum în corp sfârşiţĭ?" Earăşĭ la timp întrebuinţază dojana. «Trebuia, dice, ca cu trecerea timpuluĭ cel puţin, să fi primit vre-un adaos la credinţa vóstrĕ, dară voĭ nu numaĭ că n-aţĭ progresat, ci încă v-aţĭ re'ntors la cele de maĭ 'nainte. Ceĭ carĭ încep de la lucrurĭ miceĭ, cu trecerea timpuluĭ se ridică şi la maĭ marĭ; voĭ, însĕ, începênd de la cele marĭ, a-ţĭ ajuns la cele micĭ. Decĭ dacă a-ţĭ început de la cele corporale, trebuia să înaintaţĭ la cele spirituale, însĕ acum voĭ începênd de la cele spirituale, a-ţĭ poposit la cele corporale. A face minunĭ, e ceva spiritual; eară a se circumcide, e ceva corporal. Voĭ după minunĭ a-ţĭ ajuns la circumcisiune; după ce v-aţĭ folosit de adevĕr, a-ţĭ îmbrăţoşat tipurile; după ce a-ţĭ privit sórele, acum căutaţĭ sfeşnicul; după ce v-aţĭ hrănit cu bucate vîrtóse, a-ţĭ alergat la lapte». El nu dice: a-ţĭ ajuns în corp, ci „acum în corp sfârşiţĭ"? arătând prin aceasta, că aceĭ amăgitorĭ aĭ lor punênd mâna pe iĭ, ĭ-aŭ îmbucătăţit ca şi nutreţul ce se dă animalelor, şi i-aŭ adus la aceia, de a suferi tot ceia ce dênşiĭ voiaŭ; întocmaĭ ca si cum cineva dintre generaliĭ ceĭ maĭ renumiţĭ, după multe biruinţĭ şi trofee se dă pe sine de desertoriŭ şi presintă corpul luĭ celor ce voiesc a-l tatua (puncta) „Atâtea a-ţĭ

suferit în zadar? dacă şi în zadar". Aceasta e cu mult maĭ atingătoriŭ ca cele dinainte. Amintirea minunilor nu ar fi putut avea atâta înrîurire asupra lor, ca aratarea luptelor şi rĕbdarea în patimile ce iĭ le-aŭ suferit pentru Christos. «De tóte aceste, ḑice, ce le a-ţĭ suferit, aceia voiesc a vĕ păgubi, şi a vĕ răpi cununa». Apoĭ ca nu cumva să li sguduie spiritul, şi să li se slăbească córda simţitóre, nu a maĭ asceptat hotărîrea, ci adauge: „dacă şi în zadar". «De a-ţĭ fi voit, ḑice, sĕ vĕ treziţĭ şi să vĕ reculegeţĭ aceasta nu ar fi fost în zadar». Unde sunt acum ceĭ ce contraḑic şi resping pocăinţa? Iată că aceştia şi spirit aŭ primit, şi minunĭ aŭ făcut, şi mărturisitorĭ aĭ credinţeĭ s-aŭ făcut, miĭ de primejdiĭ şi de persecuţiunĭ suferind pentru Christos, şi cu tóte acestea, după atâtea succese iĭ aŭ căḑut din char. Dară, ḑice el, de voiţĭ puteţĭ să vĕ reculegeţĭ şi să recapataţĭ ceia ce aţĭ perdut. „Deci cel ce vĕ acordă spiritul, şi lucrează minunĭ printre voĭ, din faptele legeĭ óre, saŭ din auḑul credinţeĭ lucrează"? «Dacă decĭ v-aţĭ învrednicit de atâta dar, şi a-ţĭ săvêrşit atâtea minunĭ, óre vi s'a acordat aceasta pentru că aţĭ păzit legea, saŭ pentru că aţĭ păzit credinţa? E cert că pentru că aţĭ păzit credinţa? Fiind-că aceia tóte le resturnaŭ pe dos şi trîmbiţaŭ ḑicênd că credinţa nu are putere, dacă legea nu e în vigóre, el arată contrariul: că ne-adăogându-se nimic din poruncile legeĭ, numaĭ atuncĭ va folosi credinţa. «Credinţa numaĭ atuncĭ, ḑice, are putere, când nu i se vor adăoga cele ale legeĭ». „Câţĭ voiţĭ a vĕ îndreptăţi prin lege, ḑice, aţĭ caḑut din char" (Galat 5, 4.). De cât aceasta o ḑice el maĭ la vale, când usază şi de maĭ mult curaj, avênd şi ocasia bine venită, din cele deja demonstrate, pe când aicĭ

el 'șĭ prepară motivul din faptele petrecute. «Când, dice, nu dațĭ atențiune legeĭ, ci credințeĭ, atuncĭ ațĭ primit spiritul, și ațĭ săvêrșit minunĭ».

Apoĭ fiind-că era vorba de lege, el duce chestiunea pe un alt teren mult maĭ îndrăsneț, aducênd la mijloc pe Abraam, și dicênd: „Precum Abraam a credut luĭ Dumnedeŭ și i s'a socotit luĭ spre dreptate" (Vers. 6). «De sigur, dice el, că puterea credințeĭ se învederează și din minunile făcute de voĭ; dară de voițĭ, eŭ mĕ voiŭ încerca a vĕ convinge și din exemple vechĭ». Și fiind-că multă vorbă se făcea de către dênșiĭ pentru Abraam, 'l aduce și pe acesta la mijloc, și arată că și el s'a justificat prin credință. Dară dacă s-a justificat prin credință cel maĭ 'nainte de char, de și în fapte era de admirat, cu atât maĭ mult ne vom justifica noĭ. Cu ce a fost vătămat acela, dacă nu a fost sub lege? Cu nimic; ci credința-ĭ-a fost suficientă spre justificarea luĭ. Atuncĭ dice, nu era legea. Dară nicĭ acum nu maĭ este lege, precum nu era nicĭ atuncĭ. De aceia el combătând necesitatea legeĭ, pentru ca să nu primească vre-o objecțiune, introduce la mijloc pe Abraam, justificat maĭ 'nainte de lege. Precum atuncĭ legea nu era dată, ast-feliŭ și acum, fiind dată, a contenit cu desăvêrșire, a fost suspendată. Apoĭ de vreme ce cugetaŭ lucrurĭ marĭ despre dênșiĭ, fiind că eraŭ născuțĭ din Abraam, și se temeaŭ ca nu cumva părăsind legea să se înstrăineze de înrudirea cu el, și aceasta teamă o nimicesce Pavel, arătând că maĭ ales înrudirea cu dênsul o lucrează credința. Această idee maĭ clar o desfășură în epistola către Romanĭ; înse nu maĭ puțin o clarifică și aicĭ, dicênd: „Să scițĭ dară că ceĭ din credință, aceia sunt fiiĭ luĭ Abraam" (Vers. 7), eară aceasta o certifică cu marturie din vechime: „Căcĭ prevĕdênd, dice, scrip-

tura că Dumnedeŭ prin credință va îndrepta pe ginți, a prevestit luĭ Abraam: că prin tine se vor bine-cuvênta tóte națiunile.“ (Vers. 8). Deci, dacă fiĭ aĭ luĭ Abraam nu sunt aceĭ ce aŭ înrudire naturală cu dênsul, ci aceĭ ce imitează credința luĭ,—căcĭ aceasta invederează: „prin tine se vor bine-cuvênta tóte națiunile“, —e cert că el ’ĭ introduce în această nemurire.

Dară prin aceste cuvinte el maĭ arată și alt fapt destul de insemnat. Fiind-că iĭ făceaŭ mult vuet și diceaŭ că legea e maĭ veche de cât credința, și că credința a venit în urma legeĭ, el li restórnă și această născocire, probând că credința e maĭ veche de cât legea, ceia ce e cert prin faptul cu Abraam, care s-a îndreptățit maĭ ’nainte de arătarea legeĭ. Arată tot-o-dată că și cele petrecute acum s-aŭ făcut în urma profețiilor. „Prevědênd, dice, scriptura că Dumnedeŭ va îndreptați ginții prin credință“, eară nu prin lege, „a prevestit luĭ Abraam“. Dară ce este aceasta? «Aceasta însamnă, dice, că chiar el care a dat legea, maĭ ’nainte încă de a da legea a hotărît ca ginții să se justifice prin credința». Și nu dice: a descoperit, ci „a prevestit“, pentru ca să afli că și Patriarchul s-a bucurat de modul acesta de justificare, și dorea mult ca să se realiseze. Dară fiind-că iĭ maĭ eraŭ stăpâniți și de o altă frică, căcĭ s-a fost scris: „Blestemat este tot cel ce nu va împlini tóte cele scrise în cartea legeĭ aceștia, și nicĭ nu le va face“ (Deuter. 27 26), de aceia li împrăscie și această frică, întorcênd raționamentul invers și probând, că nu numaĭ nu sunt blestemați ceĭ ce părăsesc legea, ci chiar bine-cuvêntați, pe când ceĭ ce remân în lege, nu numaĭ că nu sunt bine-cuvêntați, ci chiar sunt blestemați. Aceia

diceaŭ că cel ce nu păzesce legea este blestemat, el însĕ probează că cel ce o păzesce este blestemat, eară cel ce nu o păzesce bine-cuvêntat. Aceia earăşĭ diceaŭ, că cel ce dă atenţiune numaĭ credinţeĭ, este blestemat, pe când el arată că cel ce dă atenţiune credinţeĭ este bine-cuvêntat. Dară cum probează el tóte acestea? Nu am avansat dóră ceva întâmplătoriŭ prin cele de maĭ sus; de aceia trebuie a da atenţiune încordată celor următoare. El a arătat aceasta maĭ 'nainte dicênd, că scriptura a dis Patriarhuluĭ: „că prin tine se vor bine-cuvênta tóte naţiunile". Dară atuncĭ nu era lege, ci numaĭ credinţa. De aceia prin silogism el adaoge: „Pentru aceia ceĭ din credinţă se bine-cuvinteaza împreună cu credinciosul Abraam" (Vers. 9.) Dară ca nu cum-va iĭ să iee aceasta ca o objecţiune şi să dică: «cu drept cuvênt s-a justificat el prin credinţă, căcĭ pe atuncĭ legea nu exista; tu însĕ arată-ni credinţa justificând după darea legeĭ», —tocmaĭ asupra acestora vine, şi li probează maĭ mult chiar de cât iĭ cer; li probează, adecă, nu numaĭ că credinţa justifică, ci încă că legea blestemă pe ceĭ ce o întrebuinţază, Şi ca să afli aceasta, ascultă cuvintele apostolice: „Câţĭ sunt din fapte de a legeĭ, sunt sub blestem" (Vers. 10). Dară aceasta, dicĭ, e numaĭ o hotărîre, care nu are nicĭ o probă. Aşa dară care e proba? Iat-o, ea se găseşce chiar în lege: „Blestemat este tot cel-ce nu va împlini tóte cele scrise în cartea legeĭ aceştia, şi nicĭ nu le va face" (Deuter. 27, 26). „Cum că nimenĭ nu se îndrepteaza prin lege, este în totul invederat" (Vers. 11). Aşa dară toţĭ aŭ păcătuit, şi prin urmare sunt sub blestem. Dară aceasta el n-o dice încă, ca să nu se creadă că el decide, ci aleargă ea-

rășĭ la mărturiĭ, scurte de alt-feliŭ, ca să dovedească că nimenĭ n-a implinit legea, și că decĭ toțĭ sunt sub blestem, și că singură credința justifică. Și care e mărturia ce o invócă? De la Profetul Abacum, carele dice: „Eară dreptul din credință va fi viŭ". Acesta, însĕ, nu probează numaĭ că justificarea e numaĭ prin credință, ci încă că prin lege nu e cu putință a se justifica. «Fiind-că nimenĭ, dice, n-a păzit legea, ci toțĭ aŭ fost sub blestem pentru călcarea eĭ, de aceia s-a găsit o cale maĭ lesniciósă, aceea, adecă prin credință, ceia ce este o mare probă, că nimenĭ nu se póte îndrepta prin lege. Căcĭ dóră n-a dis Profetul, că dreptul prin lege va fi viŭ, ci „prin credință".

„Eară legea nu este din credință, ci cel ce va face acestea, va trăi întru ele" (Vers. 12). «Legea, dice, nu cere numaĭ credință, ci și fapte, pe când Charul mântuește și justifică prin credință». Aĭ vĕdut cum a probat, că ceĭ ce daŭ atențiune legeĭ, din causa imposibilitățeĭ de a o împlini, sunt sub blestem? Și cum credința are această putere de a justifica? De cât această chestiune o a desfășurat maĭ sus, și a presentat'o cu multă putere. Fiind-că legea era neputinciósă de a aduce pe om la justificare, s-a descoperit un leac nu mic,—credința,— care a făcut prin sine posibil, ceia ce era imposibil legeĭ. Dacă decĭ și scriptura dice că dreptul prin credință va fi viŭ, ne-acceptând mântuirea prin lege, și Abraam prin credință s-a justificat, e cert că puterea credințeĭ e mare. «Cum că cel ce nu împlinește legea e blestemat, eară cel ce dă atențiune credințeĭ e drept, faptul e învederat; dară că acel blestem nu maĭ există acum, de unde poțĭ, dice, a ni proba aceasta»? Abraam a fost maĭ 'nainte de lege, noĭ însĕ o-dată intrațĭ sub jugul sclavieĭ, ne-am constituit vinovațĭ

blestemuluĭ. Decĭ cine e acel ce a deslegat blestemul? La acestea iată cât de repede respunde. Eraŭ suficiente cele dise maĭ sus; căcĭ cel o-dată justificat şi mort legeĭ, şi acătat de o viaţă nouă, cum ar maĭ putea fi vinovat blestemuluĭ? Dară el nu se mulţemeşce numaĭ cu acestea, ci discută chestiunea şi din alt punct de vedere, dicênd: „Christos ne-a rescumparat din blestemul legeĭ, făcêndu-se pentru noĭ blestem, căcĭ scris este: blestemat e tot cel spânḑurat pe lemn" (Vers. 13) Şi cu tóte acestea poporul era vinovat de alt blestem, care ḑice: „Blestemat este tot cel ce nu va implini cele scrise în cartea legeĭ aceştia" (Deuter. 27, 26.). Dară ce este aceasta? Poporul de sigur că era vinovat, căcĭ nu a stat în lege şi nicĭ că a împlinit'o tótă; dară Christos din alt blestem l-a eliberat. „Blestemat este cel spânḑurat pe lemn". — Decĭ fiind-că şi cel ~~spânḑurat eblestemat~~, şi cel ce calcă legea earăşĭ e blestemat, el ca cel ce urma a deslega acel blestem, fără a se face vinovat luĭ, în locul aceluia a luat asupra sa pe acest din urmă, ca prin acesta să deslege pe cela-l'alt. Intocmaĭ ca şi cu un condamnat la mórte, când un altul iresponsabil preferă de a muri în locul luĭ, cu care ocasie 'l scapă de pedeapsă, tot ast-feliŭ a făcut şi Christos.—Fiind că el nu era sub blestemul călcăreĭ legeĭ, a primit pe acesta în locul celuĭ dintêĭ, ca ast-feliŭ să'l deslege. „Pĕcat n-a facut, si nicĭ vicleşug nu s-a aflat în gura luĭ" (Isaia 53, 9). Decĭ precum prin mórtea luĭ ceĭ ce urmează a muri s-aŭ izbăvit de mórte, tot aşa şi prin blestemul pe care l-a primit i-a izbăvit de blestem. „Pentru ca binecuvêntarea lui Abraam să vină peste ginţi" (Vers, 14). Cum să vină peste ginţi? „In semânţa

ta, dice, se vor bine-cuvênta tóte națiunile" (Genesa. 22, 18), adecă in Iisus Christos. Dacă aceste cuvinte s-ar fi dis pentru Iudeĭ, ce rațiune ar fi fost ca tocmaĭ ceĭ vinovațĭ blestemuluĭ pentru călcarea legeĭ, tocmaĭ iĭ să devină motiv de bine-cuvêntare? Căcĭ nimenĭ din ceĭ blestemațĭ nu póte împărtăși pe altul de bine-cuvêntarea, de care chiar el este lipsit. De aicĭ, decĭ, e cert, că pentru Christos s-aŭ dis tóte acestea, căcĭ el a fost sĕmânța luĭ Abraam, prin el națiunile se vor bine-cuvênta, și ast-feliŭ la dênsul se raportă promisiunea spirituluĭ, ceia ce și Pavel arătând dice: „Pentru ca prin credință să primească promisiunea spirituluĭ". Dară fiind-că Charul spirituluĭ nu se pogóră asupra celor nerecunoscătorĭ și respingătorĭ, de aceia maĭ 'ntâiu se bine-cuvintează și li se ridică blestemul, apoĭ fiind justificațĭ prin credință 'șĭ atrag asupra-li Charul spirituluĭ. Ast-feliŭ că crucea a deslegat blestemul, credința a introdus justificarea, și justificarea a atras Charul sântuluĭ spirit.

„Fraților, dupre om vorbesc: așezămantul (testamentul) unuĭ om, dacă este întărit, nimenĭ nu-l desființază, saŭ adaoge ceva noŭ" (Vers. 15). Ce însamnă aicĭ: „dupre om vorbesc"? Adecă din exemple omeneștĭ. Căcĭ de oare-ce a vorbit de scripturĭ, de minunile săvêrșite printre iĭ, de cele ce a pătimit Christos și de Patriarch, era necesar a da exemple și din viața comună. Acésta era obicinuința luĭ Pavel, ca vorbind să îndulcească cuvêntul și să-l facă a fi bine primit de auditorĭ și maĭ bine priceput de ceĭ greoĭ la minte. Ast-feliŭ bunăoară către Corinthenĭ, dice: „Cine îngrijasce de turmă, și din laptele eĭ nu mânâncă"? (I. Corinth. 9, 7), și către Ebreĭ: Așezământul (testamen-

tul) are putere numaĭ asupra celor morţĭ; întru cât însĕ traiesce testatoriul el nu are nicĭ-o putere" (Ebreĭ 9, 17). şi în multe locurĭ ar găsi cineva întroduse ast-feliŭ de silogisme. Acelaşĭ lucru şi Dumnedeŭ l' face dese-orĭ în Vechiul Testament; aşa bună-óră zice: „Aŭ dóra va uita femeea pe pruncul sĕŭ"? (Isaia 49. 15), şi earăşĭ: „Nu cumva va dice olariuluĭ (creatura luĭ) óla: ce facĭ"? (ibid. 29, 16). Şi la Profetul Osia (cap. 2) imitează pe bărbatul despreţuit de femee. Deasemenea şi în tipurĭ ar putea vedea cineva multe exemple luate din viaţa omenească, ca de exemplu când profetul 'şĭ pune cingătórea şi întră în căsuţa olariuluĭ. — Şi ce voeşce el (Pavel) cu acest exemplu? Voiesce să arate că credinţa era maĭ veche, eară legea maĭ nouă şi temporală, şi dată ca să pregătească credinţa. Pentru aceia dice: „Fraţilor, dupre om vorbesc", Maĭ sus 'ĭ numesce lipsiţĭ de minte, eară aicĭ fraţĭ, atrăgêndu-ĭ cu vorbele, în acelaşĭ timp şi mângâindu-ĭ. „Nimenĭ nu desfiinţază aşezământul unuĭ om, daca este întărit". «Dacă, dice, un om óre-care dispune de averea sa prin testament, nu cumva va îndrăzni cineva a strica disposiţia luĭ, saŭ a maĭ adaoge ceva? Decĭ dacă aceasta se petrece cu ómeniĭ, cu atât maĭ mult fiind vorba de Dumnedeŭ». Şi cuĭ a lăsat Dumnedeŭ prin testament? „Luĭ Abraam, dice, şi seminţieĭ luĭ s-aŭ dat făgăduinţele. Nu dice: seminţiilor luĭ, ca de multe, ci ca de una singură „şi în semânţa ta", care este Christos. Aceasta dic însĕ: aşezământul cel întărit de Dumnedeŭ în Christos, nu-l póte desfiinţa legea, care s-a dat cu patru sute treĭ-decĭ de anĭ maĭ târdiŭ,

ca să desființeze făgăduința. Căci moscenirea dacă este din lege, nu mai este din făgăduință; eară lui Abraam Dumnedeŭ a fost chărazit'o prin făgăduință.“ (Vers 16—18). Iată, deci, cum însu-și Dumnedeŭ a dispus luĭ Abraam, și prin semânța luĭ a regulat ca să ajungă bine cuvêntările luĭ la ginți; deci, dară, cum e cu putință ca legea să le restórne tóte acestea? Dară fiind-că exemplul acesta nu avea putere în totul de a atrage auditoriul cătră subjectul ce'l preocupa, de aceia a și dis maĭ dinainte: „Dupre om vorbesc“. Din acest exemplu să nu-ți închipuĭ ceva rêŭ despre magnificența luĭ Dumnedeŭ. Observă exemplul de la început. A promis luĭ Abraam că prin semânța luĭ se vor bine-cuvênta națiunile, dară semânța luĭ după trup este Christos. Legea a venit după patru sute treĭ-deci de anĭ. Dară dacă legea chărăzesce bine-cuvêntările, viața și îndreptarea, promisiunea aceea este desființată. Apoĭ nimenĭ nu desființază un testament al unuĭ om, întărit în regulă, și testamentul luĭ Dumnedeŭ după patru sute treĭ-zecĭ de anĭ se desființază? Dacă ceia ce a promis prin acel așezământ nu împlinesce, ci alt-cineva intervine în locul luĭ, apoĭ acela se desființază. Și cum s'ar putea întâmpla aceasta? Din ce causă, dice, s-a dat legea? „Pentru călcările de lege“ (Vers. 19). Așa dară nicĭ legea nu e de prisos. Vedĭ cum el pe tóte le observă de o dată? Cum întrebuințază miĭ de ochĭ? După ce el a ridicat credința la locul eĭ și a aratat'o de maĭ veche, ca nu cumva să'țĭ închipuĭ că legea este de prisos, vine și îndreaptă și această parte, arătând că nu în zadar a fost dată, ci spre o mare folosință, „Pentru călcările de lege“, adecă ca nu cumva Iudeiĭ să viețuiască fără sfială, și alunecând în relele cele maĭ marĭ, și ast-feliŭ în

loc de frîŭ legea îi stă de faţă certând, îndreptând, împedecând contravenirile la ordinile luĭ D-ḑeŭ, de şi nu tóte, cel puţin o parte din ele. Aşa că nu puţin este câştigul resultat din lege. Însĕ până când? „Pană ce va veni semânţa, cariea i s a dat fagăduinţa“ (Vers 19), adecă până va veni Christos. Deci dacă legea a fost dată până la Christos numaĭ, de ce acum o târeşcĭ maĭ de parte fară timp? „Rânduită prin Ingerĭ în mâna unuĭ mijlocitoriŭ.“ Aicĭ prin cuvêntul de Ingerĭ înţelege sau pe preoţĭ, sau chiar pe Ingerĭ, cariĭ aŭ servit la darea legeĭ. — Mijlocitoriŭ numesce aicĭ pe Christos, arătând că a existat mai 'nainte de lege, şi că legea el a dat'o.

„Mijlocitoriul nu este al unuia, eară Dumneḑeŭ unul este“ (Vers. 20). Ce ar putea ḑice aicĭ ereticiĭ? Căcĭ dacă pasagiul de la Ioan (cap. 17, 3) „singur adevĕrat“ nu lasă pe fiul a fi Dumneḑeŭ adeverat, apoĭ nicĭ pe Dumneḑeŭ, prin aceia că se ḑice: „eara Dumneḑeŭ unul este“. Dacă însĕ se ḑice de Dumneḑeŭ Tatăl şi de Dumneḑeŭ Fiul, e cert că vorbindu-se de Dumneḑeŭ Tatăl şi numindu-l adevĕrat, adevĕrat este şi Fiul. «Eară mijlocitoriul, ḑice, se face mijlocitoriŭ între doĭ. Dară al cuĭ mijlocitoriŭ a fost Christos? Aşa dară e cert că a fost mijlocitoriŭ între Dumneḑeŭ şi ómenĭ»? Veḑĭ cum arată, că şi legea el a dat'o? Dară dacă el a dat'o, tot el era stăpân de a o şi desfiinţa. „Decĭ óre legea este contra fagăduinţelor luĭ Dumneḑeŭ“? (Vers. 21), căcĭ dacă bine-cuvêntările s-aŭ fost dat seminţiĭ luĭ Abraam, eară legea introduce blestemul, apoĭ legea a fost contra făgăduinţelor luĭ Dumneḑeŭ. Cum resolvă el objecţiunea? Maĭ 'ntêiŭ tăgăduiesce ḑicênd: „să nu fie“, apoĭ continuând ḑice: „căcĭ dacă s-ar

fi dat legea care să póta viŭ-face (vivifica), de sigur că îndreptarea ar fi fost din lege“. Ceia ce dice, așa și este. «Dacă în lege, dice, aveam speranța vieței, și legea ar fi avut puterea mântuirei nóstre, 'póte că bine aĭ fi vorbit; dară dacă te mântuiescĭ prin credință, chiar dacă eraĭ sub blestem, cu nimic nu aĭ fost vătămat venind credința, care tóte le spală. Dacă făgăduința e dată prin lege, după dreptate te temĭ ca nu cădênd de la lege să cadĭ din justificare; dară dacă pentru aceasta a fost dată, ca să îngrădească pe toțĭ, adecă să mustre și să arate propriile lor greșale, nu numaĭ că nu te împedecă de a te folosi de făgăduință, ci chiar conlucrează spre a reuși». Aceasta invederând'o, dicea: „Dară scriptura a închis tóte sub pĕcat, ca ast-feliŭ făgăduința să se dee prin credința luĭ Iisus Christos, celor ce cred“ (Vers. 22.). Fiind că Iudeiĭ nicĭ macar că simțiaŭ greutatea pĕcatelor lor, eară nesimțind nicĭ iertarea nu o doreaŭ, a dat legea, ca să scótă la lumină ranele, și ast-feliŭ să dorească medicul. Când el dice: „a închis“, însamnă că le-a dovedit, le-a dat la lumină, și că dovedindu-se a fost cuprinșĭ de grózā. Aĭ vĕdut, decĭ, că nu numaĭ că nu este contra făgăduințelor luĭ D-deŭ, ci că chiar a fost dată pentru aceste făgăduințĭ? Dacă legea ar fi căutat numaĭ să-șĭ resbune contra omuluĭ și să-șĭ mențină autoritatea, póte că bine s'ar fi dis așa; dară când se întâmplă cu totul alt-ceva, când tóte le făcea pentru om, cum de dicĭ, că a fost contra promisiunilor luĭ Dumnedeŭ? Dacă legea nu ar fi fost dată, toțĭ s-ar fi abătut la pĕcate, și nu ar fi maĭ remas nicĭ un Iudeŭ, care să asculte de Christos. Acum, însĕ, legea fiind dată, două lucrurĭ a reușit de-o dată; ânteiŭ invățând pe ceĭ băgătorĭ de samă

de a practica virtutea, și al doilea, convingêndu-ĭ de a-șĭ cunósce propriile greșale, ceia ce maĭ ales 'ĭ și făcea pe dênșiĭ maĭ bine-voitorĭ în a căuta pe fiul luĭ Dumnedeŭ. Decĭ ceĭ ce nu aŭ credut in el, causa a fost, că nu 'și-aŭ cunoscut propriile lor pĕcate. Eară aceasta învederând-o, dice: „Căcĭ nesciind dreptatea luĭ Dumnedeŭ, și căutând să-șĭ stabilească dreptatea lor, nu s-aŭ supus dreptățeĭ luĭ Dumnedeŭ“ (Rom. 10, 3.).

„Maĭ 'nainte de a veni credința, eram păzițĭ sub lege, închișĭ fiind spre credința care era să ni se deschidă“ (Vers. 23.). Aĭ vĕdut cât de clar a presentat ceia ce am fost dis? „Eram păzițĭ“ și „închișĭ“ nimic alta nu învederează, de cât siguranța resultată din poruncile legeĭ. Ca cum parecă fiind îngrădițĭ cu un zidiŭ mare și stăpânițĭ de jur împrejur, așa eraŭ iĭ stăpânițĭ de lege, care'ĭ ținea în credință. „In cât legea ne-a fost învățĕtoriŭ (pedagog) în Christos, ca să ne îndreptăm prin credință“ (Vers. 24). Dară pedagogul nu lucrează contra dascalulu, ci chiar conlucrează, scăpând pe tênĕr de orĭ-ce rĕutate, și primesce cu tótă rîvna de a-ĭ prepara la lecțiunile date de dascal; când însĕ tênĕrul ajunge în stare de destoinicie, pedagogul se departează. De aceia dice: „Eară venind credința“, care duce la barbat desăvêrșit, „nu maĭ suntem sub pedagog. Căcĭ toțĭ sunteți fiĭ aĭ luĭ Dumnedeŭ prin credința în Christos Iisus“ (Vers. 25. 26). Decĭ, dacă legea a fost pedagog, și sub dênsa eram păzițĭ și închișĭ, nu era contra charuluĭ, ci chiar conlucrătóre; dară acum când charul a venit, și legea încă stăpânesce, de sigur că e contra. Dacă noĭ suntem datorĭ de a ieși întru întimpinarea cha-

rului și a-l primi, eară legea ne îngrădesce, atunci de sigur că este vătămată mântuirea nóstră. Precum luminarea luminează în timpul nopței, eară dacă se luminează de diuă ne face a nu vedea sórele, și în asemenea cas nu numai că nu ni folosesce, ci încă ne și vatămă, tot ast-feliŭ și legea, care ni opune mai mari obstacule. Deci tocmai cei ce o păzesc acum, aceia sunt carii o clevetesc. Dară apoi și pedagogul se face ridicol în ochii tênĕrului, când sosind timpul de a se departa de el nu înțelege, și se încearcă încă de a-l stăpâni. De aceia și dice Pavel: „Dară venind credința, nu mai suntem sub pedagog“ așa că acum nu mai suntem cătuși de puțin sub pepagog. „Căci toți fii ai lui Dumnedeŭ sunteți“. Vai! câtă putere are credința, și cât de bine o descopere, cu cât înaintează mai mult! Mai 'nainte el a arătat că ii eraŭ fiii lui Avraam: „Sciți, dară, că cei ce sunt din credință, aceia sunt fiii lui Avraam“, acum, însĕ, el arată că și ai lui Dumnedeŭ. „Căci toți fii ai lui Dumnedeŭ sunteți, dice, prin credința lui Iisus Christos“. Apoi fiind-că a pronunțat ceva mare și minunat, arată și modul înfierei. „Căci câți în Christos v-ați botezat, în Christos v-ați îmbrăcat“ (Vers. 27). Și de ce n-a dis óre: câți în Christos v-ați botezat, din Dumnedeŭ v-ați născut? căci aceasta era resultatul firesc al ideei. Ceia ce el pune aice e fórte înfricoșătoriŭ. «Dacă Christos este fiul lui Dumnedeŭ, eară tu te-ai îmbrăcat în el avêndu-l în sine-ți și identificându-te cu el, te-ai ridicat la o afinitate cu el și te-ai făcut la feliŭ». „Nu este Iudeŭ saŭ Elin, nu este rob sau slobod, nu este parte bărbătească saŭ femeească; căci toți unul sunteți în Iisus Chris-

tos“ (Vers. 28). Aĭ vĕḑut suflet nesăţios? Ḑicênd că prin credinţă ne-am făcut fiiĭ luĭ Ḑumneḑeŭ, nu stă numaĭ aicĭ, ci caută să afle ceva maĭ mult, care ar putea să presinte maĭ clar unirea cea maĭ strînsă cu Iisus Christos, şi ḑicênd, că în «el v-aţĭ îmbrăcat», nicĭ cu acest cuvênt nu se mulţemesce, ci explicându-l pătrunde maĭ 'năuntrul acesteĭ unirĭ, şi ḑice; „Toţĭ unul sunteţĭ în Iisus Christos“, adecă, aveţĭ toţĭ aceiaşĭ formă şi acela'şĭ tip ca şi al luĭ Christos. Şi ce ar putea fi maĭ înfricoşat ca vorbele acestea? Elinul, Iudeul şi sclavul de maĭ 'nainte, nu are forma vre-unuĭ înger saŭ archanghel, ci a însuşĭ stăpânuluĭ a tóte; cu faţa veselă el păşesce înainte, arătând în el pe Christos. „Eara de sunteţĭ aĭ luĭ Christos, semânţa luĭ Abraam sunteţĭ, şi moscenitorĭ dupre făgăduinţa“ (Vers 29). Aĭ vĕḑut cum, ceia-ce ḑicea maĭ 'nainte despre semânţa luĭ Abraam, a probat'o acum, că luĭ şi seminţieĭ luĭ aŭ fost date bine-cuvêntările?

„Decĭ ḑic, că întru câtă vreme moscenitoriul este prunc, întru nimic nu se deosebesce de serv, de şi este stăpân a tóte, ci este sub epitropĭ şi iconomĭ, până la data pusă de tatal seŭ. Astfeliŭ şi noĭ, când eram pruncĭ, eram aservitĭ sub elementele lumeĭ“ (Cap. 4, 1—3). Sub cuvêntul de prunc el nu înţelege aicĭ vîrsta, ci judecata, arătând că Dumneḑeŭ din început voia să ni dăruiască charurile sale, dară fiind-că ne găsiam în stare de pruncie, ne-a lăsat sub stăpânirea elementelor lumeĭ, adecă novoluniile şi sâmbetele. «Decĭ dacă acestea vĕ pun şi acum sub lege, ḑice, nimic alta nu fac de cât că vĕ înapoiază earăşĭ la timpul prunciei, de şi de alt-feliŭ sunteţĭ în vîrsta bărbătească acum». Veḑĭ la ce duce observarea ḑilelor? Pe

Domnul și stăpânul a tóte 'l pune în rândul servilor. „Când, însĕ, a venit plinirea timpuluĭ, a trimis Dumneḑeŭ pe fiul seŭ cel născut din femee, născut sub lege, ca pe ceĭ de sub lege să-ĭ rescumpere, pentru ca să primim înfierea“ (Vers. 4. 5). Aicĭ el pune douĕ cause, cum și douĕ succese resultate din întrupare: isbăvirea de rele și acordarea bunurilor; ceia ce nu era posibil nimănuĭ a realisa, de cât numaĭ luĭ. Și care aŭ fost acele bunurĭ? A ne scóte de sub blestemul legeĭ, și a ne aduce la înfiere. „Pentru ca pe ceĭ de sub lege să-ĭ rescumpere“, ḑice, și „ca să primim înfierea“ Bine a ḑis „ca să primim“, căcĭ prin aceasta arată, că înfierea nĭ era datorită nouĕ. Dumneḑeŭ de la început a făgăduit luĭ Abraam, eară acele făgăduințĭ s-aŭ realisat după cum a probat'o aceasta prin multe fapte și citate din scriptură. Și de unde e cert că noĭ ne-am făcut fiiĭ luĭ? Maĭ ântĕĭ a ḑis, că ne-am îmbracat în Christos, fiul luĭ, și apoĭ că am primit spiritul înfiereĭ. Nu am fi putut 'a-l numi tată, dacă maĭ 'ntêiŭ n'am fi fost fiiĭ luĭ. Decĭ, dacă charul ne-a făcut liberĭ, în loc de robĭ, în loc de pruncĭ ne-a făcut barbațĭ, și în loc de streinĭ clironomĭ, cum nu ar fi cea mai próstă și cea maĭ grozavă nerecunoscință din parte-ne, de a-l părăsi și de a ne re'n'órce la cele dintĕĭ? „Atuncĭ, însĕ, ne-cunoscênd pe Dumneḑeŭ, serveațĭ celor ce din fire nu sunt Dumneḑeĭ; acum, însĕ, cunoscênd pe Dumneḑeŭ, saŭ maĭ bine dupa ce a-țĭ fost cunoscuțĭ de Dumneḑeŭ, cum vĕ întórcețĭ earășĭ la elementele cele slabe și sărace, cărora earășĭ din noŭ voițĭ a servi“? (Vers. 8. 9). Aicĭ el se adresează către ceĭ dintre ginţĭ. și ḑice că idololatriă este și observarea

ḑilelor, și că acum o maĭ mare pedeapsă aduce. Pentru care a și numit elementele dumnedeĭ nu din fire, voind a prepara același lucru, și a-ĭ pune pe dênșiĭ în maĭ mare agonie. Ceia ce ḑice, așa și este. «Atuncĭ ḑice, fiind întunecațĭ și trăind în rătăcire, vĕ tîrațĭ pe pământ; acum, însĕ, după ce ațĭ cunoscut pe Dumnedeŭ, saŭ maĭ bine ḑis, ațĭ fost cunoscuțĭ de dênsul, cum nu vĕ vețĭ atrage o maĭ mare osândă, cădênd după atâta îngrijire earășĭ în bóla de maĭ 'nainte? Căcĭ nu dóră ostenindu-vĕ voĭ a-țĭ aflat pe Dumneḑeŭ, ci pe când încă trăiațĭ în rătăcire, el însușĭ v-a smuls din ea și v-a atras la dênsul. Numesce elementele lumeĭ slabe și sarace, pentru că nu pot avea nicĭ o putere asupra bunurilor ce ni staŭ de față: „Ḑilele pazițĭ' și lunile, și timpurile și aniĭ" (Vers. 10). Din acestea se invederează că nu numaĭ circumcisiunea li predicaŭ aceia, ci și paza sărbătorilor și a lunilor nouă. „Mĕ tem de voĭ, ca nu cumva sa fi ostenit în zadar la voĭ" (Vers. 11) Aĭ vĕḑut îngrijirea apostolică? Aceia se clătinaŭ în credință, eară el tremură și-ĭ este frică. Pentru care cu multă sfiială și ḑice: „am ostenit la voĭ" ca și cum ar fi zis, «nu mă lipsițĭ de atâtea sudorĭ, ce am vărsat pentru voĭ». Ḑicênd: „mĕ tem", eară apoĭ adăogênd și „nu cumva", i-a bagat în luptă și i-a adus la bune speranțe. Nu a ḑis, în zadar m-am ostenit, ci „nu cumva în zadar m-am ostenit". «Un ast-feliu de naufragiŭ, ḑice, nu s-a întâmplat până acum, dară deja prevĕd furtuna și mĕ dóre. De aceia mĕ tem, însĕ nu m-am descurajat; voĭ sunteţĭ stăpânĭ de a îndrepta totul, și a vĕ re'ntórce la liniscea de maĭ 'nainte».

Apoĭ intinḑênd pare-că mâna unor naufragiațĭ, se pune pe sine la mijloc și ḑice: „Fi-țĭ ca mine,

căcî și eŭ sunt ca voî“ (Vers. 12). Aceasta el o dice către ceî dintre Iudeî, și de aceia se pune pe dênsul la mijloc, ca astfel să-ĭ pótă convinge a se departa de la cele vechĭ. «Chiar dacă nu ațĭ fi maĭ avut alt exemplu, dice, ajunge totușĭ a vĕ uita la mine în urma uneĭ ast-feliŭ de transformărĭ, și a vĕ încuraja. Ia privițĭ, dice, la mine; și eŭ dóră am pătimit de acestea maĭ de mult, când ardeam de zeluł cel mare pentru lege, și cu tóte acestea nu m-am temut maĭ in urmă de a părăsi legea și viața Iudaică de pe atuncĭ. Și voĭ cunóscețĭ acestea clar, cu ce exagerație chiar mĕ țineam pironit de Iudaism, și cum după aceia l-am părăsit cu maĭ multă ardóre» Decĭ bine a făcut el, de a spus vorbele de maĭ sus; căcĭ mulțĭ dintre ómenĭ, chiar de li s-ar arăta miĭ de resóne și juste chiar, totușĭ maĭ curând sunt atrașĭ de un conațional al lor; și când vĕd pe un altul făcênd aceleașĭ lucrurĭ, fac și iĭ așa. „Fraților roguvĕ, întru nimic nu m-ați nedreptățit“. Privesce cum earășĭ 'i salută cu numele de onóre; acelașĭ lucru 'l face și cu amintirea charuluĭ. Decĭ fiind-că i-a mustrat cu multă asprime și peste tot locul li-a confruntat faptele, și i-a arătat ca călcătorĭ de lege, și în multe locurĭ i-a rănit cu cuvintele, earășĭ se dămolesce și-ĭ curtenesce, usând de cuvinte mult maĭ blânde. Căcĭ precum a curteni pe cineva într'una este a-l moleși cu totul, tot așa și a vorbi într'una bățos este a-l îndărătnici. De aceia tocmaĭ acest bun'l întrebuințază el peste tot locul cu măsură. Ia privesce acum, cum li se justifică de cele vorbite, arătând că el nu a spus acelea, ca cum l-ar urĭ fără reson, ci a făcut'o mișcat de grija cea mare, ce o are pentru dênșiĭ. Și fiind-că el li-a dat o lovitură puternică care a pricinuit o rană adâncă, vine acum prin aceastá mângâere a li astupa rana, ca cu nisce unt

de-lemn. Arălând el că vorbele pronunţate nu eraŭ isvorite nicĭ din ură şi nicĭ din duşmănie, lì amintesce de dragostea lor către dênsul, şi ast-feliŭ pune apologia sa la un loc cu laudele adresate lor. „Rogu-vě fraţilor, întru nimic nu m-aţĭ nedreptăţit“. „Sciţĭ că fiind slab cu corpul v-am predicat evanghelia, şi pentru ispita ce era în corpul meŭ nu m-aţĭ despreţuit“ (Vers. 13, 14). Dară nu e lucru mare de a nu nedreptăţi pe un altul, căcĭ chiar cel maĭ ordinar om nu ar primi ca să vatăme pe unul, care cu nimic nu l'a nedreptăţit, şi numaĭ să caute al supara în zadar. «Voĭ, însě nu numaĭ că cu nimic nu m-aţĭ nedreptăţit. ci încă 'mi-aţi arătat o favóre nespusă.» Decĭ să nu-ţi închipuĭ că el care s-a bucurat de atâta îngrijire din parte-li, le spune acestea din duşmănie. «Decĭ dacă, dice, nu le vorbesc acestea din duşmănie, urmează că din iubire către voĭ, din grija ce o port pentru voĭ». „Rogu-vě, cu nimic nu m-aţi nedreptăţit“. Nimic nu póte fi maĭ blând, nicĭ maĭ plăcut şi maĭ afectos, ca acel suflet sânt! Aşa dară nicĭ vorbele de maĭ 'nainte nu eraŭ resultate din vr'o mânie neraţionată, nicĭ că eraŭ isvorîte din vr-o patimă a sufletuluĭ luĭ, ci din prea marea îngrijire ce o avea pentru iĭ. Şi ce dic: nu m-aţĭ nedreptăţit? căcĭ voĭ aţĭ, arătat cel maĭ mare interes şi preocupaţiune pentru noĭ. „Căcĭ sciţi, dice, că fiind slab cu corpul v-am predicat evanghelia, şi pentru ispita ce era în corpul meŭ, nu m-aţĭ despreţuit“. Dară ce voesce el să spună prin aceste cuvinte? «Am fost alungat, dice, am fost biciuit, am suferit miĭ de primejdiĭ predicându-vě vouě, şi totuşĭ voĭ nu m-aţĭ despreţuit». Aceasta e ceia ce dice: „pentru ispita ce era în corpul meŭ, nu m-aţĭ despreţuit“. Aĭ vědut înţelepciune? Continuând apoĭ cu ordinea apo-

logiei luĭ earăşĭ se întórce către dênşiĭ, şi arată câte a pătimit pentru iĭ. «Dară, dice, nimic din tóte acestea nu v-a scandalisat, şi nicĭ nu m-aţĭ despreţuit pentru patimĭ şi persecuţiunĭ;—tóte acestea el le numesce: slăbăciune şi ispită, —„ci m-aţĭ primit ca pe ângerul luĭ Dumnedeŭ". Decĭ, cum nu póte fi ab-urd, că fiind persecutat şi alungat voĭ mĕ primiaţĭ ca pe îngerul luĭ Dumnedeŭ, eară acum când vĕ îndemn şi vĕ povăţuesc la cele necesare, să nu mĕ primiţĭ»?

„Care, decĭ, era fericirea vóstrĕ? Mĕ marturisesc vóuĕ, că de era posibil aţĭ fi scos ochiĭ voştri şi 'ĭ-aţĭ fi dat mie. Decĭ duşman facutu-m-am vouĕ, pentru că vĕ vorbesc adevĕrul"? (Vers. 15. 16). Aicĭ el esită şi óre cum se uĭmesce. şi caută a afla de la dênşiĭ causa schimbăreĭ lor. «Cine v a amăgit, dice, şi v-a făcut ca în altfeliŭ să vĕ arătaţĭ cătră noĭ? Nu voĭ sunteţĭ ceĭ ce ne urmaţĭ şi ne serveaţĭ, şi ni aduceaţĭ ce era maĭ respectat de cât ochiĭ? Ce s-a întâmplat decĭ? De unde e duşmănia? De unde e bănuiala? Că v-am vorbit cele adevĕrate? Dară pentru acesta trebuia încă ca maĭ mult să ne respectaţĭ şi să ne serviţĭ; acum însĕ: „Duşman facutu-m-am vouĕ, pentru că vĕ vorbesc adevĕrul„? «Eŭ, dice nu cunosc altă causă, de cât că v-am vorbit cele adevĕrate». Privesce acum, cu câtă umilinţă se justifică el, căcĭ nu a căutat a proba imposibilitatea de a li vorbi lor aşa, din spirit de duşmanie,—ca resultată din aprecierile ce el le avea pentru dênşiĭ, ci din acele pe care iĭ le aveaŭ faţă de dênsul. Nicĭ macar n-a dis: şi cum voĭ maĭ puteţĭ suferi pe cel biciuit, pe cel alungat, pe cel ce a pătimit atâ'a pentru voĭ, eară acum vĕ invidiază? ci tocmaĭ de la acelea cu care iĭ se făleaŭ 'şĭ trage resonămintele, dicênd

cum de răbdaţĭ ca cel respectat de voĭ, cel pe care-l primiaţĭ ca pe un înger, să fie recompensat ast-feliŭ? „Vĕ râvnesc iĭ, dară nu spre bine, ci voiesc sa vĕ scóţă de la noĭ, pentru ca voĭ să-ĭ rîvniţĭ pe iĭ“ (Vers. 17).—Rîvna, însĕ, este şi bună, este şi rea; rîvna bună e când cineva rîvnesce de a imita virtutea, eară rîvna rea când se silesce a atrage de la virtute pe cel ce o face. Dară tocmaĭ aceasta se şi încearcă acum aceĭ amăgitorĭ de a face; aĭ scóte de la cunoscinţa desăvêrşită şi aĭ aduce la acea ciuntită şi falşă, nu cu altă intenţiune, de cât ca pe de-o parte iĭ să se aşeze în rândul dascalilor, eară pe voĭ, cariĭ sunteţĭ cu mult maĭ superiorĭ lor, să vĕ pună în rândul discipulilor. Căcĭ aceasta se învederează prin ḍicerea: „ca voĭ sa-ĭ rîvniţĭ pe dênşiĭ“. «Eŭ, ḍice, voiesc cu totul din contra: ca voĭ să fiţĭ regula (κανὼν) lor şi exemplul celor maĭ perfecţĭ; ceia ce a şi fost, pe când eram la voĭ». Pentru care şi adaoge ḍicênd: „Bine este a fi rîvnitorĭ în tot timpul, eară nu numaĭ când sunt la voĭ“ (Vers. 18). Aicĭ el dă a înţelege, că lipsa luĭ de acolo a provocat acele scandale, şi că principalul stă tocmaĭ, ca nu numaĭ faţă cu dascalul să aibă discipuliĭ cuvenita judecată, ci şi în lipsa luĭ. Decĭ, fiind-că iĭ nu ajunsese încă la desăvêrşire, apoĭ el face totul, numaĭ ca să-ĭ introducă în ea. „Copiiĭ meĭ, pe cariĭ earăşĭ cu durere vĕ nasc, pănă ce să va forma Christos între voĭ“ (Vers. 19). Privesce-l, cât e de tulburat, cât e de alarmat! „Fraţiĭ meĭ, rogu-mĕ voue“, „copiiĭ meĭ, pe cariĭ earăşĭ cu durere vĕ nasc“. Imitează pe muma, care tremură pentru copiiĭ eĭ. „Pănă ce se va forma Christos între voĭ“. Aĭ vĕḍut

afecțiune părintască? Aĭ vědut tristeța demnă de apostol? Aĭ vědut ce țipet de jale a scos, maĭ amar chiar de cât a femeilor care nasc? «Ațĭ corupt, dice, chipul luĭ Dumnedeŭ, ațĭ perdut înrudirea, și ațĭ alterat fața vóstrě; avețĭ nevoe acum de renascere și de reformare totală, și cu tóte acestea eŭ încă vě numesc: copiiĭ meĭ,— de și voĭ sunteţĭ avorturĭ și monștri». De cât nu vorbesce el așa, ci maĭ cu încunjur, fiind-că nu voiesce a răni, și nicĭ a adaoga rănĭ peste rănĭ, ci-ĭ cruță. Precum doctoriĭ ceĭ înțelepțĭ nu de-o da à vindecă pe ceĭ căduțĭ în vre-o bólă îndelungată, ci-ĭ părăsesc pentru moment, ca nu cumva prin presența lor să se împuţineze bolnaviĭ, și să se peardă, tot așa și acest fericit apostol. Durerile ce le simța eraŭ destul de grele, afecțiunea-ĭ era destul de mare, însě și pěcatul lor nu era maĭ pe jos. Ceia ce dic tot-deauna și nu voiŭ înceta de a dice, este că chiar o mică contravențiune schimbă fața întreagă a lucruluĭ și o vatămă. „Așĭ fi voit ca acum să fiŭ la voĭ, și să'mĭ schimb vocea“ (Vers. 20). Ia privesce-l cât e de nerăbdătoriŭ și de înferbântat, și cum nu póte să-șĭ înădușe aceste sentimente. Dară ast-feliŭ este iubirea; nu se mulțămesce numaĭ cu vorbe, ci caută și realisarea dorinților eĭ. Și de ce doresce el a fi present printre dênșiĭ? „să-mĭ schimb vocea“, dice, adecă să plângă și să verse lacrimĭ, și tóte să le prefacă în jale. Prin epistolă nu putea să arăte lacrimile și jalea, și de aceia e aprins și caută presența lor. „Că nu mě pricep de voĭ“. «Nu am ce să dic, nu sciŭ ce să judec. Cum sě face că voĭ cariĭ v-ațĭ ridicat la înălțimea ceriurilor,—prin periculele pe care le-ațĭ răbdat pentru credință, prin minunile pe care le-ațĭ făcut tot prin credința,—fără de veste să vě pogorițĭ la atâta micime, să fițĭ trașĭ la circumcisiune și la serbarea Sâmbetelor, și să vě lipițĭ

de cei ce Iudaisază» ? Pentru aceasta la începutul epistolei dicea: „Mě mir, că așa de curând vě abateți de la evanghelie“, eară aicĭ: „Nu mě pricep de voĭ“, ca și cum ar fi dis: ce voiŭ spune? ce voiŭ vorbi? ce să înțeleg? nu mě pricep. Pentru care simța nevoea de a plânge cu suspine, cum făceaŭ și profeții față de Iudeiĭ abătuțĭ. Și aceasta este o specie de îndreptare, adecă nu numaĭ a sfătui, ci a și jeli pe cineva. De alt-feliŭ și către Mileteni dicea: „Treĭ anĭ de-a rândul, nu am încetat cu lacrimĭ de a vě sfătui pe voĭ“ (Fapt. 20, 31). Aceasta o dice și aici prin cuvintele: „sa-mĭ schimb vocea“. Când noĭ ne găsim în vre-o incertitudine saŭ în vre-o strîmtorare, venită asupră-ne, în contra asceptărilor nóstre, sfârșim prin a ne cufunda în lacrimĭ amare.

Decĭ, fiind-că a certat, a dojenit, și earășĭ a mângâeat, și earășĭ a suspinat,—bocetele luĭ, însě, nu aŭ fost numaĭ spre mustrarea lor, ci și spre mângâere; căcĭ ele nicĭ nu îndărătnicesc ca certarea, și nicĭ nu moleșază ca mângâerea, ci este un medicament amestecat, care are multă putere în sfătuirĭ;—decĭ fiind-că a plâns cu jale și ast-feliŭ li-a îmblândit cugetele lor, și maĭ mult 'ĭ-a atras către el, earășĭ se întórce la luptele luĭ, arătând că inse-șĭ legea nu maĭ voiesce a fi păzită. Maĭ sus ei a adus exemplul cu Abraam, eară acum pune înainte legea, carea îndeamnă nu numaĭ de a nu maĭ fi păzită, ci chiar de a fi îndepărtată, ceia ce este și maĭ grozav. «Așa că, de voițĭ a vě supune legeĭ, dice, depărtați-vě de ea; aceasta o pretinde înse-șĭ ea». Dară nu dice chiar în așa feliŭ, ci o apucă din altă parte, amestecând tot-o-dată și o istorie veche: „Spuneți-mĭ, dice, ceĭ ce voițĭ sa fițĭ sub lege, aŭ nu ascultațĭ de

lege"? (Vers. 21). Bine dice el: „cei ce voiți", căci dacă vorbele acestea nu sunt continuarea ideilor de mai înainte, sunt însĕ cu privire la disputa lor nefolositóre. Lege el numesce aici cartea facerei, ceia ce de multe ori o repetă, numind ast-feliŭ întregul Vechiŭ Testament. „Că scris este, că Abraam a avut doi fii, unul din servitóre, și altul din cea liberă" (Vers. 22). Earăși se ridică la Abraam, nu dóră că face cu aceasta vre-o repetare de idei, ci pentru că mare era printre Iudei credința despre acest Patriarch, arătând tot-o dată că de acolo tipurile 'și aveaŭ începutul, și că cele presente în el se preînchipuiaŭ. Și mai 'ntéiŭ arătându-i ca fiind fii ai lui Abraam,—fiind-că fiii Patriarchului nu eraŭ în același grad de demnitate, căci unul era născut din servitóre, eară cela-l-alt din cea liberă,—probează că ii nu numai că sunt fii, dară încă că sunt tot așa ca și cel liber și nobil. Atât de mare este puterea credinței. „Dară cel din servitóre s'a nascut dupre corp, eară cel din cea liberă dupre făgăduință". (Vers. 23). Și ce înseamnă: „dupre corp"? Fiind-că ii diceaŭ, că credința ne unesce cu Abraam, și se părea auditorilor ca improbabil, ca cei ce nu eraŭ născuți din el să se numească fii ai lui, de aceia el dovedesce că lucrul acesta de necredut s-a făcut de sus. Căci Isaac nu s'a născut dupre regula naturei, nici dupre legea mariajului și nici dupre puterea corpului, și totuși a fost fiŭ adevĕrat, de și s-a născut din corpuri mórte și din mitra Sarei deasemenea mórtă. Nu corpul a lucrat concepția, și nici sperma a făcut pe prunc, căci mitra era mórtă, atât din causa vîrstei, cât și din slăbire,—ci cuvêntul lui Dumnedeŭ l-a creat. Cât pentru cel din servitóre, însĕ, lucrurile nu s-aŭ petrecut așa, ci acesta este născut și după obiceiul mariaju-

luĭ, și după legele natureĭ. Și totușĭ cel ce nu s-a născut dupre corp, a fost maĭ respectat ca cel născut dupre corp, căcĭ nascerea dupre corp, nu face pe cineva maĭ de respectat, ci din contra. Nascerea carea nu este dupre corp, e și maĭ miraculósă și maĭ spirituală ; dovada o avem din cele două nascerĭ arătate maĭ sus. Ismail s-a născut dupre corp, cu} adevĕrat, însĕ a fost serv ; și nu numaĭ atâta, dară a fost și scos din casa părințească ; pe când Isaac, cel născut dupre făgăduință, ca fiŭ și liber, era stăpân al tuturor. „Care sunt alegoriĭ" (Vers. 24). Abusiv a numit el alegorie, în loc de tip. Ceia ce dice, așa și este. Această istorie nu represintă numaĭ aceasta, după cum se pare, ci și altele proclamă ; fapt pentru care s-a și numit alegorie. Dară ce anume proclamă ? Nimic alta, de cât tóte cele presente. „Acestea, dice, sunt cele două așezăminte, unul din muntele Sinaĭ, ce nasce spre servitute, care este Agar" (Vers. 24). Și cine sunt „acestea" ? Mumele acelor copiĭ, Sara și Agar. Ce „sunt"? Cele două testamente, cele două așezăminte, cele două legĭ. Dară, fiind-că în istoria aceasta a fost amestecate nume de femeĭ, el a persistat în denumirea genuluĭ, arătând din numele acestea o mare continuitate de ideĭ și o mare asemănare. Și cum arată acestea din nume ? „Căcĭ Agar semnifică muntele Sinaĭ, care este în Arabia". (Vers. 25) Servitoarea se numea Agar, eară muntele Sinaĭ ast-feliŭ se traduce în limba loculuĭ. Ast-feliŭ că toțĭ ceĭ născuțĭ sub imperiul Vechiuluĭ Testament, forsamente sunt sclavĭ. Căcĭ muntele acela, pe care s-a dat vechiul așezământ, fiind omonim cu servitórea, cuprinde și Ierusalimul. Aceasta este, ceia-ce el dice : „Este alăturea cu Ierusalimul de acum", adecă, se megieșesce,

se atinge. Și ce resultă de aicĭ? Că nu numaĭ aceea a fost sclavă, și sclavĭ a și născut, dară și acesta, adecă Vechiul Testament, al căria tip a fost servitórea. Căcĭ și Ierusalimul se găsesce megieș cu muntele acela omonim cu sclava, și că în acest munte s-a dat și așezămêntul. Și acum unde este și tipul Sareĭ? Ascultă: „Eară Ierusalimul de sus este liber“ (Vers. 26); așa dară și ceĭ născuțĭ din el nu sunt sclavĭ. Tipul Ierusalimuluĭ de jos a fost Agar, ceia ce e cert de la numele munteluĭ; eară tipul Ierusalimuluĭ de sus este biserica. Și cu tóte acestea el nu se mulțămesce numaĭ cu tipurile, ci pune de față și pe Profet, carele 'șĭ dă aceeașĭ părere. „Veselesce-te cea stearpă carea nu nascĭ, scóte voce și strigă, ceea ce nu aĭ durerĭ, că maĭ mulțĭ sunt fiiĭ pustiuluĭ, de cât aĭ aceleĭ ce are barbat“. (Vers. 27). Dară cine óre e cea stearpă, și care e pustiul? Óre nu e învederat că este biserica celor dintre gințĭ, care a fost lipsită de cunoscința luĭ Dumnedeŭ? Cine e aceea care avea barbat? Nu e cert că era sinagoga? Și cu tóte acestea a biruit'o cea stearpă, prin nascerea de fiĭ mulțĭ. Aceea avea o singură națiune, cea Iudaică, pe când fiiĭ bisericeĭ aŭ umplut Elada, țerile barbare, pămêntul, marea și intreaga lume. Aĭ vĕzut cum ni-aŭ prescris cele viitóre, Sara prin fapte, eară Profetul prin vorbe? Judecă: Isaia o a numit stearpă, și tot el a arătat'o ca născênd mulțĭ fiĭ. Aceasta s-a intâmplat cu Sara in mod tipic, căcĭ deși ea a fost stearpă, totușĭ a devenit mumă a uneĭ marĭ mulțimĭ de nepoțĭ. Luĭ Pavel, însĕ, nicĭ aceasta nu-ĭ e de ajuns, ci încă insistă a cerceta și cum a devenit ea mumă, pentru ca și de aicĭ sa pótă trage conclusiunea și să pótă apropia tipul de adevĕr. Pentru care și adauge, dicênd: „Noĭ

însĕ, fraţilor, ca şi Isaac suntem fiiĭ făgăduinţeĭ“ (Vers. 28). Deci biserica nu numaĭ că a fost stearpă la început ca şi Sara, şi după aceia nu numaĭ că a născut mulţĭ fiĭ, dară încă că a născut astfeliŭ, după cum a născut Sara. Precum pe aceea nu a făcut'o mumă natura ci făgăduinţa luĭ Dumnedeŭ;— cuvêntul luĭ Dumnedeŭ pronunţat a fost: „Eŭ la anul, tot pe timpul acesta voiŭ veni, şi Sara va avea fiŭ“ (Genesa 18, 10),—care cuvênt intrând în mitra ei a conceput pruncul,—tot aşa şi la renascerea nóstră nu conlucrează natura, ci numaĭ cuvintele luĭ Dumnedeŭ, pronunţate prin gura preotuluĭ, pe care le sciŭ credincioşiĭ; aceste cuvinte renasc pe cel ce se botează în eolimvitra cu apă, şi-l formează, ca şi în mitra femeeĭ. Aşa dară suntem fiĭ născuţĭ din cea stearpă, însĕ liberĭ. Şi care e această libertate, ar dice cine-va, pe când Iudeiĭ stăpânesc şi bat pe ceĭ ce cred, aşa că ceĭ ce sunt creduţĭ ca liberĭ sunt persecutaţi? De acestea se întâmplaŭ pe acel timp, pe când credincioşiĭ eraŭ persecutaţĭ. - Insĕ, nicĭ aceasta să nu vĕ tulbure, dice, căcĭ şi aceasta a anticipat'o prin tip, de vreme ce şi Isaac fiind liber, a fost persecutat de Ismail. Pentru care şi adauge dicênd: „Dară precum atuncĭ cel născut dupre corp persecuta pe cel nascut dupre spirit, astfeliŭ şi acum. Insĕ ce dice scriptura? A isgonit pe fiul servitóreĭ, pentru că nu va clironomisi fiul serveĭ cu fiul celeĭ libere“. (Vers. 29, 30). Dară ce? Aceasta e tótă mângâerea, ca să ni arăţĭ că ceĭ liberĭ vor fi persecutaţi de către ceĭ sclavĭ? «Nu, dice, nu mĕ mărginesc aicĭ numaĭ, ci ascultă şi cele ce urmează, şi atuncĭ veĭ capata mângâere în-deajuns, ca să nu te împuţinezĭ în persecuţiunĭ». Şi care sunt acestea? „A isgonit pe fiul ser-

vitórei, pentru că nu va clironomisi cu fiul celei libere". Aĭ vedut resplata tirănieĭ temporale şi a indrăsneleĭ necuviincióse? Cade copilul din bunurile părintescĭ, şi devine fugariŭ rătăcind împreună cu muma luĭ. Tu însĕ gândesce-te la înţelepciunea celor spuse. Nu dice, că fiind că persecuta, a fost numaĭ isgonit, ci încă că nu va clironomisi. Nu a căutat numaĭ să-l pedepsască pentru persecutarea luĭ temporală,—căcĭ aceasta e puţin lucru,—ci încă nu l-a lăsat a se împărtăşi de cele pregătite copilului, arătând că şi fără persecutare, aceasta i-a fost prescrisă de sus; că desmoscenirea nu 'şi-a avut începutul din persecuţiune, ci din hotărârea luĭ Dumnedeŭ. Şi nu a dis: nu va clironomisi fiul luĭ Abraam, ci „fiul servitóreĭ", numindu-l aşa, din causa nascereĭ luĭ înjosite. Sara a fost stearpă; dară şi biserica celor dintre ginţĭ a fost stearpă. Vezĭ cum prin tóte acestea se păstrează tipul? Căcĭ precum aceea în toţĭ aniĭ dinainte n-a născut, şi tocmaĭ la bătrâneţe adâncĭ a devenit mumă, tot aşa şi aceasta; când a sosit plinirea timpurilor, atuncĭ nasce. Aceasta şi profeţiĭ o spuneaŭ maĭ 'nainte, dicênd: „Veselesce-te cea stearpă, carea nu nascĭ, scóte voce şi strigă cea fără durerĭ de nascere, că maĭ mulţĭ sunt fiiĭ pustiiuluĭ, de cât aĭ celeĭ ce are barbat", numind ast-feliŭ biserica. Nu cunoscea atuncĭ pe Dumnedeŭ; când însă l-a cunoscut, a biruit pe cea cu mulţĭ copiĭ, adecă sinagoga. „Drept aceia, fraţilor, nu suntem fiĭ aĭ celeĭ serve, ci aĭ celeĭ libere" (Vers. 31.). Tóte acestea el le sucesce în tóte părţile şi le mişcă, voind a arăta, că faptul n'a fost întâmplătoriŭ, ci a fost prescris de sus cu mulţĭ anĭ maĭ 'nainte. Decĭ, cum nu e absurd, ca cel

[illegible] ainte de Dumneḑeŭ să se bucure de libertate, acum de bună voea lor se'şĭ bage capul sub jugul sclávieĭ ?

Apoĭ maĭ pune şi o altă causă, carea să-ĭ convingă de a remânea în credinţă. „Staţĭ în libertatea, cu carea Christos ne-a rĕscumparat“ (Cap. 5. 1). «Nu cumva póte v-aţĭ eliberat inşi-vĕ, ca să alergaţĭ earăşĭ la stăpânirea dintéiŭ»? Altul este care v-a rĕscumpărat, altul este care a plătit pentru voĭ preţul rescumpărăreĭ. Vedĭ, prin câte ideĭ-ĭ intórce de la rătăcirea Iudaică? Maĭ 'ntéiŭ arată, că este cea maĭ de pe urmă prostie de a dori ca din liberĭ să devină sclavĭ; al doilea, că se vor arata nerecunoscătorĭ către binefăcătoriul lor, despreţuind pe binefăcătoriŭ, şi îmbrăţoşând pe cel ce-ĭ face sclavĭ; al treilea, că nu e cu putinţă aceasta, «căcĭ legea, ḑice, nu maĭ are nicĭ-o stăpânire asupra vóstrĕ, pe câtă vreme o altă lege v-a cumparat odată de la cea dintéĭ». Ḑicênd „staţĭ“, arată cât de mare era frămantarea lor sufletească. „Şi nu vĕ încurcaţĭ earăşĭ în jugul sclávieĭ“. Sub numele de jug se arată lor insuportabilul, la care se expun: când însĕ ḑice, „eărăşĭ“, arată marea lor nesimţire. «Dacă, ḑice, aţĭ fi fără experienţă de greutatea aceluĭ jug, nu aţĭ fi vrednicĭ de atâta osândă; dară dacă voĭ cunósceţĭ din experienţă greutatea juguluĭ, şi totuşĭ vĕ băgaţĭ de bună voe în el earăşĭ, de ce iertare veţĭ putea óre să fiţĭ vrednicĭ»? „Iată eŭ, Pavel, vĕ ḑic voué, că de vĕ veţĭ circumcide, Christos nu vĕ va folosi“. (Vers. 2). Privesce, câtă ameninţare! Cu drept cuvênt, decĭ, a dat anathemeĭ şi pe îngerĭ. Dară óre cum nu-ĭ va folosi cu nimic Christos? Nu a inventat el dóră această părere, ci a decis în mod hotărîtoriŭ, fiind de-ajuns credinciosia persóneĭ in loc de orĭ-ce altă probă. Pentru aceia an-

ticipând el ḑice: „Iată eŭ, Pavel, vĕ ḑic vouĕ“, ceia ce arată pe omul convins de cele ce spune. Dară noĭ vom maĭ adăoga încă pe lângă cele ḑise. Cum nu va folosi óre Christos, pe cel ce se circumcide? In adevĕr, faptul e cert, că cel ce se circumcide o face aceasta fiind-că se teme de lege; cel ce se teme de lege, însĕ, nu crede în puterea charuluĭ, eară cel ce nu crede, nu va câştiga nimic de la cel în care n-a creḑut. Şi earăşĭ: cel ce se circumcide, face legea stăpână; dacă însĕ o consideră de stăpână, apoĭ de ar contraveni chiar la cele maĭ micĭ ordinaţiunĭ şi pe cele maĭ marĭ le ar pázi, el totuşĭ cade sub blestem; supunêndu-se pe sine blestemuluĭ şi respingênd libertatea acordată de credinţă, cum se va putea mântui? Dară dacă trebuie a vĕ spune şi ceva paradox, apoĭ adaog: că un ast-feliŭ de om nu crede nicĭ în Christos şi nicĭ în lege, ci stă la mijlocul drumuluĭ, voind a câştiga şi dintr'o parte şi din ceea-l-altă, pentru care nicĭ-o-dată, şi nicĭ din vre-o parte se va folosi cu ceva. Apoĭ ḑicênd că cu nimic nu se va folosi, o invederează aceasta prin probe scurte şi enigmatice, ḑicênd: „Marturisesc fie-căruĭ om circumcis, că datoriŭ este de a împlini întreaga lege“. (Vers. 3). «Pentru ca să nu credĭ că eŭ vorbesc acestea din spirit de duşmănie, ḑice, iată că vĕ spun nu numaĭ vouĕ, ci şi tuturor celor circumscişĭ, „că datoriŭ este de a împlini întreaga lege“, adecă de a vĕ ţinea de cele legiuite». Căcĭ, precum cel ce din liber, cum era, s-a făcut singur sclav, nu maĭ póte face ce voieşce, ci se găsesce sub stăpânirea tuturor legelor sclăvieĭ, ast-feliŭ e şi cu legea: când te-aĭ însărcinat de a face ceva cât de mic din lege, tu singur te-aĭ bagat sub jug, şi ţi-aĭ atras asupră-ţĭ întregul despotism. Tot ast-feliŭ se intâmplă şi cu moscenirile bunurilor pămêntene: cel ce nu se atinge de

nimic din averea lăsată de reposat, este în totul dispensat de borlucurĭ şi de procese; eară cel ce ar pune mâna pe ceva cât de mic, chiar dacă nu ar răpi întreaga avere, s'a făcut responsabil de tot, de şi el n-a luat de cât o parte din avere. Ast-feliŭ se întâmplă şi cu legea, nu numaĭ pentru ceia ce am dis maĭ sus, dară şi pentru alt-ceva; trebuie a se păzi tóte cele legiuite. De exemplu: circumcisiunea are de dênsa legat sacrificiul şi păzirea dilelor; sacrificiul earăşĭ este legat de paza dilelor şi a loculuĭ rânduit; locul earăşĭ miĭ de modurĭ de curăţire (sacrificiĭ de expiaţiune), éară sacrificiile de expiaţiune, care preced pe cel d'întâiŭ, introduc earăşĭ o puzderie de alte şi variate observărĭ. Nu e permis a aduce sacrificiŭ cel necurat; nu e permis a calca în templu, şi în fine multe de acestea. Prin o singură poruncă, decĭ, legea târăşce după sine o mulţime de alte ordinaţiunĭ. Dacă te circumcidĭ, şi nu în diua a opta; dacă aĭ făcut'o aceasta în diua a opta, însĕ nu a fost sacrificiŭ, saŭ că de a fost sacrificiŭ, nu a fost la locul rânduit, saŭ că de şi s'a făcut la locul orânduit, nu s-aŭ observat tóte cele legale, saŭ că tóte cele legiuite s-aŭ observat, însĕ individul n-a fost curat, saŭ că la curăţirea luĭ n'a observat tóte cele prescrise, apoĭ atuncĭ tóte sunt anulate şi fără vre-o putere. De aceia şi dice apostolul: „datoriŭ este a împlini întreaga lege".

«Dacă legea este stăpână, împlinesce nu numaĭ parte din ea, dice, ci întreagă, eară de nu este stăpână, atuncĭ nicĭ parte din ea nu eşcĭ ţinut a îndeplini». „V-aţĭ depărtat de Christos; voĭ, cariĭ vĕ justificaţĭ prin lege, din char a-ţĭ cădut". (Vers. 4). Decĭ, după ce maĭ 'nainte a pregătit pe auditorĭ, la urmă se pronunţă, şi arată periculul cel maĭ grozav. Pentru că, în definitiv, cu ce se va alege la urmă

cel ce și legea o calcă, căci nu póte să se mântuiască de acolo, și cade și din Char? Ce alt va culege de cât o pedeapsă indispensabilă, cea dintéiŭ neputênd a-l ajuta, eară cel de al doilea (charul) neputêndu-l suferi?

Mărind, decĭ, frica lor, și sguduindu-li cugetele, și arătandu-li complectul naufragiŭ pe care-l vor suferi, deschide în apropierea lor limanul cel mântuitoriŭ al charuluĭ; ceia ce face peste tot locul, declarând mântuirea prin char maĭ ușóră și maĭ sigură. „Căcĭ noĭ prin credință asceptăm speranța justificăreĭ în spirit“ (Vers. 5). «Nu avem nevoe de nimic din acele legiuite, dice; căcĭ ajunge numaĭ credința a ni procura spiritul, eară prin spirit justificarea, cum și alte multe bunătățĭ». „Căcĭ în Iisus Christos nicĭ circumcisiunea póte ceva, nicĭ ne-circumcisiunea, ci credința carea se lucreadă prin iubire“ (Vers. 6). Vedĭ cum la urmă el se asvîrle în luptă cu maĭ mult curaj? «Cel ce s-a îmbracat în Christos, dice, să nu se maĭ preocupe de acestea». Maĭ sus el dicea, că circumcisiunea este vătămătóre; dară cum aice el o pune ca indeferentă? Indeferentă este pentru ceĭ ce aŭ avút'o maĭ 'nainte de credință, nu însě și pentru ceĭ ce aŭ primit'o după credință. Privesce, cum a scos'o el, și a pus'o la un loc cu ne-circumcisiunea; eară credința este aceea, carea face diferența între dênsele. Precum cel ce adună luptătorĭ pentru circ, nu se uită dacă sunt gârbovĭ, saŭ cârnĭ, negri saŭ albĭ, căcĭ tóte acestea nu-l intereseaza cu nimic la încercările luĭ, ci caută numaĭ ca să fie vînjoșĭ, puternicĭ și cunoscătorĭ de această artă, tot așa și cel ce voiesce a se înscrie în testamentul noŭ; lipsurile corporale nu-l vatămă cu nimic, și nicĭ nu-l folosesc, dacă nu le ar avea. Dară ce înseamnă dicerea: „care se lucrează prin iubire“? Aicĭ 'i-a

rănit cu o rană adâncă, probându-li că dacă iubirea lor în Christos nu este inrădăcinată bine, apoi această iubire s-a transformat în o portiță ascunsă, pe unde se pot furișa in sufletele lor tóte patimile. Ceia ce se cere, nu este numai a crede, ci a și sta în credință iubind. Ca și cum pare-că li-ar fi dis: «dacă iubeați pe Christos dupre cum trebuia, nu ați fi desertat din libertate la sclăvie, nu ați fi părăsit pe cel ce v'a eliberat, și n'ați fi insultat pe eliberatorul vostru». Mai face alusiune aici și la cei ce-i invidiaŭ pe dênșii, arătând că și aceia n-ar fi cutezat a face aceasta, dacă ar fi avut iubire către dênșii. Mai voesce încă prin aceste cuvinte, a li corecta viața lor. „Alergați bine; cine v-a oprit ca să nu ascultați de adevĕr"? (Vers. 7). Cuvintele aceste nu sunt a le unui om care întreabă, ci a le unui om care nu mai scie ce să dică, și care se bocesce într'una. «Cum, dice, vi s-a intrerupt un drum atât de lung? Cine a putut să facă aceasta»? Voi carii erați superiori tuturor și vĕ găseați în rândul dascalilor, nu ați rĕmas acum nici în rândul discipulilor macar. Ce s-a petrecut? Cine a făcut aceasta»? Tóte acestea sunt vorbele unui acusatoriŭ și a unuia care jălesce mai ales, după cum dicea și mai 'nainte: „Cine va fermecat"?

„Aceasta înduplecare nu este de la cel ce v-a chemat" (Vers. 8). «Nu pentru aceasta va chemat pe voi Christos, ca să vĕ clătinați în așa mod; nu a legiferat el acestea ca voi să trăiți ca Iudeii». Dară ca să nu dică cineva póte: «de ce măresci lucrul într'atâta și-l îngreuiedi cu vorba? O singură poruncă din lege am pădit și noi, și ne'nspăimânți cu atâtea»? Ascultă, cum el infricosează nu cu cele presente, ci cu cele viitóre, dicênd astfeliŭ: „Puțin aluat dospesce tótă frământătura" (vers.

9). «Tot astfeliŭ e şi cu voĭ, ḑice; un reŭ cât de mic dacă nu e corectat, va avea o mare putere asupra vóstrĕ, şi vĕ va re'ntórce earăşĭ la Iudaism, precum aluatul dospesce frămăntarea». „Eŭ am încredere de voĭ în Domnul, că alt-nimic nu veţĭ cugeta“ (Vers. 9) Nu ḑice: nu cugetaţĭ, ci „nu veţĭ cugeta“, adecă că vĕ veţĭ corecta; nicĭ nu ḑice: sciŭ, ci „am încredere“. «Cred în Dumneḑeŭ, ḑice, şi invocând de la el ajutoriŭ, am încredere că vĕ veţĭ îndrepta». Nu ḑice apoĭ: am încredere în Domnul, ci „am încredere de voĭ în Domnul“; aşa că peste tot locul el amestecă acusaţiunile la un loc cu laudele. Ca cum pare că ar fi ḑis: «eŭ cunosc discipulii meĭ, sciŭ apoĭ şi uşurinţa de a vĕ corecta; decĭ am încredere pe de-o-parte în Domnul nostru Iisus Christos, carele nu lasă pe nimenĭ să se peardă, eară pe de-alta în voĭ, carii iute vĕ veţĭ putea reculege şi recâştiga ce a-ţĭ perdut». In acelaşĭ timp 'i şi îndeamnă de a pune şi iĭ sirguinţă, pentru că nu e posibil de a câştiga ceva de la Dumneḑeŭ, dacă nu vom conlucra şi noĭ. „Eară cel ce vĕ tulbură, va purta pedeapsa, orĭ-care va fi“. Din amândouĕ părţile-ĭ mângâe, şi din acelea cu care-ĭ încuraja, şi din acelea cu care aceia-ĭ amăgea, saŭ li profetizaŭ. Tu, însĕ te gândesce, cum el nicăirĭ n-a pus numele acelor intriganţĭ, ca nu prin aceasta să devină încă şi maĭ insolenţĭ. Ceia ce el ḑice, aşa şi este. «Nu pentru că voĭ nu veţĭ cugeta nimic altă, aceia carĭĭ sunt causele amăgireĭ vóstre, vor fi scutiţĭ de osândă, nu, c vor fi pedepsiţĭ; căcĭ nu e drept ca sîrguinţa unor să devină încurajare de rele obiceiurĭ pentru alţiĭ Eară aceasta se face, pentru ca să nu maĭ tulbure şi pe alţiĭ». El nu a ḑis simplu: ceĭ ce vĕ tulbură, c ridicându-şĭ vocea, a adaos: „orĭ-care ar fi“.

„Eŭ însĕ, fraţilor, dacă predic circumcisiunea, pentru ce mai sunt persecutat“? (Vers. 11) Fiind-că 'l defăĭmaŭ că în multe el Iudaiza, şi ca un ipocrit 'şĭ prefăcea predica, privesce cum el 'ĭ întimpină cu curaj, invocându-ĭ pe dênşiĭ chiar de martur̆ĭ. «Sciţĭ şi voĭ, dice, că pretextul persecuţiunilor mele acesta este, că adecă ordon a se departa de lege; dară dacă predic circumcisiunea, pentru ce maĭ sunt persecutat? Pentru nimic alta nu pot să mĕ acuse ceĭ dintre Iudeĭ, de cât pentru aceasta. Dacă li-aşĭ fi permis ca să creadă împreună cu obiceiurile lor părinţescĭ, de sigur că nicĭ ceĭ ce aŭ credut şi nicĭ ceĭ ce n-aŭ credut n-ar fi defăĭmat, pe cel ce cu nimic nu le-a sguduit moravurile lor». Dară ce? N-a predicat el óre circumcisiunea? N-a circumcis însu-şĭ el pe Timotheiŭ? Ba da, l-a circumcis. Apoĭ atuncĭ cum de dice, nu predic? Şi de aicĭ tu poţĭ afla exactitatea luĭ Pavel. El n-a dis: circumcisiune nu săvêrşesc, ci: „nu predic“, adecă, nu ordon a crede în ea. «Să nu o ieĭ aceasta, dice, ca certificarea din parte-mĭ a vre-uneĭ dogme; am circumcis, însĕ nu am predicat circumcisiunea». „Atuncĭ a încetat scandalul cruceĭ“, adecă, se ridică pedeca, obstacolul, dacă este aşa cum diceţĭ voĭ. Nu atâta scandaliza pe Iudeĭ crucea, cât 'i scandaliza predica, că nu trebue a se maĭ supune legilor părinţescĭ. Ast-feliŭ bună-óră când iĭ aŭ târit pe Stefan înaintea sinedriuluĭ nu aŭ dis: că acesta se închină celuĭ crucificat, ci, că vorbesce contra legeĭ şi contra loculuĭ celuĭ sânt. Şi pe Iisus pentru aceasta-l acusaŭ, că strică legea. De aceia şi dice Pavel: «dacă s-a fost permis de a se circumcide, iată că nu maĭ póte fi nicĭ o inimiciţie contra cruceĭ şi a prediceĭ. Dară dacă în fie-care di strigă contră-ne, cum de ne acusă pentru aceasta? Contra me tocmaĭ de aceasta s-aŭ revoltat,

fiind-că am întrodus în templu pe un necircumcis. (Tit). Decĭ, óre așa de prost sunt, dice, că permițêndu-se circumcisiunea, eu totușĭ 'mĭ causez atâta vatamare zadarnică, și pun atâta pedică crucei luĭ Christos? *Privițĭ, decĭ, și vedețĭ că noĭ pentru nimic* alt nu suntem resboițĭ în așa mod, de cât pentru circumcisiune. Așa de prost am fost óre, ca să mě scârbesc pentru un lucru de nimic și pe alțiĭ să scandalisez»? A numit scandal pedeca crucei, fiind-că și cuvêntul crucei aceasta ordona, și aceasta maĭ ales era care scandaliza pe Iudeĭ, și 'ĭ impedica de a primi crucea, că adecă se ordona a se departa de obiceiurile părințeșcĭ. „Fie ca să dispară toțĭ ceĭ ce vě strică" (Vers. 12). Privesce, cât e de amărât contra inșělătorilor! Pe la începutul epistoleĭ el arunca acusațiunea contra celor înșelațĭ, numindu-ĭ fara de minte, de două orĭ în șir: acum, însě, după ce i-a certat bine și i-a corectat, se intórce contra înșelătorilor. De aicĭ se cuvine a vedea voĭ și înțelepciunea luĭ, cum îndeamnă și cumințesce pe aceștia ca pe fiiĭ luĭ, cariĭ sunt în posibilitate de a se corecta; pe când pe înșelătorĭ 'ĭ taie din rădăcină, ca pe nisce străinĭ și cuprinșĭ de bóle incurabile. Aceasta o are în vedere, când dice: „Va purta pedeapsa, orĭ-cine ar fi"; aceasta de asemenea, când ridicându-se cu tótă puterea asupra lor, și blestemându-ĭ dice „Fie ca să dispară toțĭ ceĭ ce vě strică". Și bine dice el acest cuvênt: vě strică, ceia ce nu înseamnă nimic alt, de cât că vě revoltează. Ceĭ ce aŭ părăsit țeara lor, și libertatea și înrudirea de maĭ 'nainte, și aŭ fost silițĭ de a căuta țerĭ străine, singurĭ s-aŭ expatriat și s-aŭ lipsit de Ierusalimul cel de sus, de cetatea cea liberă, fiind forsațĭ de a rătăci ca nisce prisonierĭ și bejenarĭ. Pentru aceia 'ĭ blestemă el. Ceia ce dice așa și este.

«Nimic nu'mi pasă de aceia; „De omul eretic, după una și a doua sfatuire, departeaza-te" (Tit. 3, 10); dacă voiesc, apoi nu numai circumcidă-se, ci chiar suprime-se cu totul». Dară unde sunt acei ce aŭ curajul de a se suprima pe sine, atrăgêndu-și blestemul asupră-li, defăimând și creațiunea luĭ Dumnedeŭ, și în același timp conlucrând împreună cu Manicheiĭ? Căcĭ aceștia dic că corpul este viclean și din materie vicleană; aceștia prin faptele lor daŭ motiv unor astfeliŭ de uriciôse credințĭ; aceștia sunt cariĭ 'șĭ taie membrul genital, căcĭ 'l cred de dușman și viclean. De cât cu maĭ mult cuvênt trebuiaŭ iĭ ca ochiĭ să-ĭ vatăme, căcĭ prin ochĭ intră pofta în spiritul omuluĭ. Însă nicĭ ochiĭ nu sunt causa și nicĭ vre-un alt membru corporal, ci numaĭ reaua intențiune. Maĭ mult încă. Dacă nu poțĭ tolera rĕutatea corpuluĭ, de ce nu taĭ limba din causa blasfimieĭ, mânile din causa răpirilor, piciórele pentru că calcă pe drumul viclenieĭ și al rĕutățeĭ, și cu un cuvênt întregul corp? Căcĭ și audul desfătându-se, de multe-orĭ a moleșit spiritul, și nările fiind atinse de un miros plăcut, aŭ fermecat cugetul, și l-aŭ ațițat spre plăcerĭ. Așa dară tóte să le tăiem, și mânile, și piciórele, și urechile, și nasul. Dară aceasta e cea maĭ grozavă nelegiuire și smintire satanicească. Decĭ trebuie a corecta numaĭ apucăturile cele rĕŭ nărăvite ale spirituluĭ. Numaĭ vicleanul demon, carele vecinic se bucură de vărsarĭ de sânge, l-a momit de a-șĭ sfărîma organele trupuluĭ, ca cum creatoriul a greșit făcêndu-le. Dară, dic iĭ, cum se face că corpul îngrășindu-se, pofta se aprinde? Dară și în acest cas pĕcatul e tot al sufletuluĭ; căcĭ dacă corpul se îngrașă nu e din causa luĭ, ci din causa spirituluĭ; el dacă ar voi ca corpul să slăbească, are tótă puterea pentru aceasta. Tu, însĕ, facĭ întocmaĭ ca și cel ce vede o casă óre care ardênd în flacărĭ și în loc să acusĭ pe cel

ce a dat foc, invinovăţescĭ flacârele, că din causa multor lemne asvîrlite pe foc, saŭ ridicat la înălţime; însĕ vina nu este a foculuĭ, ci a celuĭ ce a dat foc. Focul ni este dat pentru iluminat, încălzit şi hrană, cum şi pentru alte serviciĭ de acest feliŭ, nu insĕ pentru ca să ardă casele. Deaseminea şi pofta spre viaţa conjugală şi facerea de copiĭ nĭ s-a dat nu spre desfrînare şi curvie; sa dat ca tu să devĭĭ tată, şi nu curvariŭ; ca să vieţueştĭ legitim cu femeia ta, eară nu să o corupĭ în mod nelegiuit; pentru ca să laşĭ după tine semânţa ta, eară nu să vatâmĭ pe a altuia. A curvi nu este resultatul vre-uneĭ pofte naturale, ci e o insultă contra natureĭ; pentru că pofta caută numaĭ promiscuitate, însĕ nu de acest feliŭ. Acestea nu le-am spus acum fără vre-un scop, ci spre a le avea ca exord în luptele ce le vom desfăşura după aceasta; tot-odată spre a ne apara de la inceput contra celor ce dic că creaţiunea luĭ Dumnedeŭ este rea şi vicleană; contra celor cariĭ lăsând la o parte trândăvia spiritului se infuriadă contra corpuluĭ nostru şi-l defaimă, fapt, despre care vorbesce şi Apostolul Pavel, acusând nu trupul, ci cugetele cele drăceştĭ.

„Voĭ, însă, fraţilor, aţi fost chemaţĭ pentru libertate, numaĭ să nu întrebuinţaţĭ libertatea de pretext pentru corp“ (Vers. 13). De aicĭ în colo se pare că intră cu cuvêntul în partea morală, însĕ face o inovaţiune, ce n-a făcut'o în nicĭ una din epistolele sale. In adevĕr, tóte epistolele luĭ sunt împărţite în două părţĭ, din care partea ântĕĭ tratează chestiunĭ dogmatice, eară a doua tratează despre traiŭ şi chestiunĭ morale; aicĭ însĕ ajungênd la partea morală earăşĭ amestecă chestiunĭ dogmatice; earăşĭ să acaţă de acea parte în lupta luĭ contra Manicheilor. Dară ce inseamnă: „Numaĭ să nu întrebuinţaţĭ libertatea de pretext pentru corp“? «Va eliberat Chris-

tos, dice, de jugul sclaviei, și v-a lăsat stăpânî de a face ceia ce voițî, nu ca să usațî de putere spre rele, ci să vě ridicațî la o maî mare filosofie, pentru ca să dobândițî un maî mare motiv de recompensă». Fiind-că peste tot locul el numesce legea jug al sclavieî și atragere de blestem, pentru ca să nu bănuească cine-va că de aceia ordonă depărtarea de lege, spre a i se permite ca să trăiască nelegiuit, îndreaptă această bănuială, dicênd: că nu purtarea să devină nelegiuită, ci iubirea lor de înțelepciune să devină maî pre sus de lege. Legăturile (cătușele) legeî saŭ deslegat, eară eŭ dic aceasta, ca noî să devenim nu numaî umilițî, ci chiar maî înălțațî. Și cel ce curvesce, și cel ce trăiesce în feciorie, ambiî aŭ ieșit din măsurele legeî, însě nu în acelașî feliŭ; ci unul s'a pogorit la maî rěŭ, eară cela-l-lalt s'a ridicat la maî bine; unul a călcat iară cela-l-alt a întrecut legea. Aceasta dice și Pavel, «că a deslegat jugul de asupra vóstrě, nu ca să sărițî în sus de bucurie, nu ca să dațî cu piciorul, ci pentru ca fără de jug să pășițî maî frumos». Apoî arată și modul prin care s'ar putea reuși aceasta maî cu înlesnire. Și care e acel mod? „Prin iubire să servițî unul altuia“, dice. Aicî earășî face alusiune la aceia, că cearta, revolta, iubirea de ânteetate și ușurința aŭ fost causa rătăcireî lor; căcî muma eresurilor și a iubireî de stăpânire este pofta. Dicênd: „să servițî unul altuia“, a arătat că rěul de care eraŭ bântuițî 'șî-a luat începutul din prostie și îngâmfare, pentru care și dă medicamentul potrivit. «Voind a stăpâni pe alțiî v-ațî împerechiat între voî; eî bine, servițî unul altuia, căcî cu chipul acesta vě vețî reuni». Dară acest pěcat el nu-l spune pe față, ci pe față arată numaî doctoria, ca ast feliŭ să cunóscă și pe acela. Intocmaî ca și cum procedează cine-va cu cel desfrânat, că nu-l vorbesce nimica de desfrînare, ci îndeamnă necontenit la

cumpătare și înțelepciune. Cel ce iubesce, cum se cuvine, pe aprópele, nu încetează de a-ĭ servi maĭ umilit ca fie ce serv. Căcĭ precum focul móie ceara, tot ast-feliŭ și căldura dragosteĭ împrăscie orĭ ce îngâmfare și ușurătate maĭ iute chiar ca focul. Pentru aceia nicĭ nu dice el în mod simplu: iubițĭ-vĕ unul pe altul, ci „servițĭ unul altuia“, arătând prin aceasta o prietenie maĭ întinsă. După ce a desființat jugul legeĭ, pentru ca să nu sară în sus de bucurie și se apuce peste câmpĭ, li pune în gât un alt jug maĭ puternic de cât acela, însĕ maĭ ușor în același timp și mult maĭ plăcut. Apoĭ arătând și succesele acestuia, dice: „Pentru ca întreaga lege în un singur cuvênt se împlinesce, adecă într-aceasta: să iubescĭ pe aprópele tĕŭ ca pe tine însuțĭ“ (Vers. 14). Fiind că a învêrtit legea în tóte părțile, încheie la urmă: «eĭ bine, dacă voiescĭ, dice, a împlini legea, nu te circumcide, căcĭ nu în circumcisiune se îndeplinesce, ci în iubire». Privesce cum își ascunde durerea luĭ, care-l mișcă necontenit! După aceasta intră în partea morală. „Iară dacă vĕ mușcațĭ între voĭ și vĕ mâncațĭ, vedețĭ să nu vĕ nimicițĭ unul pe altul“ (Vers. 15). Nu afirmă faptul ca să nu-l îngreueze, însĕ-l cunósce petrecêndu-se, se vede, și de aceia vorbesce cu óre-care îndoială. El nu dice: fiind-că vĕ mușcațĭ și vĕ mâncațĭ între voĭ, ci „eară dacă vĕ mușcațĭ“ și cele-l-alte; și nicĭ nu afirmă, că se nimicesc uniĭ pe alțiĭ, ci „vedețĭ să nu vĕ nimicițĭ unul pe altul“, ceia ce este sfatul unuĭ om, care se teme și se asigură, eară nu a unuia ce acusă. Incă și de cuvinte el a făcut us într'un mod semnificativ, căcĭ nu a dis numaĭ „vĕ mușcațĭ“, ceia ce denotă pe om-ul înfuriat de mânie, ci și „vĕ mâncațĭ“, adecă persistațĭ în rĕutate. Cel ce mușcă 'șĭ-a împlinit patima mânieĭ luĭ, eară cel ce

și mânâncă, dă probă de cea maĭ grozavă sălbătăcie. Prin vorba de mușcăturĭ și mâncărĭ el nu înțelege pe cele corporale, ci pe cele spirituale, care sunt cu mult maĭ grozave. Nu a vătămat nicĭ-odată atît de mult cel ce a mâncat trup omenesc, pe cât a vătămat cel ce a înfipt mușcăturile luĭ în sufletul altuia; căcĭ pe cât sufletul e maĭ respectat de cât corpul, pe atât și mușcătura luĭ e maĭ grozavă. „Vedețĭ să nu vĕ nimicițĭ unul pe altul“. Acestea le dice, pentru că discordia și lupta sunt fapte destructive și nimicitóre atât pentru ceĭ ce le introduc, cât și pentru ceĭ ce le primesc; aceste fapte sfâșie totul, maĭ rĕŭ chiar de cum sfâșie molia hainele.

„Decĭ vĕ dic: umblațĭ dupre spirit și pofta corpuluĭ nu o vețĭ împlini“ (Vers. 16). Iată că arată și o altă cale, care face ușóră împliuirea virtuțeĭ, și reușesce în totul la cele dise, cale, care nasce iubirea. In adevĕr, nimic în lume nu póte face pe om de a fi iubitoriŭ, ca aceia de a trăi spiritualminte, și nimic nu póte convinge spiritul nostru de a persista în virtute, ca puterea cea mare a iubireĭ. Pentru aceia și dice: „umblațĭ dupre spirit, și pofta corpuluĭ nu o vețĭ împlini“. După ce el a spus aceia ce provócă bóla, acum spune și doctoria care dăruiesce sănătatea. Care este această doctorie și care e deslegarea de relele mencionate, de cât numaĭ de a viețui dupre spirit? De aceia a și dis el: „umblațĭ dupre spirit, și pofta corpuluĭ nu o vețĭ împlini“. „Cacĭ corpul poftesce împotriva spirituluĭ și spiritul împotriva corpuluĭ; și aceștia se împotrivesc unul altuia, că să nu facețĭ ceia ce ațĭ voi“ (vers. 17). Aicĭ unia se aruncă asupra apostoluluĭ și dic, că el a împărțit omul în două părțĭ, ca și cum omul ar fi făcut din două substanțe contrare, și cu modul acesta

introduce lupta corpului cu spiritul. Însĕ nu este așa câtuși de puțin. Aicĭ prin cuvêntul Σάρκα (σαρξ—κὸς= carne, trup) el nu numesce corpul (σῶμα), căcĭ de ar fi fost așa, apoĭ ce rațiune ar avea ḑicerea: „căcĭ poftesce împotriva spiritului“? Pofta nu este a corpuluĭ, ci a spiritului. Și aiurea ḑice Scriptura: „Doresce și se sfârșasce sufletul meŭ“ (Psalm. 84, 2), și „Ce poftesce sufletul tĕŭ și-ți voiŭ face“? și earășĭ „nu merge după pofta sufletuluĭ tĕŭ“; și earășĭ: „ast-feliŭ doresce sufletul meŭ“. Decĭ cum ḑice Pavel că „corpul (σάρξ) poftesce contra spirituluĭ“? El obicĭnuia a numi corp (σάρκα) nu natura corpuluĭ, ci reaua intențiune, precum când ḑice: „Voĭ nu sunteți în corp, ci în spirit“ și earășĭ: „eară ceĭ ce sunt în corp, nu pot să placă luĭ Dumneḑeŭ“ (Rom. 8, 9. 8). Dară ce vrea el să spună aicĭ? că trebue a omorî corpul? dară chiar el care ḑice aceste cuvinte, óre nu era îmbrăcat cu corp? De sigur că învățĕturile și aplecările cele rele nu provin de la corp, ci de la diavol, după cum și ḑice Ioan, cap. 8, 44. „Acela a fost ucidĕtoriŭ de ómenĭ de la început“. Așa dară ce spune el? Prin acest cuvênt (σάρκα) el numesce gândul cel pământesc, trândav și nepăsătoriŭ, ceia ce nu póte fi acusațiune asupra corpuluĭ, ci vinovăția spirituluĭ lenevit. Corpul este organ numaĭ al spirituluĭ, și nu s'a auḑit ca cineva să desprețniască și să urască organul, ci pe cel ce-l întrebuințază rĕŭ. Noĭ nu urîm ferul in sine, ci urim și pedepsim pe cel ce usază de fer spre a ucide ómenĭ. Dară și aceasta este o acusațiune contra corpuluĭ, ḑice, când el numesce greșalele spirituluĭ cu numele de σάρκα. Cât pentru mine, mărturisesc că corpul (σάρξ) este inferior spirituluĭ,

însĕ este și bun în același timp, căcĭ inferiorul unuĭ lucru bun nu póte fi rĕŭ, pe când rĕul nu este inferiorul binelui, ci cu totul contrar. Tu, însĕ, dacă poţĭ a arăta vre-un rĕŭ săvârșit de corp numaĭ, apoĭ acusă-l; eară dacă te încercĭ a-l defaima numaĭ din causa denumireĭ, apoĭ vedĭ că veĭ acusa și spiritul. Pentru că și om psichic se numesce acel ce e lipsit de adevĕr, cum și spirite viclene și rele se numesce în general mulţimea cea mare a dracilor. Pe lângă aceasta scriptura obicĭnuiesce a numi cu numele de σάρξ chiar misteriile, eară întreaga biserică este numită corpul luĭ Christos. Dacă voiescĭ apoĭ a vedea și faptele ce se săvârșesc prin corp, stinge simţurile cu cugetul tĕŭ, și veĭ vedea spiritul pustiŭ de orĭ ce cunoscinţă, și nimic ne maĭ cunoscênd, din cele ce scie. Căcĭ dacă puterea luĭ Dumnedeŭ de la crearea lumeĭ se vede în creaturĭ, cum vom vedea fără ochĭ? Dacă apoĭ credinţa este din cele audite, cum vom audi fără urechĭ? De asemenea și predicarea cuvêntuluĭ evangheliei s'a făcut cu ajutoriul limbeĭ și a piciciórelor. „Cum vor predica, dacă nu se vor trimite"? (Rom. 10, 5) Vedĭ cum serviciul corpuluĭ este causa a miĭ de bunătăţĭ? Dacă însĕ dice: „Corpul poftesce contra spirituluĭ", el vorbesce aicĭ despre cele douĕ ideĭ, despre bine și rĕŭ, căcĭ acestea sunt care se împotrivesc, eară nu spiritul și corpul. Dacă corpul și spiritul ar fi contrare, s'ar nimici unul pe altul, după cum apa nimicesce focul, și lumina pe întuneric. Dacă însĕ spiritul se îngrijesce de corp, și miĭ de neajunsurĭ sufere din causa luĭ, numaĭ ca să nu se despartă de el; dăcă apoĭ și corpul la rândul luĭ servesce spirituluĭ, și prin cele cincĭ simţurĭ 'ĭ introduce multă cunoscinţă de lumea exteriórá, și a fost creat tocmaĭ spre a servi de organ al energieĭ spirituluĭ, cum ar putea ele să fie contrare și să se

lupte unul contra celuĭ-l-alt? Eŭ, însĕ, le vĕd nu numaĭ că nu sunt contrare, cì încă într'un mare acord şi concedând unul altuia. Aşa dară apostolul nu vorbesce despre acestea, că adecă se opun unul altuia, ci despre lupta dintre gândurile cele bune şi cele rele; căcĭ a voi saŭ a nu voi, este acţiunea spirituluĭ. De aceia dice: „acestea se împotrivesc“, adecă să nu permiţĭ spirituluĭ de a purcede spre poftele luĭ cele rele şi viclene. Acestea le-a dis apostolul, întocmaĭ cum face pedagogul saŭ dascalul, care se teme de progresul discipulilor.

„Dară de sunteţĭ conduşĭ de spirit, nu sunteţĭ sub lege“ (vers. 18). Care póte fi aicĭ continuitatea ordineĭ de ideĭ? Fórte mare şi clară. Cel ce are spirit, după cum trebuie, stinge prin el orĭ-ce poftă rea şi vicleană; eară cel ce a scăpat de pofte, nu are nevoe de ajutorul legeĭ, fiind-că a devenit cu mult maĭ superior ordinaţiunilor legeĭ. In adevĕr, cel ce nu se mânie, de ce are nevoe să audă: „să nu ucidĭ“? Cel ce nu se uită cu ochĭ desfrânaţĭ, ce nevoe are să i se spună: „să nu precurvescĭ“? cine óre vorbesce despre fructul pĕcatuluĭ, celuĭ ce a scos din el până şi rădăcina rĕuluĭ? Mânia este rădăcina omoruluĭ, eară privirea curiósă este rădăcina precurvieĭ. De aceia dice: „Sunteţĭ conduşĭ de spirit, nu sunteţĭ sub lege“. Aicĭ mi se pare că şi aduce legeĭ o mare şi admirabilă laudă, adecă că legea a fost,—maĭ 'nainte de pogorârea Sf. Duch,—de aceiaşĭ tărie şi în aceiaşĭ ordine cu a sântuluĭ Duch; însĕ pentru aceasta nu maĭ e nevoe de a remânea încă sub pedagog. Atuncĭ de sigur că eram sub lege, pentru ca de frică să alungăm poftele,—ne-arătându-se încă Sf. Duch; dară acum charul fiind dat nouĕ, şi poruncindu-ni nu numaĭ a ne departa de ele, ci

chiar a le vesteji cu desăvêrşire şi a ne înălţa la o viaţă maĭ bună, unde maĭ este necesitate de lege? Ce necesitate maĭ are, acel ce de la sine săvêrşesce chiar cele maĭ marĭ lucrurĭ? Filosoful de sigur că nu are nevoe de dascal. «Decĭ, de ce, ḑice, vĕ batjocorițĭ înşi-vĕ pe voĭ, căcĭ pe când maĭ 'nainte vĕ predasețĭ spirituluĭ, acum vĕ punețĭ alăturea cu legea»?

„Eară faptele corpuluĭ sunt invederate, şi sunt acestea: curvia, precurvia, necurăția, desfrânarea, idololatria, fermecătoriile, duşmăniile, cerțele, gelosiile, mâniile, gâlcevile, desbinările, eresurile, pismele, uciderile, bețiile, îmbuĭbările şi cele asemenea acestora, de care vĕ spun maĭ dinainte, precum am şi spus, că ceĭ ce fac unele ca acestea, nu vor mosceni împărăția luĭ Dumneḑeŭ" (Vers. 19—21). Aicĭ stă şi se reazămă cel ce acuză corpul tĕŭ, şi crede că sunt ḑise acestea cu privire la duşmănia şi lupta dintre corp şi spirit. Fie, decĭ, după părerea vóstrĕ, curvia şi precurvia faptele trupuluĭ; dară duşmăniile, certele, gelosiile, gâlcevile, eresurile, fermecătoriile şi cele-l-alte, sunt resultatul releĭ intențiunĭ numaĭ, şi decĭ cum ar putea să resulte din corp? Veḑĭ, dară, că prin aceste cuvinte nu vorbesce de corp, ci de gândurile pămêntescĭ, care atrag pe om la pămênt? De aceia şi ḑice: „că ceĭ ce fac unele ca acestea, nu vor mosceni împărăția luĭ Dumneḑeŭ". Dacă aceste fapte ar fi resultatul natureĭ celeĭ rele şi viclene, eară nu al uneĭ intențiunĭ rele, în zadar a ḑis: „fac", pentru că nu fac, ci „pătimesc", adecă sunt silițĭ de natură a face aşa. De ce apoĭ cad şi din împărăția luĭ Dumneḑeŭ? Eată dară că cununile şi pedepsele sunt resultatul intențiunilor bune saŭ rele. Pentru aceasta adauge Pavel: „eară fruc-

tul Duhuluĭ este: dragostea, bucuria și pacea„. El nu ḑice, lucrul Duchuluĭ, ci „fructul“. Așa dară spiritul nostru este de prisos? Dacă e vorba numaĭ de duch și de corp, unde este spiritul nostru? Așa dară vorbesce pentru ființele ne’nsuflețite? Când faptele cele rele sunt numaĭ a le trupuluĭ și cele bune a le duchuluĭ sânt, e óre sufletul omuluĭ de prisos? Câtușĭ de puțin; căcĭ abstinența de patimĭ depinde de dênsul. Chiar în mijlocul rĕuluĭ saŭ al bineluĭ de se găsesce, dacă face us de corp după cum se cuvine, l-a făcut pe acesta spiritual; dară dacă se depărtează de Duchul Sânt și se dedă poftelor rele și viclene, s-a transformat singur în spirit pămêntesc. Privesce, cum el peste tot locul nu vorbesce despre esența corpuluĭ, ci de intențiune rea, saŭ vice-versa. Și pentru ce’l numesce fructul spirituluĭ? Pentru aceia, că faptele cele rele provin numaĭ de la noĭ și din reaua intențiune, pentru care le și numesce lucrurĭ, pe când faptele cele bune, pe care le numesce fruct, nu numaĭ de sirguința nóstrĕ aŭ nevoe, ci și de iubirea de ómenĭ a luĭ Dumneḑeŭ. Apoĭ urmând a le povesti pe acestea, pune maĭ ântéiŭ rădăcina bunătăților, ḑicênd: „Iubirea, bucuria, pacea, îndelunga răbdare, bunătatea, facerea de bine, credința, blândeța, înfrânarea poftelor. Contra acestora nu este lege“ (vers. 22, 23). Ce ar putea cineva ordona unuia, care are pe lângă sine totul, când are un dascal atât de desăvêrșit în filosofie ca dragostea? Precum vizitiiĭ ceĭ bunĭ nu aŭ nevoe să întrebuințeze biciul când mână caiĭ, tot astfeliŭ și spiritul reușind în virtuțĭ, nu are nevoe de îndemnul legeĭ. Și aicĭ el cu o fórte mare iscusință și într’un mod admirabil a scos legea, nu ca fiind rea, ci ca inferióră filosofieĭ sântuluĭ Duch. „Ceĭ ce

sunt aĭ luĭ Christos corpul 'şi-l'aŭ rĕstignit împreună cu patimile şi cu poftele“ (Vers. 24) Pentru ca să nu dică iĭ: şi cine este unul ca acesta? arată pe ceĭ ce reuşesc a se ridica prin fapte la ast-feliŭ de perfecţiune morala. Şi aicĭ prin cuvêntul σὰρξ=corp, el arată faptele cele rele şi viclene. Unia ca aceştia nu 'şi-aŭ omorît corpul, pentru că in asemenea cas cum ar fi putut trăi? ci invederează prin asemenea cuvinte adevĕrata filosofie. In asemenea cas poftele chiar de ni-ar nelinisci întru cât-va, în zadar însĕ turbează, căcĭ nu aŭ nicĭ o putere. Decĭ fiind-că puterea Duchuluĭ Sânt e atât de mare, noĭ în el vieţuim şi cu el ne mulţemim. Ceia ce invederând adaoge: „De trăim în Spirit, să şi umblăm dupre spirit“ (Vers. 25), adecă să ne purtăm dupre legile luĭ. Aceasta insamnă „să umblăm“, adecă, să ne mulţemim cu puterea Duchuluĭ, şi să nu maĭ căutăm vr'un adaos óre-care de la lege. Apoĭ arătând că ceĭ ce introduc circumcisiunea o fac aceasta numaĭ din ambiţiune, dice: „Să nu ne facem iubitorĭ de slavă deşartă“, ceia ce este causa tuturor relelor, „provocându-ne unul pe altul“ la sfezĭ şi certe, „pismuind unul pe altul“ pentru că pisma provine din iubirea de slavă deşartă, şi din pismă isvorésc tóte relele.

„Fraţilor de va cădea vre-un om“ (Cap. 6, 1). Fiind-că sub formă de dojană 'ĭ acusa pentru patimile lor, şi voia a îndepărta de la dênşiĭ spiritul de filarchie (iubire de stăpânire), dice: „Fraţilor de va cădea vre un om“. Privesce, că el nu dice: de va face, ci „de va cădea“ adecă, de se va intâmpla se fie răpit de vre-o faptă rea. „Voĭ ceĭ duchovnicescĭ îndreptaţi-l pe unul ca acela“. De ase-

menea și aicĭ, nu dice: pedepsiți-l saŭ condemnați-l, ci corijați-l. Și nu se mărginesce nicĭ aicĭ, ci arătând că iĭ trebue să fie fórte blândĭ cu ceĭ căduțĭ, ast-feliŭ se pronunță: „Cu duchul blândețeĭ". Nu a dis: cu blândeță, ci „cu duchul blândețeĭ", arătând că și Duchuluĭ i se pare a fi așa, și că putința de a îndrepta pe ceĭ păcătoșĭ cu blândeță, este un char duchovnicesc. Apoĭ ca nu cumva cel ce îndreaptă pe altul să se îngâmfe, sub aceiașĭ grózā-l pune și pe dênsul dicênd: „Păzindu-te ca să nu cadĭ și tu in ispită". Precum ceĭ îmbogățițĭ daŭ ajutóre bănescĭ celor ce aŭ nevoe, gândindu-se ca nu cumva să cadă și iĭ în sărăcie și să pătimească ca dênșiĭ, tot așa trebuie a face și noĭ. Pentru care el și dice punênd chiar causa: „Păzindu-te ca să nu cadĭ și tu în ispită". Maĭ 'ntêiŭ ia apararea celuĭ greșit, dicênd: „de va cădea vre-un om", al doilea pune pe fie-cine în fața celuĭ greșit și-l povățuesce de a se purta cu duchul blândețeĭ către dênsul, amintindu-șĭ că și el este supus greșalelor; „păzindu-te dice, ca să nu cazĭ și tu în ispită", învinovățind, adecă, maĭ mult pe diavolul, de cât trândăvia sufletuluĭ têŭ. „Purtațĭ sarcina unul altuia". Fiind-că nu este om fără de defecte, sfătuesce de a nu ne face controlatorĭ aspri aĭ greșalelor altora, ci a purta defectele aprópeluĭ, pentru ca și alțiĭ să le pórte și să le sufere pe a le nóstre. Căcĭ precum la o clădire petrele nu aŭ cu tótele acelașĭ loc, ci unele se potrivesc și sunt propriĭ pentru colțare, eară nicĭ de cum la temelie, altele sunt potrivite pentru temelie, și nu pentru colțare, tot așa și la corpul bisericeĭ. Aceasta o póte vedea cineva petrecêndu-se și cu corpul nostru; fie-care membru 'șĭ are funcțiunea sa; unul pe altul se îngăduie, și nu cerem totul de la fie-care în

parte, saŭ și de la tóte la un loc. Numaĭ concursul comun al tuturor susțin și întăresc corpul, ca și clădirea. „Și ast-feliŭ vețĭ împlini legea luĭ Christos", adecă, cu toțiĭ vețĭ împlini, prin îngăduința ce o vețĭ avea unul către altul. Așa de pildă, cutare este iritabil, eară tu molatic și somnoros; eĭ bine, pórtă, sufere infuriereа luĭ cea grozavă, pentru ca și el să'țĭ sufere molăciunea și somnolența ta; și ast-feliŭ nicĭ acela nu va greși purtat de tine, și nicĭ tu nu veĭ adauge o greutate maĭ mult pe lângă cele ce aĭ, îngăduind pe fratele tĕŭ. Ast-feliŭ decĭ întindêndu-vĕ mâna unul altuia, când sunteţĭ pe cale de a cădea, uniĭ prin alțiĭ în comun vețĭ împlini legea, eară restul 'l va împlini fie-care cu aprópele, prin propria sa rabdare. Dară dacă nu facețĭ ast-feliŭ, ci fie-care se va arunca asupra aprópeluĭ și asupra defectelor luĭ, nicĭ-odată nu vețĭ reuși cu ceva în cerințele vóstre. Căcĭ, dupre cum când e vorba de corpul nostru, nu putem a cere acelașĭ serviciŭ de la tóte membrele luĭ, căcĭ nicĭ corpul nu póte exista atuncĭ, tot ast-feliŭ și când e vorba de frațĭ; mare va fi turburarea și lupta, când vom cere totul de la fie-care în parte, saŭ și în general de la toțĭ. „Căcĭ de socotesce cineva că este ceva, se înșală pe sine" (Vers. 3). Aicĭ earășĭ ridiculisază ușurința. Cel ce crede că este ceva, nimic nu este; aceasta singur o probează prin o ast-feliŭ de nerozie ce o dă pe față. „Fie-care să-șĭ cerceteze fapta sa". Aicĭ arată că e necesar de a fi controlorĭ aĭ viețeĭ nóstre, și a cerceta cu scumpătate faptele ce le săvêrșim zilnic, eară nu numaĭ la suprafață. Așa bună-óră: aĭ făcut vr'un bine? gândesce-te dacă nu cumva l-aĭ făcut pentru vre-o slavă deșartă saŭ pentru că aĭ fost forsat, saŭ din antipatie către alt-cine-va, saŭ din ipocrisie, saŭ din vre-o altă causă óre-care ome-

nească. Precum aurul mai 'nainte de a fi pus în topitóre se pare a fi strălucit, însĕ numai după ce l'ai scos din foc şi l-ai examinat cu exactitate se probează dacă cu adevĕrat e aur veritabil saŭ fals, astfeliŭ se petrece şi cu faptele nóstre. Când noi le vom examina cu scumpătate, numai atunci se vor descoperi în tótă golăciunea lor, şi ne vom vedea respondabili de multe fapte rele. „Şi atunci va avea laudă în sine însu-şi, eară nu în altul". Acestea le dice nu ca cum le-ar legifera, ci concedând óre-cum slăbăciunei omenesci. E ca cum ar fi dis: este absurd de sigur, de a te lăuda; dară dacă voiesci să o faci fă-o, însĕ nu te lăuda contra aprópelui, ca Fariseul din Evanghelie. Cel învăţat a nu face aşa, iute se va departa de a se lăuda singur. Cel obicinuit a se lăuda singur pe sine, fără să vatăme pe alţii, iute se va corecta de acest defect. Cel ce nu se crede pe sine mai bun ca alţii,—căci aceasta însămnă: „eară nu în altul"—ci singur examinându-se, de şi póte pentru moment se mândresce, va înceta cu timpul a mai face aceasta. Şi ca să afli că aceasta voiesce el să o dea la ivéală, privesce, cum mai sus el umilesce pe auditoriŭ dicênd; „Fie-care să-şi cerceteze fapta sa", aici, însĕ, adauge: „căci fiecare-şi va purta sarcina sa" (Vers. 5). Aici după cât se pare a pus acest raţionament, ca să împedice de a se lăuda contra aprópelui, şi în acelaşi timp de a corija pe cel ce se laudă, ca să nu gândească de dênsul lucruri mari, şi ca să-l aducă a se gândi la propriile sale greşale, apăsând ast-feliŭ asupra consciinţei lui ne'ncetat dicerea: „'şi va purta sarcina sa".

„Cel învăţat în cuvênt să comunice celui ce învaţă tóte cele bune" (vers. 6). Aici e vorba de

învățătorĭ, că adecă trebue a se bucura de multă îngrijire din partea discipulilor. Și din ce causă óre a legiferat Christos așa? Căcĭ și în N. T. ast-feliu e hotărît, ca ceĭ ce predică evanghelia, din evanghelie să trăiască; și în V. Testament se găsesc de asemenea multe dispositiunĭ, după care Leviţiĭ se bucuraŭ de multe veniturĭ din partea Ebreilor. Din ce causă decĭ s'aŭ ordonat acestea? Nimic alt, de cât că aicĭ e pusă maĭ dinainte temelia umilinţiĭ și a iubireĭ. Demnitatea didactică de multe orĭ îngânfă pe ceĭ ce o posedă; de aceia el reprimând ast-feliu de apucăturĭ, pune în posiţiune pe dascal de a avea nevoe de ajutorul discipulilor, eară pe aceștia-ĭ motivează de a se face maĭ sprintenĭ spre binefacere, exercitându-ĭ ast-feliŭ de a deveni blânḑĭ către alţiĭ, precum sunt blânḑĭ și îndatoritorĭ către dascaliĭ lor. Pentru că dacă n'ar fi așa, cum am ḑis, de ce pe Iudeiĭ ceĭ nerecunoscĕtorĭ 'ĭ hrănesce cu mană în pustiŭ, eară pe Apostoliĭ i-a lăsat ca cerșitorĭ? Nu este învederat că de aicĭ pregătind bunătăţile cele marĭ,—umilinţa și iubirea,—a învăţat pe discipulĭ de a nu se rușina de dascaliĭ lor, ce eraŭ batjocurițĭ? A cere de la alţiĭ pentru hrana ḑilnică, se pare a fi rușinos; însĕ nu se póte ḑice tot așa și pentru dascalĭ, când iĭ cer de la discipuliĭ lor, cu tótă sinceritatea; așa că și de aicĭ nu puţin câștigă discipuliĭ, învăţându-se de a despreţui orĭ ce slavă. De aceia și ḑice: „Ceĭ învăţat să împărtășască pe ceĭ ce învaţă în tóte cele bune" adecă, să-șĭ arate tótă dărnicia către el. Când el ḑice „în tóte cele bune", la aceasta face alusiune. Nimic să nu fie propriŭ a discipululuĭ, ci tóte să fie comune, pentru că maĭ marĭ va lua de cât dă, și încă cu atât maĭ marĭ, cu cât sunt maĭ bune cele cerescĭ de cât cele pămîntescĭ. Aceasta învederând-o și în altă parte, ḑicea: „Dacă noĭ am sĕmănat vouĕ

cele spirituale, aŭ este mare lucru de vom secera de la voĭ cele corporale?“ (I Corinth. 9, 11). Pentru aceasta și numesce faptul mencionat împărtășire, arătând că aicĭ e un feliŭ de schimb reciproc, cu care ocasie și iubirea devine cu mult maĭ ferbinte și maĭ statornică. Dacă dascalul caută sobrietatea, el rĕmâne statornic în acelașĭ loc, primind ajutóre după demnitatea luĭ. A stărui în cuvênt, a se afla în sărăcie permanentă, a dispreţui tóte cele pămêntescĭ, ca la urmă să aĭ nevoe de alţiĭ, încă este o laudă mare. Dacă, însĕ, dascalul întrece mĕsura cerută, apoĭ singur 'șĭ vatămă demnitatea, nu pentru că primesce ajutóre, ci pentru că primesce fără mĕsură. Apoĭ, pentru ca viclenia dascaluluĭ să nu facă maĭ leneș pe discipul la împlinirea unor ast-feliŭ de fapte bune, și de multe orĭ să treacă cu vederea pe un cerșitoriŭ, sub pretext că el ajută deja pe dascalul luĭ, ḑice maĭ departe: „In facerea de bine să nu ne obosim“. Aicĭ arată și mijlocul, prin care vom reuși în facerea de bine, cum și măsura generosităţeĭ, ḑicênd ast-feliŭ: „Nu vĕ amăgiţĭ; Dumneḑeŭ nu se batjocuresce; căcĭ ceia ce seamănă omul, aceia va și secera. Cel ce seamănă în corpul sĕŭ, din corpul sĕŭ va secera stricăciune, eară cel ce seamănă în spirit, din spirit va secera viaţă vecĭnică“ (vers. 8. 9). Precum se întâmplă la sĕmănăturĭ, că cel ce seamănă linte, nu póte să secere grâŭ, fiind că e absolut necesar ca și sĕminţa să fie de aceiașĭ specie ca și planta secerată, tot așa se întâmplă și cu faptele omenescĭ; în cât cel ce introduce în corpul sĕŭ mândrie, beţie saŭ plăcerĭ dobitocescĭ, va secera consecinţele acestora. Și care sunt? Osânda, pedeapsa, rușinarea, rîsul și altele de acest feliŭ. Sfârșitul meselor luxóse și a bucatelor deliciόse nu e altul, de cât ruina; căcĭ după

cum și ele putredesc în stomach și se distrug, astfeliŭ distrug și deteriorează și corpul. Nu așa, însĕ, sunt cele spirituale, ci cu totul contrare celor corporale. Gândesce-te: aĭ sĕmănat milostenie, te așteaptă în ceriurĭ tesaure neprețuite și slavă vecĭnică; aĭ sĕmănat înțĕlepciune, veĭ primi cinste și recompensă, laude din partea îngerilor și cununĭ neveștejite din partea Celuĭ ce recompensază.

„Să nu ne obosim în facerea de bine, căcĭ la timpul sĕŭ vom secera, dacă nu ne vom moleși. Așa dară, până când avem timp, să facem binele către toțĭ, și maĭ cu samă către ceĭ de o credință cu noĭ“ (vers. 9. 10). Pentru ca să nu creadă cineva că numaĭ de dascalĭ trebuie a îngrĭji și a-ĭ hrăni, eară de ceĭ-l-alțĭ a neglija, aduce vorba în general, și așa deschide tuturor ușa uneĭ ast-feliŭ de ambițiunĭ nobile, și atât de mult exageréază, în cât ordonă de a milui și pe Iudeŭ și pe Elin, în ordinea cuvenită, de sigur, însĕ a-ĭ milui. Și care e acea ordine? De a arăta o maĭ mare îngrijire pentru ceĭ de aceiașĭ credință. Ceia ce face și prin alte epistole, face și prin aceasta, adecă că nu vorbesce numaĭ de a milui, ci și a face aceasta neîntrerupt și cu ambițiune nobilă; căcĭ vorbele „sĕmînță“ și „să nu ne obosim“ aceasta semnifică. Tot-odată fiind că a cerut un lucru mare, mencionând de un seceriș curios, pune premiul ca posibil de câștigat imediat. Când e vorba de muncitoriĭ de pământ, apoĭ nu numaĭ cel ce seamănă sufere osteneală, ci și cel ce seceră, ca unul ce luptă cu praful, necurățenia și obosala; atuncĭ, însĕ, nu va fi nimic din acestea; ceia ce represintând prin cuvinte, dice: „la timpul sĕŭ vom secera, dacă nu ne vom moleși“. Aicĭ, el 'ĭ îndeamnă și-ĭ atrage la sine, în altă parte însĕ, 'ĭ silesce a face aceasta curând și-ĭ împinge dicĕnd:

„Decĭ până când avem timp, să facem binele". Dupre cum nu suntem stăpânĭ de a sĕmăna orĭ când, de asemenea nicĭ de a milui. Când va sosi timpul să ne ducem de aicĭ, chiar de am voi noĭ de miĭ de orĭ să miluim pe cel sărac, nimic nu vom folosi. Despre aceasta ni mărturisesc cele cincĭ fecióre nebune, care de și doriaŭ ca să aibă unt-de-lemn în candelele lor, totușĭ fiind că nu aveaŭ cu dênsele milostenie abondentă, aŭ ieșit, eară ușa camereĭ de nuntă s'a închis; de asemenea ni mărturisesce și bogatul nemilostiv, care nu a băgat în samă pe Lazar. Fiind că și acela, ca și feciórele, rĕmăsese strĕin de ajutorul milosteniei, nu a fost nicĭ el miluit, pe când se afla în iad,—nicĭ de Patriarchul Abraam și nicĭ de alt-cineva, de și plângea și se ruga mult,—ci a rĕmas acolo, în acel foc grozav, fără a se bucura de iertare. Pentru aceia și dice apostolul: „Până când avem timp, să facem binele către toțĭ", scăpându-ĭ cu aceasta și de umilința iudaică. Pentru Iudeĭ tóte faptele resultate din filantropie se mărgineaŭ către ceĭ de un neam cu dênșiĭ; dară filosofia charuluĭ chiamă la ospățul milosteniei pământul la un loc cu marea, de și arată o maĭ mare îngrijire pentru ceĭ de aceiașĭ credință.

„Vedețĭ ce epistolă v'am scris cu mâna me. Câțĭ vor să placă cu corpul, aceia vĕ silesc să vĕ circumcidețĭ" (vers. 11. 12). Înțelegĭ ce durere mare apăsa asupra aceluĭ fericit suflet! Precum când cade cineva într'un doliŭ saŭ în vre-o supĕrare mare, perdênd pe vre-un membru din familie, saŭ că a suferit ceva neașteptat, nu se liniștesce nicĭ nóptea, nicĭ diua, din causa jaleĭ ce i-a cucerit sufletul, tot așa și fericitul Pavel; spunênd câte-va vorbe despre moravurĭ, el earășĭ se întórce la cele de maĭ 'nainte, care maĭ ales 'ĭ tulburaŭ spiritul, dicênd ast-feliŭ: „Vedețĭ ce epistolă v'am scris". Aicĭ el nimic alta nu dă a înțelege, de cât că întreaga epistolă a

scris-o singur, ceia ce e o mare dovadă de autenticitatea epistoleĭ. Pentru cele-i-alte epistole e sciut că el numaĭ dicta, şi un altul scria, cum bună-óră o arată în epistola către Romanĭ, în care pe la fine ḑice: „Vĕ salut pe voĭ eŭ Terţiŭ, carc am scris această epistolă“, — eară epistola acesta către Galatenĭ a scris-o întreagă însuşĭ el. Aceasta a făcut-o fiind silit pe de o parte de iubirea sa către dênşiĭ, eară pe de alta pentru împrăscierea bănuielelor celor viclene. Fiind că duşmaniĭ luĭ îl clevetiaŭ de lucrurĭ la care el nu participase, şi ḑiceaŭ că el de fapt predică circumcisiunea, în formă însĕ se preface că nu o predică, de aceia s'a vĕḑut forsat a li trimite o epistolă scrisă cu propria sa mână, depositând astfeliŭ maĭ dinainte mărturie înscris. Prin vorba: „ce, ce feliŭ“ mi se pare că nu înţélege mărimea epistoleĭ, ci arată diformitatea literilor, ca şi cum ar fi ḑis: «de şi nu sunt scriitoriŭ eminent, totuşĭ m'am vĕḑut forsat a vĕ scrie însu-mĭ eŭ, ca să astup gurile clevetitorilor». „Câţĭ vor să placă cu corpul, aceia vĕ silesc să vĕ circumcideţĭ, numaĭ ca să nu sufere persecuţiunĭ pentru crucea luĭ Christos“ (vers. 12). Aicĭ arată că iĭ nu de bună voe o sufĕr aceasta, ci forsaţĭ: pentru care chiar se pare că li ia apĕrarea, procurându-li ocasiune de a fugi de aceĭ înşelătorĭ şi a-ĭ părăsi încă grabnic. Ce înseamnă „să placă cu corpul“? A se bucura de cinstea ómenilor, a prospera înaintea lor. Fiind că iĭ eraŭ luaţĭ în rîs de Iudeĭ, că s'aŭ lepădat de moravurile părintescĭ, apoĭ pentru ca să nu fie acusaţĭ de aceasta, ḑice, voiesc a ve vătăma, a vĕ ciunti corpul vostru, «ca ast-feliŭ prin corpul vostru să vĕ justificaţĭ înaintea lor». Acestea le ḑicea apostolul, arătând că iĭ nu li făceaŭ pentru slava luĭ Dumneḑeŭ, ca şi cum par'că ar fi ḑis: nu este aicĭ vorba de pietate,

ci tóte le fac din ambițiune omenească, ca să placă necredincioșilor, și să li arate că de și credincioșĭ, iĭ cu tóte acestea 'șĭ ciuntesc corpul, și preferă a respinge pe Dumnedeŭ, ca să placă ómenilor. Aceasta e semnificația cuvintelor: „a plăcea cu corpul". Apoĭ arătându-li că și pentru o altă causă sunt lipsițĭ de orĭ ce iertare, earășĭ 'ĭ mustră și dice că iĭ ordonă a face aceasta nu numaĭ pentru plăcerea altora, ci și pentru satisfacerea slaveĭ lor celeĭ deșarte. Pentru care și adaoge: „ca să se laude în corpul vostru" ca unia ce se cred de dascalĭ, eară voĭ discipuliĭ lor. Și care e proba? „Și nicĭ iĭ nu păzesc legea", dice. Cu adevĕrat; însĕ chiar de ar fi păzit-o, totușĭ eraŭ demnĭ de osândă, dară acum insu-șĭ scopul lor e corupt. „Mie, însĕ, să nu-mĭ fie a mĕ lăuda, fără numaĭ în crucea Domnuluĭ nostru Iisus Christos" (vers. 14). Acest fapt se pare a fi batjocoritoriŭ în fața lumeĭ și la ceĭ necredincioșĭ; în ceriurĭ, însĕ, și înaintea credincioșilor e o slavă nespus de mare. Și sărăcia în lume e batjocoritóre, pentru noĭ, însĕ, e o mândrie; de asemenea și a fi cineva înjosit multora se pare de rîs, noĭ, însĕ, ne fălim cu aceasta. Tot ast-feliŭ și crucea Domnuluĭ e pentru noĭ o laudă mare. Și nu dice, eŭ nu mĕ laud, saŭ nu voiesc a mĕ lăuda, ci „mie să nu fie", ca și cum pare că ar alunga una din absurdităţĭ, și a cerut ajutorul luĭ Dumnedeŭ pentru ca să reușască. Dară ce anume este lauda cruceĭ? Că adecă Christos a luat pentru mine chip de rob, și a pătimit tóte pentru mine robul, dușmanul și nerecunoscĕtoriul; însĕ, atâta m'a iubit, în cât a primit a se preda pe sine blestemuluĭ. S'ar putea óre egala ceva cu acest act măreț? Căcĭ dacă servitoriĭ gândesc de dênșiĭ lucrurĭ marĭ, când sunt lăudațĭ de stăpâniĭ lor, cum nu trebue a ne lăuda noĭ, când stăpânul și Dumnedeul cel adevĕrat

nu se rușinează a fi crucificat pentru noï? Deci nici noi nu ne rușinăm de îngrijirea luï cea nespusă pentru noï. El nu s'a rușinat de a se crucifica pentru tine, și tu te rușinezi de îngrijirea luï cea nemărginită? Dară aceasta e cea mai mare nebunie; tocmaï pentru aceasta trebue a te mândri maï ales. „Prin care lumea s'a restignit mie și eŭ lumeï". Prin cuvêntul „lume" el înțelege aicï nu ceriul, nicï pămêntul, ci lucrurile pămêntescï, lauda de la ómenï, pompa, slava, bogăția și tóte cele-l-alte ce se cred strălucite. Acestea tóte, dice, sunt mórte pentru mine. Ast-feliŭ trebue să fie chreștinul și o ast-feliŭ de voce trebue să pronunțe tot-deauna. Și încă nu se mulțumesce cu modul de mortificațiune de maï 'nainte, ci adaoge și un altul dicênd: „și eŭ lumeï", făcênd alusiune la o îndoită mortificare, ca cum ar fi dis: «și acelea sunt pentru mine mórte, și eŭ pentru dênsele, și nicï că pot a mĕ birui saŭ a mĕ lua în stăpânire; și ele sunt mórte, și nicï eŭ nu le doresc». Nimic nu este maï fericit ca această mortificațiune, și numaï ea este temelia vieței fericite. „Nicï circumcisiunea póte ceva și nicï necircumcisiunea, ci faptura cea nouă; și câțï vor umbla dupre regula aceasta, pace preste dênșiï și milă, și preste Israilul luï Dumnedeŭ" (vers. 15. 16). Aï vĕdut puterea crucei, la câtă înălțime l'a ridicat? Nu numaï că lucrurile lumeï aŭ murit în el tóte, ci s'a arătat încă cu mult maï superior vieţeï celeï vechï. Şi ce se póte egala cu aceasta? Cel ce altă dată era în stare să se sfâșie pe el din causa circumcisiuneï, ba chiar să sfâșie și pe alțiï, pe acela tocmaï l-a convins crucea luï Christos de a părăsi circumcisiunea, și a o pune pe aceiașï treaptă cu ne-circumcisiunea, și a căuta să afle lucrurï streine si paradoxe si maï pre sus de ceriurï. „Faptura

noua“ el numesce purtarea nóstrĕ atât asupra faptelor făcute deja, cât şi asupra celor viitóre. In privinţa faptelor săvêrşite se explică prin aceia, că spiritul nostru învechit şi îmbătrânit in pĕcate, prin botez s-a re'noit fără de veste, ca şi cum s-ar fi creat din noŭ, pentru care şi dorim viaţa cerească; în privinţa celor viitóre, însĕ, prin aceia că şi ceriul, şi pământul şi intreaga făptură se va preface în nestricăciune, împreună cu corpurile nóstre. «Să nu-mĭ vorbescĭ de circumcisiune, dice, care la urmă nu póte influenţa cu nimic; cum se va maĭ putea destinge ea când tóte vor fi prefăcute? Caută, însĕ, cele nouă a le charuluĭ. Ceĭ-ce caută cele a le charuluĭ, se vor bucura şi de pace şi de filantropie, şi iĭ principalmente vor fi numiţĭ cu numele de Israilul luĭ Dumnedeŭ; pe când ceĭ ce vor cugeta cele contrare, chiar de ar fi născuţĭ din Israil şi ar purta pe buze această denumire, totuşi aŭ cădut din tóte acestea, din afinitatea cu Israil voiŭ să dic. Principalmente aceia se pot numi Israilitĭ, cariĭ păzesc această regulă, cariĭ 'n fine se depărtează de cele vechi, şi urmăresc cele a le charuluĭ».

„Eară maĭ mult nimenĭ să nu mĕ supere“, (Vers. 17) Nu vorbesce acestea ca un om necăjit şi abătut de supărare, căcĭ cel ce preferă a face şi a răbda totul pentru discipulĭ, cum ar fi fost posibil de astă-dată de a se moleşi şi a cădea? Cel ce dice: „stăruesce la timp şi fară timp“ (II Timoth. 4, 2), şi „Póte că li va da Dumnedeŭ cunoscinţa adevĕruluĭ şi-ĭ va scăpa din cursa diavoluluĭ“. (Ibidem 2, 25. 26), pentru ce óre dice acestea? Pentru a reprima cugetul lor cel trândăvit; pentru a-ĭ băga în maĭ mare frică, aşa că înţepenind bine legile puse de el, să nu li fie permis nicĭ-odată de a le mişca din locul lor. „Căcĭ eŭ port pe corpul meŭ sem-

nele Domnului Iisus". Nu dice: le am, ci „le port", ca și cum se îngânfă cei ce aŭ luat trofee în rěsboiŭ, saŭ cei ce portă decorațiuni împărătesci, de și aceasta încă se pare a fi batjocură în fața ómenilor. El, însě, se mândresce de ranele ce le avea, și tocmai ca soldații purtători de stindard, așa și el se bucura purtând pe corpul lui rane. Și de ce óre dice el aceste vorbe? E ca cum ar fi dis: «iată că prin aceste semne eŭ mě justific mai strălucit de cât ar face orĭ-ce voce, saŭ orĭ-ce cuvênt. Aceste rane slobod din ele o voce mai ascuțită ca a trâmbiței la urechele acelor ce mě contrariază și dic că eŭ 'mi ascund credința, și că le vorbesc acestea numai ca să plac ómenilor. Când cinèva vede un soldat ieșind din rând, plin de sânge și cu mii de rane pe corp, de sigur că nu-l va judeca ca fricos saŭ trădătoriŭ căcĭ el pórtă pe corpul lui semnele și proba bravurei. Și în privința me, dice, tot așa să judecați. Dacă cineva voiesce ca să audă apologia me și să cunóscă părerea me, apoi vadă ranele de pe corpul meŭ, care constituesc proba cea mai evidentă și mai superióră de cât orĭ-ce altă probă saŭ vorbe». Incepêndu-și epistola cu transformarea lui fără de veste, a arătat cu tótă claritatea convingerea lui sinceră, eară acum când termină epistola a arătat periculele resultate din această credință. Și pentru ca să nu dică cineva, că el în adevěr s-a transformat în urma unei cugetări serióse și drepte, dară că nu a remas în aceleași convingeri, apoi ca să probeze că cu adevěrat a remas statornic în convingerile sale, aduce ca mărturii ispitele, primejdiile și ranele lui. După aceia justificându-se cu claritate pentru tóte, și arătând că cele dise până acum nu aŭ provenit din vre-o mânie saŭ dispreț către ii, ci are către dênșii iubire părintească statornică, 'și închee cuvêntul cu o rugăciune plină de mii de bunătăți și dice: „Charul Domnu-

luĭ nostru Iisus Christos fie cu spiritul vo
fraților, Amin." (Vers. 18). Cu acest cuvênt
urmă el a sigilat tóte cele dinainte. Nu dice nu
cu voĭ, ci „cu spiritul vostru", atrăgênd-ĭ di
țele corporale, pretutindenea aratându-li bine-fa
luĭ Dumnedeŭ, și amintindu-li charul de care s-a
vrednicit și care aŭ fost suficient a-ĭ scóte din
cirea Iudaicească. Precum a primi spiritul n-a
din causa sărăcieĭ legeĭ mosaice, ci pentru just
rea prin credință, tot așa și a stăpâni spiritul n
face prin circumcisiune, ci tot prin ajutorul char
Pentru aceea a încheiat sfătuirea prin rugăciun
mintind și de char și de spirit, numindu-ĭ tot-o
și frațĭ. și rugând pe Dumnedeŭ de a se bucura
contenit de aceste bunătățĭ. Cuvintele acestea su
o rugăciune cum și o învățătură complectă, întoi
ca un zidiŭ duplu pri'mprejurul lor. Și o învăță
care să li amintească tóte bunătățile de care saŭ
curat, 'ĭ putea să-ĭ țină în credințile bisericeĭ,
și o rugăciune care invócă charul și insistă de a
mânea cu dênșiĭ, nu-ĭ lăsa ca spiritul lor să se ab
Acest spirit fiind cu dênșiĭ, orĭ ce înșelăciune
pare înaintea unor ast-feliŭ de credințĭ drepte,
dispare praful în fața vântuluĭ.
